

**ВАЛЬТЕР
СКОТТ**

WAVERLEY

Вальтер Скотт

Waverley

«Public Domain»

Скотт В.

Waverley / В. Скотт — «Public Domain»,

Содержание

I.	5
II.	9
III.	12
IV.	16
V.	19
VI.	22
VII.	25
VIII.	28
IX.	33
X.	37
XI.	42
XII.	46
XIII.	51
Конец ознакомительного фрагмента.	56

Walter Scott

Waverley

I.

Waverley-Honour. – Katsaus menneeseen

Kuusikymmentä vuotta takaperin – tätä marrask. 1 p: nä 1805 ryhtyessäni kirjottamaan – kertomuksemme sankari Edward Waverley jätti hyvästit perheelleen, yhtyäkseen rakuunarykmenttiin, jossa oli äskettäin saanut upseerinpaikan. Surullinen oli Waverley-Honourin suojamissa se päivä, jolloin nuori upseeri erosi Sir Everardista, vanhasta sedästään, jonka säädyn ja tiluksien perillinen hän oli.

Valtiollinen erimielisyys oli aikaisin erottanut paroonin nuoremmasta veljestään Richard Waverleystä, sankarimme isästä. Sir Everard oli isiltään perinyt koko sen vanhoillisen tahi korkeakirkollisen ajatussuunnan, joka suuresta kansalaissodasta asti oli ollut Waverley-suvulle ominaista. Richard sitävastoin, kymmenen vuotta nuorempana, näki edessään nuoremmalle veljelle säädetyin aseman, josta sellaisenaan ei ollut odotettavissa kunniaa eikä elämäniloa. Jo aikaisin hän tajusi, että elämän kilpajuoksussa onnistuakseen hänen oli pakko kantaa mahdollisimman vähäisen painoa. Taidemaalarit puhuvat, miten vaikea on ilmaista sekavien tunteiden ilmettä samoilla kasvonpiirteillä samassa silmänräpäyksessä – ja yhtä vaikea olisi sielutieteilijän selitellä niitä eri vaikuttimia, jotka yhdessä määräävät toimintamme suunnan. Richard Waverley luki historiasta ja huomasi olevan selvää järkeä, että, käyttäksemme vanhan laulun sanoja,

on raukka miehekseen, ken tottelee
unohtain vastarinnan kokonaan.

Järki kuitenkin ei luultavasti olisi kyennyt hillitsemään ja voittamaan perinnäistä etuluuloisuutta, jos Richard vain olisi aavistanut, että hänen vanhempi veljensä, ottaen niin sydämmelleen nuoruuden pettymyksen, olisi naimatonna vielä kahdenkahdeksatta vuoden iässä. Etäisimpääinkin tulevaisuuteen tähtäävä säätynimen toivo olisi siinä tapauksessa voinut saattaa hänen viettämään suurimman osan elämänsä "hovin Richard-herrana, paroonin veljenä", sen lopulla muka ollakseen Sir Richard Waverley, Waverley-Honourin parooni, ruhtinaallisten tiluksien omistaja ja kuntansa päämiehenä valtiollisissa piireissä vaikutusvaltainen mies. Vaan tällaista tulosta ei ollut ajateltavissa Richardin ensin suuntailla uraansa, jolloin Sir Everard oli parhaassa iässänsä ja varmasti hyväksyttävä kosija missä perheessä tahansa, tavoteltkoon sitte rikkautta tahi kauneutta, ja jolloin tosiaan huhu hänen pian tapahtuvasta naimisestaan säännöllisesti kerran vuodessa hauskutti ympäristöä. Nuorempi veli näki voitonsa päästä itsenäiseen asemaan ainoastaan omiin ponnistuksiinsa turvautumalla ja sellaisen valtiollisen vakaumuksen omaksumalla, mikä soveltuisi sekä järjelle että hänen omalle edulleen paremmin kuin Sir Everardin perinnäinen usko korkeakirkolliseen puolueeseen ja Stuarteihin. Siitäpä syystä hän kääntyi heti uransa alussa; hänestä tuli whig-puolueen mies ja hannoverilaisen hallitsijasuvun ystävä.

Yrjö I: n aikuiset ministeriöt ymmärsivät varsin hyvin, miten tärkeää oli koettaa harvennella vastustusrivejä. Tory-ylimystö, jonka loisto oli hovin auringonpaisteen heijastusta, oli vähitellen saatu suostutelluksi uuteen hallitsijasukuun. Mutta Englannin rikas maalaisaateli, joka monien vanhan ajan tapojen ja alkuaikaisen kunnon ohella oli säilyttänyt paljon itsepintaista ja taipumatonta etuluuloisuutta, pysyi erillään, ylimielisessä ja ynseässä vastarinnassa, luoden monia kaihon ja toiveen silmäyksiä Bois le Duciin, Avignoniin ja Italiaan, missä chevalier Saint Georgella, kuten

häntä nimittivät, – vallantavottelijalla – oli maanpakolaishovinsa, miten kulloinkin oli pakotettu vaihtamaan asuinsijaansa. Tuollaisen lujan ja taipumattoman vastustajan läheisimmän sukulaisen siirtyminen toiselle puolelle kenties saisi useampiakin kääntymään, ja senvuoksi Richard Waverley sai ministeriöltä osakseen enemmänkin suosiota kuin kykynsä tahi valtiollinen merkityksensä oikeastaan olisivat ansainneet. Melkoista taipumusta valtiolliseen toimintaan hänessä sentään pian huomattiinkin, ja kerran päästyään vaikutusvaltaisiin piireihin hän menestyi nopeasti. Sir Everard sai "julkisesta sanansaattajasta" nähdä ensiksi, että esquire Richard Waverley oli valittu Barterfaithin ministeripuoluelaisen pikkukaupungin edusmieheksi; sitte, että esquire Richard Waverley oli hallituksen kantaa puolustaen herättänyt huomiota parlamentin valmistusverokeskusteluissa; ja lopuksi, että esquire Richard Waverley oli saanut tuollaisen palkintoviran, joita pidetään maataan palvelevien kelpo kansalaisten varalla.

Vaikka nämä tapahtumat seurasivat niin toinen toisensa kintereillä, että nykyaikaisen sanomalehtimiehen äly olisi ennustanut molemmat jälkimäiset jo ensimmäistä mainitessaan, ne kuitenkin saapuivat Sir Everardin tietoon vähitellen, ja ikäänkuin pisara pisaralta tihkumalla "Dyerin Viikkosanomien" verkallisesta siivilästä. Kerran viikossa siihen aikaan saapui muutama rivi muun maailman kuulumisia; tyydyttyään Sir Everardin, hänen sisarensa ja ijäkkään kellarimestarin uteliaisuuden, lehtinen säännöllisesti siirtyi hovista pappilaan, pappilasta squire Stubbsin yksinäiseen maataloon, squirelta paroonin pehtoorille, hänen nummella olevaan sievään valkeaan tupaseensa, pehtoorilta voudille, ja viimeksimainitulta laajalle alustalaispiirille, jonka kovissa ja känsäisissä käsissä se tavallisesti kului siekaleiksi, noin kuukauden kuluttua saapumisestaan.

Tässä tapauksessa oli mainitsemamme uutistenvaihdon hitaisuus Richard Waverleyn eduksi, sillä jos kaikki olisi yhtähaavaa paljastunut Sir Everardille, niin epäilemättä olisi uudella valtiomiehellä ollut vähäiset syyt ylpeillä politiikkansa menestymisestä. Vaikka parooni oli ihmisolentoista lempeäluontoisimpia ja sävyisimpiä, ei hänen luonteeltaan puuttunut arkatuntoisia kohtia. Veljen käytös oli koskenut niihin kipeästi. Waverleyn tiluksille ei ollut säädetty mitään perintöjärjestystä, ja jos niin olisikin ollut, niin olisi omistajan naimisiin meno voinut sen muuttaa. Tätä Sir Everard mietiskeli, johtumatta kuitenkaan suoranaiseen päätökseen.

Hän tutki sukutauluaan, joka riippui asialin kiillotetulla tammiseinällä, koristeltuna monilla urotöiden ja kunniamerkkien tunnuskuvilla. Sir Hildebrand Waverleystä polveusivat – paitsi vanhimman pojan Wilfredin haaraa, jota ainoastaan Sir Everard ja hänen veljensä nyt edustivat – lähinnä Highley Parkin Waverleyt. Kaiken yhteyden näiden kanssa oli suvun päähaara lakkauttanut vuoden 1670 suuresta oikeudenkäynnistä asti. Mainittu emäpuustaan huonontunut vesa oli tehnyt aateluutensa runkoa vastaan vielä toisenkin rikoksen. Sen edustaja oli nainut Judithin, Oliver Bradshawen perillisen, Highley Parkista, ja siten yhdistänyt kuningassurmaaja Bradshawelta perityn vaakunan Waverleyn ikivanhaan asekilpeen.

Nämä synnit olivat kuitenkin haihtuneet Sir Everardin muistista suuttumuksen puuskassa; ja jos asianajaja Clippurse, jota tallirenki lähetettiin kiireimmän kautta noutamaan, olisi saapunut vain tuntiakin aikaisemmin, niin hän kaikei olisi saanut tehdä uuden määräyksen Waverley-Honourin herruudesta kaikkine siihen kuuluvine oikeuksineen. Mutta tunnin tyyni harkinta vaikuttaa suuria, kun sitä käytetään vertailemaan, kumpi on pahempi kahdesta toimenpiteestä, joihin kumpaiseenkaan ei tunne olevansa taipuvainen. Clippurse tapasi paroonin vaipuneena syvään mietiskelyyn, jota ei rohjennut häiritä muutoin kuin laskemalla pöytään paperisalkkunsu ja nahkaisen mustetolpponsa, näyttääkseen olevansa valmis piirtämään paperille hänen jalosukuisuutensa käskyjä. Tämäkin pikku temppu hämmennytti Sir Everardia, jolle se oli ikäänkuin moitteena epäröimisestään. Hän katsahti lakimieheen, miltei antamaisillaan määräyksensä, vaan silloin tuli aurinko esille pilven takaa ja yhtäkkiä syöksi kirjavan valonsa ikkunan lasimaalauksien läpi synkkään kamariin. Kun parooni nosti silmänsä väriloistoon, hänen katseensa sattui suoraan asekilven keskukseen; siinä oli tunnuskuva, jota hänen esi-isänsä sanottiin käyttäneen kilvessään Hastingsin tantereella: kolme hopeaista lumikkoa etukäpälet pystyssä, taivaansinisellä pohjalla, sekä lauselma *Sans tache*.

"Hukkukoon ennen nimemme", huudahti Sir Everard, "kuin vanha ja hallitsijalle uskollinen tunnuslauseemme joutuisi Keropää-kavaltajan häväistyksen sukumerkkien rinnalle!"

Kaiken tämän vaikutti auringonsäteiden vilahdus, joka hädin riitti lakimiehelle kynänsä terottamiseen. Hän terotti sen turhaan. Asianajaja sai poistua, kehoitettuna olemaan valmis heti saapumaan, jos häntä jälleen tarvittaisiin.

Asianajaja Clippursen ilmestyminen hoviin tuotti paljon arvailua siihen osaan maailmaa, jonka keskuksena Waverley-Honour oli. Mutta tämän pikku maailman älykkäämmät politikoitsijat ennustelivat vielä pahempiakin tuloksia Richard Waverleylle. Eräänä päivänä nimittäin nähtiin paroonin lähtevän kuusivaljakollaan, mukanaan neljä koreapukuista palvelijaa, jonkin aikaa kestäväälle vierailulle erään samassa kreivikunnassa asuvan ylhäisen aatelismiehen luo, joka oli sukuperältään maan parhaita, periaatteiltaan vakava tory ja kuuden naimattoman, hyvän kasvatuksen saaneen ja viehättävän tyttären onnellinen isä.

Sir Everardin vastaanotto tässä perheessä oli, niinkuin on helposti arvattavissakin, kyllin suotuisa; mutta noista kuudesta nuoresta neitosesta hänen mielensä kaikeksi onnettomuudeksi kiintyi lady Emilyyn, nuorimpaan, ja tämä vastaanotti hänen huomaavaisuutensa hämillä, joka heti osotti, ettei hän uskaltanut evätä sitä, vaikka se hänelle tuotti kaikkea muuta kuin mielihyvää.

Sir Everard ei voinut olla havaitsematta jotakin kummallista nuoren neidon pidättyneissä tunteissa, hänen yritellessään lähennellä. Mutta kreivin viisas puoliso vakuutti, että se oli luontaista ujoutta, ja uhraus olisi lopultakin saattanut tapahtua, niinkuin epäilemättä monessa samanlaisessa tilaisuudessa on käynyt, jos ei asemaa olisi pelastanut vanhemman sisaren rohkeus: hän ilmaisi kosijalle, että lady Emilyn rakkauden oli saanut muuan nuori palkkasoturi, läheinen sukulainen. Sir Everard osotti suurta mielenliikutusta, saadessaan tämän tiedon, jonka sitte vahvisti nuori neitonen itsekin yksityisessä puhelussa, vaikka hirveästi peläten isänsä suuttumusta.

Kunniantunto ja jalomielisyys olivat Waverley-suvun perinnäisiä ominaisuuksia. Hienotuntoisesti ja sopivaisesti kuin paras romaanin sankari Sir Everard luopui tavottamasta lady Emilyn omistusta. Vieläpä hän, ennenkuin jätti Blandevillen linnan, sai hänen isänsä suostutelluksi antamaan tyttärensä hänen rakastetulleen. Ei voi tarkoin tietää, mitä puhekeinoja Sir Everard tuossa tilaisuudessa käytti, sillä häntä ei voitu pitää millään tavoin kaunopuheliaana; mutta heti jälkeenpäin nuori upseeri alkoi yletä armeijassa paljoa joutuisammin, kuin erityisempää suosiota saavuttamaton ammattikunto tavallisesti edellytti, vaikka hänellä ulkonaisesti nähden ei muutakaan tukea ollut.

Sir Everardin vastaiseen elämään ei ollut vaikuttamatta äskenmainittu isku, joskin hän samalla tiesi menetelleensä rehellisesti ja jalomielisesti, saaden siitä lievitystä. Naida hän oli päättänyt suuttumuksen kohtauksessa; kosiskelupuuha ei oikein soveltunut hänen tapojensa arvokkaaseen hiljaisuuteen; hän oli ollut vaarassa saada puolison, jonka rakkaus olisi ainiaan puuttunut häneltä, ja joskaan hänen sydämensä ei olisi kärsinyt, niin ei lemmentarinan tulos kuitenkaan voinut olla koskematta hänen ylpeytensä. Koko asiasta ei siis tullut sen enempää; hän palasi Waverley-Honouriin siirtämättä rakkauttaan keneenkään toiseen. Turhaa vaivaa olivat sen kielevän kaunottaren huokaukset ja haikeus, joka pelkän sisarrakkauden pakottamana oli ilmaissut lady Emilyn salaisen lemmen. Hukkaan menivät toimekkaan äidin nyökkäykset, viittailut ja pikku juonet sekä ne vakavat ylistyspuheet, joita kreivi sommitteli jokaisesta tyttärestään vuorotellen. Onnistumattoman rakkautensa muisto oli Sir Everardille – niinkuin se olisi ollut monelle muullekin yhtä arkatuntoiselle, mutta samalla ylpeälle – ikäänkuin majakkana, joka varotti häntä toistamiseen antautumasta samanlaiseen nöyryytykseen, tuskaan ja hukkatyöhön. Hän oleskeli Waverley-Honourissa edelleenkin vanhan, korkeasukuisen ja varakkaan englantilaisen herrasmiehen tapaan. Hänen sisarellaan, miss Rachel Waverleyllä, oli kunniasija hänen pöydässään; ja vähitellen heistä tuli vanhuksia, joita saattoi sanoa naimattomuuden lempeimmiksi ja hyväsydämisimmiksi edustajiksi.

Sir Everardin suuttumus veljeään kohtaan ei ollut pitkäaikainen; mutta vaikka hän ei enää ajatellutkaan Richardin menestyksen vaikeuttamista, pidätti kuitenkin veljeksien välit kylminä hänen vastenmielisyytensä whigejä ja virkamiehiä kohtaan. Richard tunsikin kylliksi maailmaa ja veljensä

luonnetta, käsittääkseen, että jotkin vähemmän harkitut tahi äkkinäiset lähentelyt hänen puoleltaan voisivat kääntää toimeettoman vastenmielisyyden enemmän vaikuttavaksi mielentilaksi. Senvuoksi vain sattuma vihdoinkin sai heidän seurustelunsa uudistumaan. Richard oli nainut nuoren aatelistaisen, jonka sukulaisuussuhteiden ja yksityisomaisuuden toivoi edistävän uraansa. Vaimonsa kautta hän sai melkoisen maatilan muutaman (engl.) penikulman päässä Waverley-Honourista.

Heidän ainoa lapsensa oli pikku Edward, kertomuksemme sankari. Viidennellä ikävuodellaan ollessaan lapsi hoitajansa keralla oli eräänä aamuna kulkeutunut penikulman matkan isänsä kartanon Brerewood Lodgen puistokujasta. Näiden huomio kääntyi kuuden uljaan mustan hevosen vetämiin vaunuihin, jotka olivat niin koristellut leikkauksilla ja kultauksilla, kuin itse pääkaupungin pormestari olisi ne omistanut. Ne odottivat herraansa, joka oli vähän matkan päässä tarkastamassa rakenteella olevan maatalon valmistuspuuhia. En tiedä, millä tavoin pojan vaisti käsitti kolmen lumikon vaakunakilven jollakin tavoin omakseen, mutta ainakin hän heti sen nähdessään lujasti päätti vaatia omikseen vaunut, joita se koristi. Parooni saapui hoitajattaren turhaan yritellessä saada häntä luopumaan vaatimuksestaan. Kohtaus tapahtui Edwardille onnellisella hetkellä, hänen setänsä kun vastikään oli kaihomielin ja melkein päkadehtien silmäillyt vanhan vuokraajan palleroisia poikia, ollessaan määräilemässä niiden isän rakennustöitä. Tuossa pyöreäkasvoisessa, punaposkisessa, hänen näköisessään ja nimisessään pikku kerubissa, joka parhaillaan teki tietyksi perintöoikeutensa suvun nimeen, rakkauteen ja suojelukseseen, tuntui sallimus suoneen hänelle juuri sen, mikä saattaisi täyttää hänen tunteissaan ja toiveissaan syntyneen tyhjyyden. Sir Everard palasi Waverleyn hoviin ratsulla, jota aina pidettiin hänen varallaan, kun taasen lapsi ja hoitajatar lähetettiin kotiinsa Brerewood Lodgeen vaunuissa, viemään mukanaan sellaisen viestin, joka avasi veljeksille tien sovintoon.

Heidän seurustelunsa, nyt uudistuttuaan, pysyi kuitenkin jokseenkin muodollisena ja jäykkänä, saamatta veljellisen sydämellisyyden luonnetta; mutta se riitti kumpaisenkin toiveet tyydyttämään. Sir Everard sai pikku veljenpoikansa keralla yhtämittaa oleskellessaan tyydyttää sukuylpeyttään sukunsa jatkumisen toiveilla, samalla ollen täydellisesti tilaisuudessa osottamaan rakkauttaan ja hellyyttään. Richard Waverley taasen näki sedän ja veljenpojan karttuvan ystävyysparhaiten johtavan siihen, että hänen poikansa, joskaan ei hän itse, perisi sukutilan. Vaan hän käsitti myös, että asioille olisi pikemmin vahingoksi kuin hyödyksi hänen yrittelynsä tekeytyä likeisempiin väleihin miehen kanssa, jolla oli sellaiset tavat ja mielipiteet, kuin Sir Everardilla tiedettiin olevan.

Sanattoman sopimuksen tapaiseksi siten muodostui, että pikku Edward sai viettää suurimman osan vuotta hovissa ja näytti olevan yhtä likeisesti molempien perheiden jäsen, vaikka näiden keskinäinen seurustelu oli muutoin hyvin vähissä. Nuorukaisen kasvatusta ohjasivat vuorotellen sedän ja isän maku ja mielipiteet. Vaan siitä seuraavassa luvussa enemmän.

II. Kasvatus

Sankarimme kasvatus oli jokseenkin hajanaista. Lapsena hänen terveytensä kärsi tahi luultiin kärsivän (mikä on aivan samaa) Lontoon ilmanalasta. Senvuoksi aina heti, kun isän oli lähteminen kaupunkiin virkavelvollisuuksiensa, parlamentin avaamisen tahi jonkin valtiollisen suunnitelmansa vuoksi – ja hän oleskelikin siellä tavallisesti kahdeksan kuukautta vuodesta – Edward vietiin Waverley-Honouriin. Silloin hänen opettajissaan ja kasvattajissaan tapahtui täydellinen vaihdos. Brerewood Lodgessa hänen isänsä kirjuri, hyvätapainen ja sivistynyt mies, omisti tunnin tahi pari päivässä Edwardin kasvatukselle, ja hovissa sai setä siitä huolehtia.

Jossakin määrin kunnollisesti sitä sielläkin hoidettiin. Sir Everardin kotikappalainen, joka oli ollut Oxfordin yliopistossa, vaan tullut erotetuksi kieltäytyessään vannomasta uskollisuudenvalaa Yrjö I: lle, ei ainoastaan perusteellisesti tuntenut klassillisia kieliä, vaan oli melkoisesti perehtynyt eri tieteisiin ja osasi useaa uudempaa kieltä. Mutta hän oli vanha ja liian leppeä; ja ne väliajat, jolloin Edward oli kokonaan vapaa hänen ohjauksestaan, höllensivät hänen määräysvaltaansa siinä määrin, että poika sai milteipä opiskella miten ja mitä vain itse halusi. Hänellä oli harvinaisen nopea äly, mutta saadessaan lueskella omaksi huvikseen ja vapaiden oikkujensa mukaan, hän joutui vielä pitkät ajat jälkeensä kärsimään siitä haittaa luonteelleen ja elämälleen.

Waverley-Honourin kirjastohuone, avara goottilainen sali kaksinkertaisine kaarineen ja lattiarivineen, sisälsi sellaisen hajallisen ja suuren kirjavaraston kuin kahden vuosisadan kuluessa oli saattanutkin kerätä perhe, joka oli aina ollut rikas ja tietysti taipuisa loistavuuden merkiksi täyttämään kirjahyllynsä uusimmalla ajan kirjallisuudella, valitsematta niitä sisältönsä tahi arvonsa mukaan. Tässä valtakunnassa sai Edward mielinmäärin samoilla kauttaaltaan. Hänen opettajansa oli kiintynyt omiin tutkimuksiinsa; kirkolliset asiat ja uskonnolliset kiistat sekä taipumus oppineeseen lepäilemiseen saivat hänen kernaasti tarttumaan jokaiseen tekosyyhyn, jonka nojalla hänen ei tarvinnut ulottaa ankaraa ja säännöllistä valvontaa pojan yksityisiin lueskeluihin, kun ne kerran olivat opetustuntien ulkopuolella. Sir Everard ei ollut milloinkaan ollut lukumiehiä, ja oli sisarensa tavoin yleensä sitä mieltä, että laiskuus ei sovellu minkäänlaatuisen lueskelun kumppaniksi, ja että pelkkä ajatuksetonkin kirjaimien silmäileminen on hyödyllistä ja kiitettävää, tarkemmin harkitsematta, mitä aatteita tahi oppeja ne edustavat. Huvittelun halussa, minkä parempi ohjaus olisi pianikin voinut kääntää tiedonharrastukseksi, nuori Waverley siis ajalehti tässä kirjameressä niinkuin laiva ilman luotsia tahi peräsintä. Ja kuitenkin, hänen saatuaan ahdetuksi tietoonsa paljon sellaista mitä harvat tietävät, häntä saattoi täydellä syyllä sanoa oppimattomaksi, sillä hän tiesi vähän sellaista, mikä antaa miehelle arvokkuutta ja tekee hänet kykeneväksi hankkimaan hyvän aseman muiden kansalaisten joukossa. Edwardin äiti kuoli seitsemän vuotta sen jälkeen kuin veljekset olivat tehneet sovinnon, ja Richard Waverley itse, alettuaan tuon tapauksen johdosta yhä vakituisemmin asustella Lontoossa, oli liiaksi vaipunut omiin kunnianhimoisiin aikeisiinsa, huomatakseen pojastaan muuta kuin, että tämä oli kovin ahkera lukumies ja nähtävästi piispan-alku. Olisipa hän vain arvannut poikansa unelmat ja tunteet, niin olisi johtunut aivan toisenlaiseen päätökseen.

Kuudentoista vuoden ikäisenä Edward Waverley ei ainoastaan ollut kykenemätön vakaviin ja järkeviin opintoihin, vaan myöskin oli suuressa määrin kyllästynyt kaikkeen lueskeluun ylimalkaan. Hänen hajamielisyytensä ja yksinäisyyden-rakkautensa kävivät niin silmänpistäviksi, että herättivät hellää huolestumista Sir Everardissa. Tämä koetti vastapainoksi noille taipumuksille saada veljenpoikaansa innostumaan metsästyksen, oman nuoruutensa parhaaseen huvitukseen. Mutta kun Edward pääsi siinä urheilussa saavuttamaan jonkinlaisen taidon, sekin herkesi olemasta huvia hänelle. Seuraelämästään hänellä ei tullut mitään; muutamia hyväsuukuisia nuoria miehiä kyllä oli lähistöllä, vaan Edward tunsikin jonkinlaista kömpelyyttä heidän parissaan, yksinäisten

elämäntapojensa vuoksi. Hänen herkkätuntoisuutensa ei suurin surminkaan olisi tahtonut tulla huomion alaiseksi jonkin pikku seurasäännön rikkomisesta, ja kun ei ollut varma, ettei niin tapahtuisi, hän luuli olevansa vastahakoinen ja soveltumaton seurustelemaan muiden piireissä.

Ne hetket, mitkä hän vietti setänsä ja tätinsä seurassa, kuuluivat entisajan jo monasti toisteltujen kertomusten kuuntelussa. Vaan siitäkin hänen mielensä vallitseva puoli, mielikuvitus, sai useasti kiihdytystä. Wilibert Waverleyn urotyöt Pyhässä maassa, hänen pitkällinen poissaolonsa ja vaaralliset seikkailunsa, luultu kuolemansa, ja paluunsa samana iltana, jona hänen sydämensä rakastettu oli ottanut puolisoikseen sen sankarin, joka noiden vuosien kuluessa oli suojellut häntä loukkauksilta ja sorrolta; jalomielisyys, jolla ristiretkelijä luopui vaatimuksistaan ja haki läheisestä luostarista sen rauhan, jota ei mikään voi riistää – tällaiset sukutarinat saivat hänen sydämensä hehkumaan ja silmänsä säihkymään. Eikä häneen vähemmin vaikuttanut tätinsä kertomus lady Alice Waverleyn kärsimyksistä ja urhoudesta suuren kansalaissodan aikana. Kunnianarvoisan vanhuksen lempeät kasvot saivat majesteettillisemmän ilmeen, hänen kertoessaan miten Kaarlo-kuningas Worcesterin taistelun jälkeen oli saanut kokonaiseksi päiväksi suojan Waverley-Honourissa, ja miten, kun joukko ratsumiehiä läheni rakennusta tutkimaan, lady Alice lähetti nuorimman poikansa muutamien palvelijain keralla heitä vastaan, käskien näiden hengellään hankkimaan kuninkaalle tunnin pelastumisajan. "Ja Jumala armahtakoon", oli Rachel-tädillä tapana jatkaa, luoden pitkän silmäyksen sankarittaren muotokuvaan, "kuninkaansa pelastuksen hän sai kyllin kalliisti maksaa lempilapsensa kuolemalla. He toivat hänet tänne vankinaan, kuolettavasti haavotettuna; ja vielä tänä päivänä voit seurata hänen verisiä jälkiään suurelta pääovelta pikku käytävää myöten saliin asti, missä he laskivat hänet äitinsä jalkojen juureen kuolemaan. Mutta hänellä oli se lohdutus, että sai äitinsä katseesta lukea epätoivoisen puolustuksensa saavuttaneen mitä tarkotettiin. Oi, muistan", jatkoi hän, "hyvin muistan nähneeni erään, joka tunsi hänet ja rakasti häntä. Miss Lucy St. Aubin eli ja kuoli neitona hänen tähtensä, vaikka oli maan kauneimpia ja rikkaimpia. Koko maailma häntä tavotteli, vaan hän kantoi kaiken ikänsä surupukua William paran vuoksi, sillä he olivat kihlatut, ja kuoli vuonna – no, sitä en muista, mutta sen kyllä muistan, että saman vuoden marraskuussa, tuntiessaan voimiansa riutuvan, hän tahtoi vielä kerran tulla Waverley-Honouriin ja täällä kävi kaikissa rakkaissa paikoissa, joissa oli oleskellut isosetäni kanssa, ja siirrätti pois lattiamatot, tarkastellakseen hänen verijälkiään. Jos kyöneleet olisivat voineet pestä ne pois, niitä ei enää olisikaan nähtävissä, sillä koko talossa ei ainoakaan silmä jäänyt kuivaksi. Olisi voinut luulla, Edward, että yksinpä puutkin säälivät hänen murhettaan, sillä niiden lehdet putoilivat hänen ympärilleen ilman hienointakaan tuulen henkäystä, ja tosiaan hän näytti sellaiselta, joka ei enää milloinkaan ollut näkevä niitä vihreinä."

Sellaisten tarinain jälkeen sankarimme tavallisesti vetäytyi yksinäisyyteen, antautuakseen haaveiluihin, joita ne olivat hänessä herättäneet. Avaran ja synkän kirjastohuoneen kolkassa, jonne ei valoa tunkeutunut muualta kuin tilavan lieden hiipuvista kekäleistä, hän tuntikausiksi antautui tuollaiseen sisäiseen lumoukseen, joka saattaa menneet tahi kuvitellut tapahtumat elämään mietiskelijän silmien edessä. Silloin avautui hänen eteensä Waverley-linnan hääjuhlan upea loistokkuus; sen oikean isännän kookas ja kuihtunut vartalo, hänen seisoessaan pyhiinvaeltajapuvussaan tuntemattomana katselemassa juhlaa, jota vietettiin luullun perillisensä ja aijotun morsiamensa muistoksi; hänen tuntemisensa aiheuttama sähköinen isku; vasallien tarttuminen aseihinsa; sulhasen hämmästys; morsiamen kauhistus ja hämi; Wilibertin tuska hänen huomattessaan, että lemmittynsä oli myöntymyksensä mukana antanut sydämensäkin; arvokkuuden ja samalla syvän surun ilme, jolla hän painoi alas jo puoliksi vedetyn säilänsä ja kääntyi ainiaaksi pois isänsä linnasta. Sitte hän muutti näkymön; mielikuvitus esitti hänelle Rachel-tädin murhenäytelmän. Hän näki lady Waverleyn istumassa kamarissaan, korva jännitettyinä kuulemaan heikoimmankin rasahduksen, sydämen pamppaillessa kaksinaisesta tuskasta, ensin kuunnellessaan kuninkaan ratsun loittonevaa töminää ja sen haihduttua luulotellessaan jokaista puiston latvoja humisuttavaa tuulenhenkä etäisen ottelun kaiuksi. Kaukaa kuuluu ikäänkuin tulvavirran pauhu; se lähenee, ja Edward kuulee selvästi ratsujen nelistykseen ja miesten huutojen lähenevän linnaa muutamien pistoolinlaukausten

keskeyttäminä. Lady Alice hypähtää seisaalleen – kauhistunut palvelija ryntää sisälle – vaan miksi pitkittäisinkään kuvausta?

Waverley-Honourin laajalla metsäalueella nuori Edward löysi monta lempipaikkaa, unelmoiden harhaillessaan pitkin puolittain umpeen kasvaneita polkuja ja käytäviä. Eräs niistä, vähitellen noustuaan ylöspäin neljän penikulman matkan, kapeni rosoiseksi jalkatieksi, johti Mirkwood-laakson louhikkoisen ja metsäisen solan läpi ja sitte äkkiä avautui syvän, tumman ja pienen Mirkwood-Mere nimisen järven luona. Sen kaltaalla oli entisaikaan miltei veden ympäröimällä kalliolla yksinäinen torni, joka oli nimitetty Waverleyn suojaksi, se kun oli vaarallisina aikoina useasti ollut perheen turvapaikkana. Sieltä olivat Yorkin ja Lancasterin sodissa Punasen Ruusun viimeiset uljaat puoltajat käyneet rohkeaa ja tuhoisaa sissisotaa, kunnes kuulu Gloucesterin Richard hävitti varustuksen. Siellä myöskin oli kauvan pidellyt puoliaan joukko ritareita, joita johti Nigel Waverley, Rachel-tädin kuvaileman Williamin veli. Tällaisissa paikoissa Edward antausi suloisten ja kaihoisien unelmiensa valtaan, ja leluillaan leikkivän lapsen tapaan pöyhi ja järjesteli mielikuvituksensa loistavasta vaan hyödyttömästä kuva-aartehesta niin kirkkaita ja nopeaan hiipuvia näkyjä kuin illan taivaan väri vaihdokset.

III.

Ammatin valinta

Vielä varovammaksi tunteidensa salaamisessa kävi nuori Waverley tullessaan siihen ikään, jolloin alkoi tuntea heräävän lemmenkaipuun vaikutusta. Viehkeät naiset saivat vähitellen sijansa hänen kuvittelunsa seikkailuissa; ja pianpa hän alkoi vertailla haaveidensa haamuja todellisen elämän naisolentoihin.

Pitkä tai valikoitukaan ei ollut niiden kaunotarten luettelo, jotka Waverleyn kirkossa näyttivät sunnuntaikoreuttaan. Ehdottomasti sopivin oli miss Sissly eli kuten hän mieluummin piti nimenään, miss Cecilia Stubbs, squire Stubbsin tytär. En tiedä, oliko "ihan pelkkä sattuma" – mikä sanantapa naishuulten lausumana ei suinkaan aina epää tarkoituksellista temppua – tahi johtuiko maun yhtäläisyydestä, että miss Cecilia useampiakin kertoja kohtasi Edwardin, tämän lempikävelyillä Waverleyn metsäalueella. Edward Waverley ei vielä ollut saanut rohkeutta puhutellakseen häntä näissä tilaisuuksissa; mutta kohtaukset eivät jääneet vaikutusta vaille. Romanttinen rakastaja on ihmeellinen kuvainpalvelija, joka ei toisinaan pidä lukua, mistä pölkystä veistää jumaloimisensa esineen; ainakin, jos luonto ei ole tuolle esineelle suonut sopivaa määrää omakohtaista suloa, hän voi helposti näytellä sadun jalokivikauppiaan tahi dervishin osaa ja oman mielikuvituksensa varastosta varustaa hänet yliluonnollisella kauneudella ja kaikilla henkisen rikkauden lahjoilla.

Mutta ennenkuin miss Cecilia Stubbsin sulot olivat tehneet hänestä todellisen jumalattaren tahi edes korottaneet häntä pyhimyskaimansa tasalle, mrs. Rachel Waverley sai vihiä lähestyvistä jumaluudesta ja päätti sen ehkäistä. Yksinkertaisimmallakin ja vähimmin epäilevällä naisolennolla (ja Jumala häntä siitä siunatkoon) on sellaisissa asioissa vaistomainen tarkkanäköisyys, joka toisinaan menee niin pitkälle, että havaitsee olemattomia taipumuksia, vaan harvoin on huomaamatta sellaisia, joita todella löytyy näköpiirissä. Mrs. Rachel alkoi hyvin varovasti – ei taistella lähestyvää vaaraa vastaan – vaan kääntää sitä pois, esittäen veljelleen, miten välttämätöntä suvun tulevan päämiehen oli nähdä maailmaa hiukan enemmän kuin alituinen Waverley-Honourissa oleskeleminen saattoi myöntää. Jokainen suvun edustaja oli matkustellut ulkomailla tahi sotaväessä palvelnut maataan ennen Waverley-Honouriin asettumistaan, ja väitteensä tueksi hän vetosi sukutauluun, ratkaisijaan, jota Sir Everard ei konsanaan ollut vastustanut. Mr. Richard Waverleylle tehtiin ehdotus, että hänen poikansa lähtisi matkoille opettajansa mr. Pembroken keralla, paroonin myöntäessä sitä varten soveliaan määrärahan. Isä itse ei nähnyt mitään haitallista tässä suunnitelmassa, mutta hänen sitä sattumalta mainitessaan ministerin luona päivällisellä ollessaan, tämä suuri mies meni vakavan näköiseksi. Syy siihen selvisi yksityisessä keskustelussa. Sir Everardin valtiollisten mielipiteiden onneton suunta, huomautti ministeri, saattoi kovin sopimattomaksi sellaisen aikeen, että niin toivorikas nuorukainen matkustaisi mannermaalle setänsä valitseman opettajan johtamana. Millaista seuraa mr. Edward voisi saada Pariisissa, millaista Roomassa, missä vallantavottelija poikineen viritteli kaikenlaatuaisia pauloja – sitä tulisi mr. Waverleyn punnita. Se vain oli varma, että Hänen Majesteettinsa osasi pitää siksi arvossa mr. Richard Waverleyn ansioita, suodakseen hänen pojalleen upseerin paikan jossakin äskettäin Flanderista palanneessa rakuunarykmentissä, jos tämä haluaisi muutamaksi vuodeksi omaksua soturin uran.

Noin selvää ja tuolla tavalla annettua viittausta ei voinut rangaistuksetta syrjäyttää; ja vaikka Richard Waverley suuresti pelkäsi loukkaavansa veljensä etuluuloja, hän ei kuitenkaan katsonut voivansa olla vastaanottamatta pojalleen täten tarjottua paikkaa. Kuitenkin hän – ja oikein – luotti siihen, että Sir Everardin hellyys Edwardia kohtaan ei varmaankaan sallisi hänen kostaa mitään askelta, johon jälkimäinen isällisen määräysvallan johdosta oli pakotettu. Kaksi kirjettä ilmotti tämän määräyksen paroonille ja hänen veljenpojalleen. Jälkimäinen pelkästään kertoi asian sellaisenaan ja huomautteli, että hänen tulisi ryhtyä nopeihin valmisteluihin rykmenttiinsä yhtyäkseen. Veljelleen

Richard oli laajasanaisempi ja selittelevämpi, monien mutkien jälkeen johtuen siihen lopputulokseen, että Edwardille oli kuninkaalliselta taholta tarjottu paikka, josta hänen isänsä ei olosuhteisiin nähden mitenkään voinut kieltäytyä, ja että Edward nyt oli (kornetin ja luutnantin arvoluokat ilman muuta sivuutettuaan) kapteeni Waverley, Gardinerin rakuunarykmentissä, johon yhtyäkseen hänen tuli kuukauden kuluessa matkustaa Skotlantiin, rykmentin leiripaikkaan Dundeehin.

Sir Everard Waverley vastaanotti sekavin tuntein tämän sanoman. Kiihkeänä ajanjaksona hän oli nuoren miehen innolla toiminut puolueessaan, vaikkakaan häntä vastaan ei ollut ilmaantunut niin selviä seikkoja, että hänet olisi voitu asettaa syytteeseen. Sittemmin hänen jakobiittisuutensa oli vähitellen kylmennyt kuin tuli, joka virikkeen puutteessa hiljalleen hiutuu loppuun. Vanhoillisia ja korkeakirkollisia periaatteitaan hän sai tilaisuuden käyttää ainoastaan satunnaisesti, vaaleissa ja käräjillä, ja kruununperimystä koskevain mielipiteittensä hän nähtävästi oli antanut kokonaan joutua lepotilaan. Kuitenkin loukkasi hänen tunteitaan veljenpoikansa yhtyminen armeijaan Braunschweigin hallitsijasuvun aikana, varsinkin kun katsoi vääräksi vastustaa hänen isänsä tahtoa. Hillitty harmi aiheutti monta aihkausta ja oihkausta, jotka pantiin alkavan luuvalokohtauksen tiliin, kunnes arvoisa parooni sai käsiinsä armeijaluettelon ja pääsi lohduttautumaan lukemalla niitä ehdottomasti uskollisten sukujen jälkeläisiä – Mordauntin, Granvillen, Stanley'n j.n.e. – joiden nimet löytyivät siinä mainittuina. Keräten kaikki sukuuuruutensa ja sotaisen kunnian tunteet hän tuli – käyttäen hieman Falstaffin tapaista todistelua – siihen päätökseen, että kun sota oli käsissä ja vaikka olikin häpeä siinä olla millään muulla puolella kuin yhdellä, niin oli pahempi häpeä olla joutilaana kuin olla pahimmallakin puolella, joskin tämä olisi mustempi kuin vallananastuskaan yksistään olisi kyennyt sen mustentamaan. Täti Rachel taas oli pakotettu alistumaan olojen kehitykseen, vaikkei hänen suunnitelmansa ollutkaan toivomusten mukaisesti menestynyt; ja hänen pettymystään lievensi hauska puuhailu Edwardin soturiksi varustelemissa – erittäinkin kun tiesi saavansa nähdä hänet täydessä sotilaspuvun loistossa. Edward Waverley itse vastaanotti kiihkeällä hämmästyksellä tämän tuiki aavistamattoman sanoman. Se oli, kuten kaunis vanha runo lausuu,

kuin on kulovalkeainen,
kytö kankahan kanervan,

joka peittää savuun yksinäisen kunnan ja samalla valaisee sen synkeällä hehkulla. Hänen opettajansa, tahi oikeammin sanoen vain mr. Pembroke, löysi Edwardin kamarin jostakin sopesta säännöttömän säkeen katkelmia; näitä hän näkyi sepittäneen ensi kiihtymyksessään, johon hänet oli saattanut tämän tärkeän lehden äkillinen kääntäminen eteensä elämänsä kirjasta. Tohtori uskoi kaikkeen ystäviensä sepittämään runouteen, kun se vain oli kauniisti kirjoitettua suoriksi yhtä pitkiksi riveiksi, ja vei tämän aarteen Rachel-tädille, joka sen luki silmälasit kyynelten sumentamina ja sitte siirsi suureen muistikirjaansa, missä ennestään oli valittuja keitto- ja lääkintätaidon kaavoja, suosittuja korkeakirkollisten saarnatekstien otteita sekä muutamia lemmenlauluja ja jakobiittisia runoja, joita hän oli laulellut nuoruutensa päivinä. Lukijan edessä olevan muistettavan historian ansioton toimittaja sai tarkastaakseen tuon kirjan – se sisälsi muitakin Waverleyn sukutietoja – ja poimi sieltä jo mainitun runollisen kokeen. Joskaan se ei ole lukijalle miksikään suuremmaksi nautinnoksi; se kuitenkin paremmin kuin mikään kuvaileminen tutustuttaa hänet sankarimme rajuun, kiihtyneeseen mielialaan:

Rusonsa äsken ilta loi
lumottuun laaksoon Mirkwood-Meren,
ja järven heijastella soi
puhtaana maan ja taivaan piirin:
nous nuokkulatva-lehdot niin
kristallihelmaan tyynen pinnaa,
ja rannan kummut kuului siin'

ylhäisin huipuin harmaan linnan,
maailma uus kuin tuolla ois,
parempi, kauniimp' aallon alla,
miss' onni meit' ei jättää vois,
ei pettää harhaan johtamalla.

Jo tammi taipui latvaltaan, —
unestaan järven Henki heti
heräsi tuulen kohinaan
ja mustan viitan ylleen veti,
varuksiin sai kuin sotilas
kun taistohuuto ilmaa halkoi:
jo myrsky nous, veen kuningas
vaahtoisaa päätään puistaa alkoi,
ol' otsa synkkä, ärjy ään',
aaltonsa vimmaan käskeissään;
pyörteiden hurjaan nieluun vaipui
keijuisten hento ihmemaa,
hyrskyksi rannan hiekkaan haipui, —
ja rusko peittyi pilven taa.

Ihala riemu syämmessään
vaihdosta katsoin aaltoloiden;
kun tuulten tuiman taiston näin
laelta linnan raunioiden,
lujemmaks rinnan tunsin vain,
se toisti myrskyn riehumista —
kun temmellyksen nähdä sain,
en surrut kuvaa rauhallista.

Niin tyhjät nuoruushaavehet
totuuden torven-ääni poistaa,
karkottaa kuvat keijuiset,
niin hennot kuin se maa, mi loistaa
pinnassa järven, kunnes sen
sumentaa myrsky syksyinen.
Jo jääkööt kaikki kuvittelut
kuolleiksi sielun silmiltäin,
naissulon, lemmen vaihdan lelut
aseihin, mainetöihin näin!

Suorasanaisesti selittäen, koska ylläolevat säkeet kenties eivät sitä sano aivan julki, miss Cecilia Stubbs häipyi kapteeni Waverleyn sydäimestä siinä tunteiden kuohussa, minkä hänen uusi uransa aiheutti. Neitonen esiintyi kyllä täydessä loistossaan isänsä penkissä viimeisenä sunnuntaina, jona Edward oli kuulemassa kotikirkkonsa jumalanpalvelusta, setänsä ja Rachel-tädin pyynnöstä (eikä, totta puhuen, vastenmielisesti) ollen sotilaspuvussaan. Mutta paras lääke sitä vaaraa vastaan, että luulisi liian hyvää muista, on samalla kertaa luulla aimo lailla hyvää itsestään. Miss Stubbs oli käyttänyt kaikki keinot, mitä kauneuden lisäämiseksi tunnetaan; mutta, oi! vannehame, kauneuslaastarit, käherretyt suortuvat ja uusi ranskalainen silkkimantteli olivat hukkapuuhaa nuorelle

rakuunaupseerille, joka ensi kerran elämässään kantoi kultanauha hattuaan, ratsastussaappaitaan ja säiläänsä. En tiedä tokko, kuten vanhan ballaadin soturin,

halunsa hehkui kunniaan,
ei lempeen horjahdella,
sydäntä jäistä neidot maan
sai turhaan sulatella,

vai torjuivatko takin rintamuksen kullalla kirjaillut nauhat Cecilian katseiden pommituksen; vaan kaikessa tapauksessa hän nyt oli tukevasti panssaroitu.

Mut näinpä minne lemmen nuoli sattui,
oi pieneen lännen kukkaan hentoiseen,
maaurhon vankan, kukan kauneimman,
pehtoorin poian. Jonas Culbertfeldin,
se iski rintaan.

Pyytäen lukijalta anteeksi sankarrunouden puuskiani (joihin välistä väkiseltäkin kompastun), vahvistan samalla sen surullisen tosiasian, että historiani täytyy tässä lausua hyvästit kauniille Cecilialle. Monen muun Eevan tyttären tavoin hän Edwardin lähdettyä ja muutamien joutavien unelmiensa hälvennyttyä rauhallisesti tyytyi hiukan vähäisempäänkin ja antoi kätensä, kuuden kuukauden kuluttua, ennenmainitulle Jonakselle, paroonin pehtoorin pojalle ja (hyvä jo sekin) perilliselle, jolla sitäpaitsi oli sievät toiveet periä isänsä virkakin. Kaikki nämä edut saivat squire Stubbsin, niinkuin kosijan ahavoittunut otsa ja miehekäs vartalo olivat vallanneet hänen tyttärensä, helpottamaan hiukan aateluutensa vaatimuksia, ja liitto solmittiin. Kukaan ei näyttänyt ilostuneemmalta kuin Rachel-täti, joka tähän asti oli syrjäsilmyksin katsellut nuorta yritteliästä naikkosta (mikäli hänen lauhkealle luonteelleen oli mahdollistakaan). Kun nuori pari ensi kertaa saapui kirkkoon, hän kunnioitti morsianta hymyllä ja syvällä niauksella, itse kirkkoherran, apulaisen, suntion ja koko Waverleyn ja Beverleyn yhdistettyjen seurakuntien nähden.

IV. Waverleyn jäähyväiset

Tämän muistettavan sunnuntaipäivän iltana Sir Everard astui kirjastohuoneeseen ja oli yllättää siellä sankarimme kaikkien miekkailun sääntöjen mukaan heiluttelemassa vanhan Sir Hildebrandin kalpaa, joka kalliina perintönä tavallisesti oli riippumassa kirjaston lieden yllä, ritarin ja hänen ratsunsa kuvan alla – ritarin kasvonpiirteet olivat kuvassa miltei kätkeytyinä pitkän kiharatukan peittoon, kun Bucephalusta taas, jolla hän ratsasti, verhosivat omistajansa Bath-ritarikaavun avarat lievepoimutemat. Sir Everard astui sisään, ja luotuaan katseen kuvaan ja toisen veljenpoikaansa, alotti pikku puheen, joka kuitenkin pian vaihtui hänen tavalliseksi hiljaiseksi haastelukseseen, vaikkakin hän tässä tilaisuudessa samalla ilmaisi syvää liikutusta. "Veljenpoikani", virkkoi hän, ja sitte ikäänkuin parantaakseen sanantapaansa, "rakas Edwardini, on Jumalan tahto ja myös isäsi tahto, jota sinun velvollisuutenasi on lähinnä Jumalaa totella, että sinun täytyy meidät jättää, ryhtyäksesi soturin ammattiin, jossa niin monet esi-isäsi ovat kunnostautuneet. Olen koettanut järjestää niin, että kykenisit käymään uutta uraasi sellaisella tavalla kuin heidän jälkeläisensä ja Waverley-suvun perillisen tulee; ja taistelukentällä olet muistava mitä nimeä kannat. Ja, Edward, rakas poikani, muista myös olevasi viimeinen sukuasi, muista, että sen uudelleen kukoistamisen ainoa toivo perustuu sinuun. Vältä siis vaaraa, mikäli velvollisuus ja kunnia sallivat – tarpeetonta vaaraa tarkoitan – äläkä mene hurjistelijain, pelurien tahi whigien seuraan, joita sen pahempi lieenee liiankin useita siinä palveluksessa, johon joudut. Everstisi on kuulemani mukaan kelpo mies – presbyteriaaniksi; vaan sinä et ole unohtava velvollisuuttasi Jumalaa, Englannin kirkkoa ja" – (tähän olisi tavallisen järjestyksen mukaan pitänyt tulla "kuningasta kohtaan", mutta kun tuolla sanalla pahaksi onneksi oli kaksinainen ja hämmennyttävä merkitys, tarkottaen sekä kuningasta *de facto* että *de jure*, vanha ritari täyttikin loman toiseen tapaan) – "ja kaikkea järjestynyttä esivaltaa kohtaan." Enempää hän ei uskaltanut koetella puhetaitoaan, vaan vei veljenpoikansa talliin katsomaan hänen sota-uraansa varten määrättyjä hevosia. Kaksi oli mustaa (rykmentin väriä), uljaita ratsuja kumpikin; toiset kolme tukevia, vilkkaita työhevosia, aijottuja matkaa tahi palvelijoita varten, joita kaksi oli lähtevä mukaan kotoa – jos apurenki tarvittaisiin, niin saisi sellaisen Skotlannista.

"Lähdet vain pienen seurueen keralla", huomautti parooni. "Sir Hildebrand keräsi hovin portin eteen suuremman joukon ratsumiehiä kuin koko rykmentissäsi on. Olisin kyllä halunnut noiden kahdenkymmenen nuoren miehen, jotka tilaltani ovat yhtyneet joukkoosi, marssivan sinun mukana Skotlantiin. Se olisi edes jotakin ollut; mutta minulle on sanottu, että heidän saattueensa olisi näyttänyt oudoksuttavalta nykyoloissa, kun käytäntöön saatetaan kaikenlaisia uusia ja hulluja tapoja alustalaisten luonnollisen riippuvaisuuden vähentämiseksi isäntiinsä nähden."

Sir Everard oli tehnyt parhaansa parantaakseen tätä luonnotonta ajan henkeä: hän oli lujittanut tarjokkaiden ja heidän nuoren kapteeninsa ystävyyttä ei ainoastaan runsaalla aterialla oluineen, lähtöjuhlaiksi, vaan myöskin antamalla kullekin sellaisen rahalahjan, joka oli pikemmin omiaan lisäämään heidän marssinsa iloisuutta kuin sotakuria. Heidän tarkastettuaan ratsut, Sir Everard vei veljenpoikansa jälleen kirjastohuoneeseen, ja otti esille huolellisesti kokoon käännetyin ja vanhan ajan tapaan silkkirihmalla sidotun kirjeen, joka oli sinetitty Waverleyn vaakunan tarkalla jäljennöksellä. Se oli osotettu hyvin suurella muodollisuudella "Cosmo Comyne Bradwardinelle, Bradwardinen esquirelle, hänen Tully-Veolanin asuinkartanossaan Perthshiressä Pohjois-Britanniassa. Kapteeni Edward Waverleyn, Waverley-Honourin paroonin Sir Everard Waverleyn veljenpojan kautta."

Se aatelismies, jolle tämä pitkäsänainen tervehdys oli osotettu, oli v. 1715 ollut aseissa maanpakoon ajetun Stuart-suvun puolesta ja joutunut vangiksi Prestonissa. Hän oli hyvin vanhaa sukua (jonka omaisuus tosin oli aikojen kuluessa suuresti hupennut) ja oppinut mies, skotlantilaisen käsityksen mukaan – siten että hänen tietonsa olivat enemmän laajat kuin tarkat ja että hän

oli enemmän lueskelija kuin kielimies. Klassillisia harrastuksiaan hänen sanottiin osottaneen harvinaisella tavalla. Matkalla Prestonista Lontooseen hän pääsi karkaamaan vartijoiltaan, vaan tavattiin jälkeinpäin kiertelemässä niillä tienoilla, missä olivat edellisenä yönä majailleet, ja vangittiin uudelleen. Toverit ja vartiokin kummastelivat hänen kömpelyyttään eivätkä voineet pidättyä kysymystä, minkävuoksi hän kerran vapauteen päästyään ei ollut vetäytynyt johonkin turvapaikkaan. Sitä hän vastasi aikoneensa, vaan vakavasti selitti palanneensa etsimään Titus Liviuksen historiaa, jonka oli pakonsa kiireessä unohtanut. Sir Everard oli tuon roomalaisen historioitsijan innokas ihailija, ja vaikka hän varmaankaan itse ei olisi mennyt noin pitkälle, noutaakseen kalleintakaan vanhaa Liviuksen painosta, hän osasi pitää arvossa pohjoisbrittiläisen vakaisuutta ja teki niin suuria ponnistuksia todistusten lieventämiseksi, muotovirheiden keksimiseksi j.n.e., että sai Cosmo Comyne Bradwardinen vapautetuksi, tämän joutumatta edes tekemään nöyryyttävää armahdusanomusta kuninkaalle.

Bradwardinen parooni, sillä siten häntä Skotlannissa yleensä nimitettiin (vaikka lähimmät tuttavat asuinpaikan mukaan nimittelivät häntä Tully-Veolaniksi, vieläpä Tullyksikin), heti vapaalle jalalle päästyään kiirehti esittelemään itsensä Waverley-Honourissa. Luontainen innostus metsästysurheiluun ja yleinen valtiollisten mielipiteiden yhtäläisyys lujensi hänen ja Sir Everardin ystävyyden, siitä huolimatta, että he muissa suhteissa olivat erilaiset tavoiltaan ja tutkimuksiltaan. Vuotuisesti Waverley-Honour ja Tully-Veolan pitivät voimassa yhteyttään lyhyellä kirjelmällä ja lahjalla. Englannista lähetettiin valtavia juustoja ja vielä valtavampaa olutta, fasaaneja ja metsänriistaa, kun taas Skotlannista vastalahjat saapuivat metsäkanoina, jäniksinä, lohisäilykkeinä ja ryytiviinana, mikä kaikki tarkotettiin, lähetettiin ja vastaanotettiin kahden tärkeän suvun ystävyyden tunnuksena. Eihän siis Waverley-Honourin perillinen voinut soveliaasti käydä Skotlannissa viemättä mukanaan suosituskirjettä Bradwardinen paroonille.

Kun tämä asia oli selitetty ja järjestetty, mr. Pembroke virkkoi haluavansa lausua yksityiset ja erityiset jäähyväisensä rakkaalle oppilaalleen. Tämän hyvän miehen kehotukset Edwardille pysyttämään elämänsä tahrattomana, säilyttämään kristinuskon periaatteet ja välttämään pilkkaajien sekä suruttomain seuraa eivät olleet sekautumatta hänen valtiollisiin arveluihinsa, lopuksi johtuen pitkiin kirkollisten eriuskolaislahkojen selittelyihin, varotellen häntä kallistamasta korvaansa turmiollisille uskonhairahduksille. Samalla hän veti esiin kaksi ääretöntä kääröä tiheää käsikirjotusta. Ne olivat hänen koko elämänsä työ, eikä milloinkaan ole vaivaa ja innostusta hullummin hukkaan pantu. Kerran hän oli käynyt Lontoossa yrittämässä saada muuatta jakobiittista kustantajaa niitä julkasemaan, mutta kehnoin liikehyödyn tavoittelu pidatti kustantajan tästä jalosta yrityksestä. Senvuoksi mr. Pembroke oli päättänyt tehdä noista suunnattomista käsikirjotuksista kaksi jäljennöstä oppilaansa käytettäväksi. Hän tunsu opettajana olleensa leväperäinen, ja omatunto sitäpaitsi nuhteli häntä siitä, että oli mr. Richard Waverleyn vaatimukseen taipuen ollut kehittämättä Edwardin kirkollisia ja valtiollisia mielipiteitä. – Mutta nyt, hän ajatteli, voin sanaani rikkomatta, koska hän ei enää ole oppilaani, antaa nuorukaiselle tilaisuuden muodostaa oman mielipiteensä, pelkäämättä muiden kuin hänen moitteitaan sen johdosta, että olen niin kauvan salaillut valon, joka hänelle avautuu käsikirjotuksiani lukiessaan. – Sill'aikaa kun mr. Pembroke siten antausi tekijän ja valtiomiehen unelmiin, hänen rakastettu opetuslapsensa, joka ei käsikirjotusten otsikoissa nähnyt mitään mieltä kiinnostavaa ja pelästyi niiden kokoa sekä tiheitä rivejä, hiljaisesti pisti ne matka-arkkunsu nurkkaan.

Rachel-tädin jäähyväiset olivat lyhyet ja hellät; hän päätti ne lempeällä ja liikuttavalla siunauksella ja antoi nuorelle upseerille ystävyytensä osotukseksi kallisarvoisen timanttisormuksen (jollaisia miehet siihen aikaan useasti käyttivät) sekä kukkarollisen leveitä kultakolikolta, jotka myöskin olivat kuusikymmentä vuotta takaperin yleisempiä kuin nykyään.

Seuraavana aamuna Edward Waverley läksi matkaan sekavin tuntein, joista etusijassa oli outo, ahdistava ajatus siitä, että nyt oli suuressa määrin heittäytynyt oman ohjauksensa varaan. Vanhojen palvelijain ja kylän asukasten siunaukset ja kyyneleet saattoivat häntä. Käväistyään Lontoossa hän

ratsain kulki Edinburghin kautta Dundeehin, Angusshiren itärannikolla olevaan satamakaupunkiin, missä rykmenttinsä silloin majaili.

Niin saapui hän uuteen maailmaan, missä ensinnä kaikella oli uutuuden viehätöksensä. Eversti Gardiner oli rykmentin päällikkönä jo itsestään omiaan tutkimuksen esineeksi romanttiselle ja tiedonhaluiselle nuorukaiselle. Hän oli kookas, komea, hiukan elähtänyt näöltään. Nuoruusvuosinaan hän oli ollut "hyvin iloinen nuori mies", niinkuin asia lievimmin mainitaan, ja omituisia kertomuksia oli liikkeellä siitä, miten hän epäilijästä kääntyi harrasmieliseksi, vakavaksi mieheksi. Tätä ihmeellistä muutosta kuiskailtiin yliluonnollisen näyn aiheuttamaksi, ja jos monet sanoivatkin häntä intoilijaksi, niin ei kuitenkaan kukaan voinut luulla hänen teeskentelevän. Everstin omituinen salaperäisyys herätti nuoressa soturissa erikoista mielenkiintoa; helposti myös on arvattavissa, että noin arvokkaan miehen komentamassa rykmentissä elämä oli rauhallisempaa ja parempaa, joten Waverleyltä välttyi monta kiusausta, joille muutoin olisi joutunut alttiiksi.

Sotilaallisissa harjoituksissa Edward Waverley ei onnistunut niin hyvin kuin itse toivoi ja odotti. Oikullinen, umpimähkäinen lueskelu oli jättänyt jälkensä yksinäisyyttä rakastavaan ja hajamieliseen luonteeseen, saattaen sen häilyväksi, johdonmukaisille ja yhtäjaksoisille opinnoille vastahakoiseksi. Hän alkoi ajan mittaan ikävystyä. Lähiseudun aateli oli tyytymätöntä eikä osottanut sotilasvieraille suurtakaan ystävällisyyttä, ja kaupungin enimmäkseen kauppiassäätyyn kuuluva asujamisto oli Waverleylle ikävää seuraa. Kesän tullen hän senvuoksi pyysi muutaman viikon loman, tutustuakseen Skotlantiin enemmän kuin jokapäiväisillä ratsastusmatkoillaan saattoi. Hän päätti ensiksi käydä setänsä vanhan ystävän luona, pitentääkseen tahi lyhentääkseen vierailuaan siellä asianhaaran mukaan. Mukanaan palvelija, hän nousi ratsunsa selkään ja seuraavana päivänä, kulettuaan lakean tasangon halki, vähitellen lähestyi Perthshiren ylänköjä. Alussa ne näyttivät siniseltä juovalta taivaanrannalla, vaan kohosivat sitte äärettömiksi jättiläislouhikoiksi, jotka uhmailevan uljaina nousivat kohti pilviä. Tämän suunnattoman raja-aidan juurella, vaan kuitenkin vielä alankomaalla, asui Bradwardinen parooni, ja entisajan tarujen mukaan olivat hänen esi-isänsä aina ikimuistaisen Duncan-kuninkaan ajoista asti siinä majailleet.

V.

Skotlantilainen aateliskartano

Puolenpäivän seuduissa kapteeni Waverley saapui Tully-Veolanin hajalliseen pikku kylään, jonka vierellä sen omistajan kartano oli. Talot näyttivät mitä viheliäisimmiltä hökkeleiltä, varsinkin englantilaisten kylien hauskaan siisteyteen verraten. Ne olivat sikin sokin molemmin puolin kiveämätöntä, mutkittelevaa katua, jolla lapset kieriskelivät miltei ilki alastomina, ikäänkuin ensimmäisen hevosen kavioiden poljettaviksi. Toisinaan tosiaankin näytti sellainen tapaus mahdottomalta välttää, ja silloin ryntäsi jostakin hökkelistä vanha valpas mummo myssyineen ja värttinöineen kuin raivoava Sibylla keskelle katua, sieppasi ahavoittuneiden vetelehtijäin joukosta oman holhottinsa, antoi lujan töytäyksen ja laahasi hänet takaisin vankilaansa, pikku valkotukka lurjuksen koko ajan täyttä kurkkua kirkuessa kimakkaa säestystä vihastuneen viejänsä murahteleville torumisille. Toista puolta tästä konsertista ylläpiti parinkymmenen joutilaan rakin herkeämätön ulina; ärhennellen, haukkuen ja vinkuen ne hyppivät hevosen kintereillä. Tämä vastus oli Skotlannissa siihen aikaan niin yleinen, että muuan ranskalainen matkailija, joka muiden matkustajien tapaan halusi löytää hyvän ja järkevän selityksen kaikelle näkemälleen, on merkinnyt erääksi Caledonian merkillisyydeksi sen, että valtio piti joka kylässä rakkivaraston, jonka tehtävänä oli kaahata postihevosiä (liian nälkiintyneitä ja uupuneita liikkumaan sellaisetta ylykkeettä) kylästä toiseen ja vihdoin matkan perille asti. Tämä epäkohta ja sen apu ovat olemassa vielä tänä päivänä – vaan se ei kuulu kertomukseni alaan ja on mainittuna ainoastaan nyt mr. Dentin lakiehdotuksen aikana, koiraveron kerääjien harkittavaksi.

Waverleyn edelleen ratsastaessa hoiperteli siellä täällä joku työn ja vuosien köyristämä ukko mökkinsä ovelle ijän ja savun sumentamalla silmillään tähystelemään muukalaisen pukua ja ratsujen muotoa ja liikuntaa, ja sitte jälkeinpäin kyläseppän pajaan naapurinsa keralla keskustelemaan, mistä vieras mahtoi tulla ja mikä saattoi hänen matkansa määränä olla. Kolme tahi neljä neitokaista oli mieluisempaa nähtävää, ruukut ja sangot päänsä päällä palatessaan kaivolta tahi purolta, lyhyine mekkoineen ja yksine alushameineen, paljaine käsivarsineen, säärineen ja jalkoineen sekä huivittomine palmikkoineen hiukan muistuttaen italialaisten maisemamaalausten olentoja. Eikä kukaan kuvanaiheellisen harrastaja olisikaan voinut löytää huomauttelemisen sijaa heidän pukunsa sievyydessä tahi vartalonsa soreudessa, vaikka pelkkä englantilainen, totta pulmakseni, aina etsien mukavuutta (se sana alituisen on hänen kielellään) olisi saattanut toivotella vaatetusta vähemmän niukaksi, jalkoja ja sääriä hiukankaan suojelluiksi sään vaihdoksilta, päätä ja hipiää verhotuksi päiväpaisteelta, jopa kenties arvellut koko henkilölle ja puvulle melkoiseksi eduksi runsasta lähdeveden ja riittävää saippuan käyttöä. Kaikki näytti masentavalta, osottaen ensi katseella ainakin utteruuden ja ehkäpä ymmärryksen puutetta. Uteliaisuuskin, joutilasten kiihkein mieliteko, näkyi menneen penseäksi Tully-Veolanissa; ainoastaan äskenmainitut koirat tuntuivat jossakin määrin säilyttäneen vireytensä, asujanten pysyessä uneliaina. He seisoivat tuijottelemassa komeaa nuorta upseeria ja hänen palvelijaansa, vaan vailla tuota liikkeen ripeyttä ja katseiden kiihkoa, millä kodin yksitoikkoisessa rauhassa eläneet ilmaisevat hupiaan jokaisesta etäisemmän maailman vilahduksesta. Kuitenkaan eivät rahvaan kasvopiirteet tarkemmin silmäillessä suinkaan ilmaisseet tyhmyyden tylsyyttä. Ne olivat karkeat, mutta ilmeisen älykkäät – totiset, vaan eivät millään muotoa tajuttomat; ja neitosista olisi taiteilija voinut valita useampiakin esikuvia Minervan kasvopiirteille ja vartalolle. Lapsillakin, joiden ihon aurinko oli ruskettanut ja hiukset valkaissut, oli elämää ja suloa liikkeissään sekä katseissaan. Ylimalkaan näytti vain köyhyys ja sen tavallinen kumppani leväperäisyys olevan ehkäisemässä sitkeän, lahjakkaan ja ajattelevan maalaisväestön luontaisia taipumuksia ja saavuttamia tietoja.

Siihen tapaan mietiskeli Waverley ratsunsa verkalleen astellessa Tully-Veolanin rosoista kivikatua, milloin jo mainittujen koirakasakkain hyökkäykset eivät pakottaneet jaloa elukkaa äkillisiin hypähdyksiin. Kylä oli runsaasti puolen penikulman pituinen, mökkejä kun erottivat toisistaan kaikenkokoiset ryytimaat eli tarhat, niinkuin asukkaat niitä nimittelivät. Nykyään yleinen peruna oli näissä tuntematon (kuusikymmentä vuotta takaperin); ne olivat nokkospensastojen ympäröiminä kaalimaina, ja siellä täällä suuri katkero tahi ohdakepensas varjosti neljänneksen tuollaisesta pikku tilkusta. Kylä oli rakennettu aivan tasottamattomalle maalle; kasvitarhatkin senvuoksi milloin nousivat pengermanä, milloin painuivat parkkihautojen näköisiksi. Muurien lomassa, jotka olivat – monin paikoin sen pahempi aivan sortuneena – aitauksena näille Tully-Veolanin riippuville puutarhoille, johti kapea kuja kylän viljelysmaalle, missä asukkaat yhteisellä työllä viljelivät pikku sarkoina ja pälvikkeinä ruista, kauraa, ohraa ja hernetä, niin pieninä alueina, että maanpinnan köyhä erilaisuus jonkin matkan päästä näytti räätälin näytetilkukirjalta. Muutamissa suotuisimmissa tapauksissa näkyi mökkien takana mullasta, kivistä ja turpeista rakennettu viheliäinen suojus, joissa varakkailla kenties oli nälkiintynyt lehmä tahi pilalle hankautunut hevonen elätettävänä. Miltei jokaisen mökin edessä oli suuri musta turvekasa oven toisella ja uljas lantatunkio toisella puolella.

Noin jousenkantaman päässä kylän viimeisistä taloista oli se aidattu alue, joka komeili Tully-Veolanin puistojen nimellä – muutamia nelikulmaisia, viiden jalan korkuisten muurien jakamia kenttiä. Ulomman rajamuurin keskessä oli puistokujan ulkoveräjä – huippuisessa holvikaaressa, joka oli koristettu kahdella suurella, rappeutuneella, murtuneella kivenlohkareella. Näillä kylätarinan mukaan oli aikoinaan ollut tehtävänä kannattaa kahta pystyssä seisovaa karhua, Bradwardine-suvun vaakunakuvaa. Puistokuja oli suora ja kohtalaisen pitkä. Sen molemmin puolin oli kaksoisrivi ikivanhoja kastanjapuita ja vaahteroita, jotka ylenivät harvinaisen korkealle ja olivat niin reheväkasvuisia, että niiden oksat kaareusivat täydellisenä holvina alapuolellaan olevan leveän tien yli. Noiden valtavien rivien takana ja samassa suunnassa kulkien oli kaksi nähtävästi yhtä vanhalta ajalta peruisin olevaa korkeaa muuria, jotka olivat verhoutuneet kuusamain ja muiden köynnöskasvien peittoon. Puistokujaa nähtävästi käyttivät ainoastaan jalan kulkijat, eivätkä hekään paljon, niin että sen leveä siimeksinen alue oli rehevänä vihreänä ruohokenttänä, satunnaisten matkustajain muodostaman jalkapolun polvitellessa koko matkan yläveräjältä alaveräjälle asti. Alempi holvikäytävä, kuten ylempikin, oli karkeatekoisilla veistoskuvilla koristellussa huippuisessa muurissa, jonka yli näkyivät puolittain puistokujan lehvistöjen kätkeminä kartanon korkeat jyrkkäharjaiset katot ja kapeat päädyt pikku torneilla varustettuine nurkkauksineen. Alemman veräjän toinen puolikas oli avoinna, ja auringon täydeltä terältä paistaessa sen takana olevaan pihaan heittäysi aukosta pitkä sädejuova pimeään, viileään puistokujaan. Tuollaisia valoaiheita taidemaalarit mielellään esittävät – lehvistöholvin läpi tunkeutuvan hämyyn rinnalla se tuntui ihmeellisen vaikuttavalta.

Koko näkymön yksinäisyys ja rauha tuntui luostarimaiselta.

Waverley; joka jo ensimmäisen veräjän luona oli antanut ratsunsa palvelijan talutettavaksi, asteli virkistävässä siimeksessä hiljaksen puistokujaa pitkin; leppoinen tyyneyden tunne haihdutti hänen mielestään taakseen jääneen kylän kurjuuden ja likaisuuden. Katsaus kivillä lasketulle pihalle osotti että sama rauhausuus vallitsi kautta koko kartanon. Yhdellä puolella oli kolmisen korkeaa, kapeaa ja jyrkkäkattoista rakennusta käsittävä talo. Se oli rakennettu aikana, jolloin ei enää tarvittu linnoja ja jolloin skotlantilaiset arkkitehdit eivät vielä olleet saavuttaneet asuttavan rakennuksen piirtämisen taitoa. Ikkunat olivat epälukuiset, vaan kovin pieniä kaikki; katto ulkoni kummallisiksi lisäkkeiksi, kussakin kulmauksessa tornipahasia, jotka enemmän muistuttivat pippuriastiaa kuin goottilaista vahtitornia. Rakennuksen etupuolikin ilmaisi, että asukkaat eivät uskoneet olevansa aivan vapaita vaarasta – siellä osui silmään ampumareikiä ja alikerran ikkunoissa rautaristikoita, varmaankin kiertelevien mustalaisjoukkojen tahi läheisen ylänkömaan sissien rosvoilevan vierailun varalta. Tallit ja muut ulkokuoneet olivat pihan toisella sivulla. Edelliset olivat matalia holveja, ikkunain asemesta kapeilla railoilla varustettuja, muistuttaen Edwardin rengin huomautuksen mukaan "pikemmin

murhamiesten ja vorojen sekä lakituvassa tuomittavien vankilaa kuin oikeaa kristitylle karjalle tarkotettua suojapaikkaa." Noiden tyrmän näköisten tallien päällä oli jyväaittoja ja varastohuoneita, joihin ulkopuolelta johtivat jyhkeät kiviportaot. Kaksi huipukasta muuria täydensi alueen rajat – toinen oli vastapäätä puistokäytävää ja toinen erotti pihan puutarhasta.

Ei ollut pihakaan koristuksia vailla. Eräässä nurkassa oli hyvin suurikokoinen ja pullea kyyhkyslakka, *columbarium*, kuten sitä sen omistaja nimitti; se ei ollut siihen aikaan mikään aivan pieni tulolähde skotlantilaiselle lairdille. Toisessa pihan sopessa oli suihkukaivo – suuri kivistä hakattu karhu suihkuttamassa vettä tilavaan kivialtaaseen. Tämä taideteos oli maan ihmeenä kymmenen penikulman laajuudelta. On muistettava että kaikenkokoisia karhuja, suuria ja pieniä, puolessa ja täydessä ko'ossa, oli hakattu ikkunain yläpuolelle, päätyjen kärkeen, räystäiden päihin ja noiden pikku torniloiden kannattajiksi, ja perheen tunnuslause "WARO CARHUA" oli leikattu jokaisen jalustaan.

Piha oli avara, hyvin kivetty ja aivan puhdas; varmaankin oli tallin takana toinen käytävä tunkuiden poistamista varten. Yltympäri vallitsi rauha, jota vain suihkukaivon loiske häiritsi; kaikella pysyi yhäti se luostarimainen sävy, jonka Waverleyn mielikuvitus oli loihtinut esille.

VI. Lisää kartanosta ja sen ympäröstä

Uteliaisuuttaan tyydytellen Waverley silmäili ympärilleen muutaman minuutin, vaan alkoi sitte raskaalla kolkutusnuijalla lyödä pääoveen, jonka poikkipienoissa oli vuosiluku 1594. Mutta vastausta ei kuulunut, vaikka iskut kajahtelivat kautta koko huonerivin ja kimposivat takaisin pihan muurista, säikäyttäen kyyhkyset, vieläpä jo tunkioilleen nukkumaan vetäytyneet kylän rakitkin hereille. Aiheuttamaansa hyödyttömään meluun kyllästyen Waverley alkoi luulla saapuneensa Orgoglion linnaan, ikäänkuin voitokas prinssi Artur, ja

kun ääneen alkaa huutaa asuja,
ei vastausta anna ainutkaan;
hiljaisuus jylhä vain on eikä noita
myös missään näy, kaikk' kuollutt' on kuin haudassaan.

Miltei odottaen saavansa nähdä jonkun "vanhuksen harmaaparran", jolta voisi kysellä tämän hylätyn linnan vaiheita, sankarimme avasi pienen rautanuloilla lujitetun veräjän, pihamuurin ja rakennuksen nurkkauksessa. Se johti talon puutarhaan, joka tarjosi viehättävän näyn. Talon eteläsiivu, hedelmäpuiden ja monien köynnöskasvien verhoamana, ulotti säännötöntä, mutta kunnianarvoisaa edustaansa pitkin osaksi kivettyä, osaksi soralla siroteltua, reunoiltaan kukilla ja koristepensailla istutettua pengertä. Tämä koroke aleni kolmena porrasjaksona, joista yksi oli keskuksessa ja toiset molemmissa päissä pengertä, varsinaiseksi puutarhaksi; pitkin sen yläreunaa kulki kivinen jalkakäytävä, joka oli raskaalla rauta-aidalla varustettu. Tätäkin koristivat aina määrättyjen matkojen päähän asetetut suuret, takajaloillaan istuvat eläinten kuvat, joiden joukossa karhu edelleenkin pysyi suosituimpana. Pengermän keskellä, talon lasioven ja keskimäisen porrasjakson välillä, kannatteli mahtava samaan lajiin kuuluva elukka päällään ja etukäpäpäillään suunnatonta aurinkokelloa, johon oli piirretty mittausopillisia kuvioita enemmän kuin Edwardin matemaattiset tiedot pystyivät selville saamaan.

Puutarha, jota näyttiin hoideltavan hyvin huolellisesti, oli täynnä hedelmäpuita sekä omituisin tavoin leikeltuja kukkia ja ikivihreitä kasveja. Se laskeutui pengermän läntisestä muurista alkaen leveälle purolle asti. Tämä puutarhan rajana ollessaan oli tyyni ja verkalleen soluva, mutta sen ulkopäässä syöksähti lujan patouksen yli, joka oli aiheuttanutkin tuon tyyneyden. Siinä se muodosti putouksen, jonka partaalla oli kahdeksannurkkainen huvihuone, ja tämän harjalla oli kullattu karhun kuva viirinä. Urotyönsä jälkeen puro sai luonnollisen, vuolaan juoksunsa ja katosi syvään, metsäiseen notkoon, jonka tiheiköstä kohosi suuri, vaan raunioiksi sortunut torni, Bradwardinen paroonien entinen asuinsija. Puutarhaa vastapäätä oleva puron reuna oli kapeana niittynä eli sivupalstana, kuten sitä nimitettiin. Sitä käytettiin pesurantana; sen takana olevaa äyrästä peittivät ikivanhat puut. Niin miellyttävä kuin tämä näky olikin, se ei kuitenkaan tyyten ollut Alcinan kukkatarhojen veroinen, vaikk'ei tässä edes puuttunut tuon lumotun paratiisin "*due donzelette garrule*", koskapa äskenmainitulla nurmikolla kaksi paljasjalkaa naikkosta seisoskeli avarassa altaassa, ollen patentti-tappumena polkemassa pesuvaatteita. Nämä eivät sentään Armidan impien tapaan pysähtyneet tervehtimään lähestyvää vierasta ääntensä sulosoinnulla, vaan säikähtivät rannan toiselle puolelle ilmestynyttä komeaa vierasta ja pudottivat hameensa liepeet yli säärien, jotka tuossa toimessa olivat hieman liiaksi näkyvissä, ja kimakasti kirahtaen "Hui, herroja!" juoksivat eri tahoille kuin vainotut hirvet – vaan puoliksi keimaillenkin kainouudessaan.

Waverley alkoi jo epäillä, tokko konsanaan pääsisi tuohon näköjään loihdittuun, yksinäiseen linnaan, vaan näki silloin jonkun mieshenkilön lähenevän pitkin muuatta puutarhakäytävää. Arvellen

tätä puutarhuriksi tahi talon palvelijaksi Edward astui alas portaita hänet kohdatakseen; mutta olennon saapuessa lähemmä ja ennenkuin hänen kasvopiirteitään vielä saattoi erottaa, ilmeni hänessä jotakin kummallista. Toisinaan tämä omituinen olento kohotti kätensä päänsä yläpuolelle ristiin kuin katumusharjoituksiaan toimittava intialainen jogi; toisinaan heilutteli niitä sivullaan kuin kellon lerkkua; vieläpä löi niillä rintaansa nopeasti ja herkeämättömästi kuin ajuri, kirkkaana pakkaspäivänä joutuessaan hevosineen työttömänä odottelemaan ja ollessaan siten estettynä ruoskalla voimistelemasta. Hänen käyntinsä oli yhtä outoa kuin liikkumisensakin, sillä väliin hän suurta kestävyyttä osottaen hyppeli oikealla jalallaan, sitte vasemmallaan ja lopuksi molemmat jalat yhteen lyöden tasajalan. Pukukin oli miehellä vanhanaikainen ja räikeä: harmaa mekko, hihansuut tulipunaiset ja hihat liuskotut, jotta niiden punainen sisustuskin oli näkösällä – ja tätä väriä oli muukin vaatetus, jopa sukat ja hattukin, jossa ylheästi liehui kalkkunan höyhen. Edward, jota tulija ei näkynyt huomaavan, sai nyt hänen kasvopiirteistään vahvistuksen sille, mitä hänen elkeensä jo olivat ilmaisseet. Noiden luonnostaan pikemmin kauniiden kasvojen rajua, hillitöntä, rauhatonta ilmettä ei nähtävästi tylsämielisyys tahi mielettömyys aiheuttanut, vaan jonkinlainen näiden molempien yhtymä, jossa narrin yksinkertaisuus sulautui sekautuneen mielikuvituksen ylenpalttisuuteen. Hän lauloi hyvin totisena eikä aivan aistittomasti vanhaa skotlantilaista laulunpätkää:

Vain leikkiäkö lemmellän
nuo kesäkauden muiskut?
Oi, maksan sulle, ystävään,
kun saapuu talven tuiskut:
jos et, jos et, sä uskon,
jos et sä jälleen käänny,
hymyni muille armas on,
en huoliin vuokses näänny!

Nyt hän toki nosti silmänsä, tähän asti vain katseltuaan, miten jalat pysyivät säveleen tahdissa. Hän näki Waverleyn ja tempasi heti hatun päästään monilla kummallisilla hämmästyksen, kunnioituksen ja tervehtimisen elkeillä. Vaikka Edward tuskin odotti saavansa häneltä vastausta mihinkään järjelliseen kysymykseen, hän tiedusti kuitenkin oliko mr. Bradwardine kotona, tahi missä joku talon palvelija olisi tavattavissa. Kysely vastasi – ja, kuten Thalaban noidan, "puheensa yhä laulun laatuun kävi" – :

Nyt metsällä herra
jo torvea soittaa,
ja puoliso seppeltä
solmia koittaa;
on kammariss' Ellin
sammalist' alus,
kun hiljaa Lord William
hiipiä halus.

Tästä ei mitään tietoa lähtenyt, ja uudistellessaan kyselyitään Edward sai nopean vastauksen, josta joutuisuuden ja murteen omituisuuden vuoksi ainoastaan sana "kellarimestari" oli tajuttavissa. Waverley siis pyysi päästä kellarimestarin puheille. Ovelalla katseella ilmaisten asian älynneensä, mies viittasi Edwardia seuraamaan, ja alkoi tanssia ja hyppelehtiä samalle taholle mistä oli saapunutkin. – "Omituinenpa on tämä oppaaksi", ajatteli Edward, "ja suurestikin Shakespearen temppuilijain kaltainen. En ole ylen viisas mokoman luotsin varaan heittäytyessäni; mutta viisaampiakin miehiä ovat narrit ohjanneet." – Sillävälin olivat he saapuneet puistokujan päähän, missä se marjakuusiaidan

idästä ja pohjoisesta ympäröimän kukkalavan kohdalla teki äkillisen mutkan. Siellä hän näki paitahihasillaan työskentelevän vanhan miehen, jonka ulkomuoto oli ylemmän palvelijan ja puutarhurin väliltä: edelliseen ammattiin kuului punainen nenä ja röyhykauluksinen paita, kun taas terve ja ruskettunut naama sekä vihreä esiliina tuntuivat ilmaisevan jälkimäistä.

Major domus, sillä sellainen hän oli ja kieltämättä paroonikunnan toinen virkamies arvojärjestyksessä (niin, jopa sisäasiain ministerinä sekä keittiö- ja kellariosaston päällikkönä räätäri Macwheblea ylempikin), – *major domus* laski pois lapionsa ja sujautti kiireesti takin ylleen, luoden raivoisan silmäyksen Edwardin oppaaseen, nähtävästi siitä syystä, että tämä oli tuonut paikalle vieraan hänen ollessaan tässä työläässä ja, kuten tuo saattaisi arvella, alentavassa toimessa. Sitte tiedusti hän mitä vieras tahtoi. Saatuaan kuulla, että tämä halusi tavata hänen herraansa, että hänen nimensä oli Waverley, j.n.e., vanhus kävi hyvin arvokkaan ja samalla kunnioittavan näköiseksi. Hän selitti ottavansa omalletunnolleen, että hänen armonsä oli tapaava mr. Waverleyn mitä erityisimmällä mielihyvällä. Eikö mr. Waverley ottaisi joitakin virvokkeita matkansa jälkeen? Hänen armonsä oli väen mukana, joka oli hakkaamassa alas mustaa noitaa; häntä olivat seuranneet molemmat puutarhurioppilaat (hän lausui *molemmat* erikoisella äänenpainolla); ja hän itse puolestaan oli sillävälän huvikseen järjestellyt Rose neidin kukkapengertä, ollakseen lähettyvillä ja tarpeen tullen noudattaakseen hänen armonsä käskyjä; hän kiihkeästi harrasti puutarhanhoitoa, niin vähän aikaa kuin hänellä sellaiseen hupiin olikin.

"Kahteen päivään viikossa se ei mahdu millään kurin", virkahti Edwardin omituinen seuralainen.

Julma silmäys kellarimestarilta rankaisi tätä keskeytystä. David Gellatley – siksi hänet nyt mainittiin – sai jyrkän käskyn etsiä hänen armoaan "mustalta noidalta" ja ilmottaa hänelle, että hoviin oli saapunut muuan herra etelästä.

"Kykeneekö tämä mies viemään kirjettä perille?" kysyi Edward.

"Aivan uskollisesti, sir, kaikille, joita hän pitää arvossa. Tuskin sentään uskoisin hänelle mitään pitkäa suusanallista viestiä – vaikka hän on enemmän ilkimys kuin narri."

Waverley antoi suosituskirjeensä mr. Gellatleylle, joka näytti vahvistavan kellarimestarin viime huomautuksen, hänen toisaanne kääntyessään vääntämällä hänelle kasvonsa saksalaisen tupakkapiipun pesää koristavan ilvenaaman muotoon. Kummallisesti nyökäten Waverleylle hän teiskaroitsi toimittamaan asiaansa.

"Hän on hupakko, sir", sanoi kellarimestari, "sellaisia on melkein jokaisella herrastilalla, vaan meidän on perin pitkälle mennyt. Vielähän hän entisaikaan toisinaan sai päivän työn suoritetuksi, vaan kun loordi Killancureitin uusi englantilainen härkä oli tappaa Rose neidin ja hän pääsi olemaan apuna, niin siitä asti on hän ollut pelkkänä vetelyksenä. Hän nähkääs sai tuon loistavan vaatetuksensa, hänen armonsä ja nuoren neidin suosioista (herrasväellä on omat pikku mielitekonsa), ja sen koommin hän on vain teiskaroinut tyhjäntoimittajana pitkin seutua – tainneepa joskus parannella herran kalastuskojeita tahi pyydystää kantamuksen mulloja silloin kun niistä ei ole käytettäväksi. Mutta tässä tulee miss Rose, ja otan vastatakseni siitä, että hän on erityisellä ilolla näkevä isänsä kartanossa Tully-Veolanissa Waverley-suvun jäsenen."

Mutta Rose Bradwardine ansaitsee arvottomalta historioitsijaltaan parempaa kuin joutua luvun lopussa esitetyksi.

VII.

Rose Bradwardine ja hänen isänsä

Miss Bradwardine oli ainoastaan seitsemäntoista ikäinen; ja kuitenkin – kreivikunnan pääkaupungin viime kilpa-ajoissa – kun eräässä kaunosielujen piirissä esitettiin Rosen malja korttelin pikarissa Bordeauxta, niin Bumperquaighin loordi, Bauthenvillery-klubin vasituinen juhlapuhuja ja päivällisten varajohtaja, ei ainoastaan huutanut lisää viiniä, vaan ennen juomauhrinsa valamista nimitti "Tully-Veolanin ruusuksi" sen jumalolennon, jolle se oli omistettu. Tässä juhlallisessa tilaisuudessa kohottivat sitte kolmasti eläköön-huudon kaikki kunnianarvoisan seuran vakavat jäsenet, s.o. joiden kurkut viini oli jättänyt sellaiseen ponnistukseen pystyviksi. Eihän niin yksimielistä hyväksymistä voinut saavuttaa muu kuin tunnustettu ansio; ja Rose Bradwardine oli siinä saanut puolelleen paljoa järkevämätkin henkilöt kuin Bautherwillery-klubi saattoi lukea jäseniinsä edes ennen ensimmäisen ison pullon avausta. Hän oli todella hyvin sievä tyttö, skotlantilaiseen kauneuskaavaan valettu; tuuhea tukka oli kellervä ja iho valkea kuin kotoisten tunturien lumihuiput. Kuitenkaan eivät hänen kasvonsa ilmaisseet väsymystä eivätkä surumielisyyttä; päinvastoin olivat ne kuten luonteensakin täynnä vilkkautta; hipiä oli puhtaan kuulakka, ja pieninkin mielenliikutus sai koko veren lehahtamaan poskipäille. Vartalo oli keskikokoa pienempi, mutta erinomaisen siro, ja liikkeet keveät, luonnolliset ja vapaat. Hän saapui toisesta osasta puutarhaa ujona ja kohteliaana vastaanottamaan kapteeni Waverleytä.

Kun ensimmäiset tervehdykset oli vaihdettu, Edward sai häneltä tietää, ettei *musta noita*, joka äsken kellarimestarin selitellessä herransa tointa oli hiukan kummastuttanut häntä, ollut missään tekemisissä mustan kissan tahi luudanvarren kanssa, vaan että se oli osa tamminäreikköä, jota tänään kaadettiin. Rose neiti tarjoutui häveliäästi ohjaamaan vieraansa työpaikalle, joka ei tuntunutkaan kaukana olevan, mutta samassa jo saapuikin David Gellatleyn kutsumana itse Bradwardinen parooni, "innoissaan vieraanvaran suodakseen", harppaillen niin vinhasti ja pitkin askelin, että Waverleyn mieleen muistui lapsena kuulemansa satu seitsemän penikulman saappaista. Hän oli pitkä, laiha, jäntevä mies, ijakäs kyllä ja harmaatukkainen, vaan jokainen lihas oli alituisesta harjotuksesta käynyt sitkeäksi kuin ruoskansiima. Puku oli huolimaton ja enemmän ranskalainen kuin englantinen, kun taasen kasvopiirteiden jämeys ja vartalon jäykkyys muistutti sveitsiläistä kaartinupseeria, joka on jonkin aikaa asunut Pariisissa ja saanut sen asukkaiden vaatetuksen, vaan ei sujuvaa käytöstä. Mutta hänen puhelunsa ja tapansa olivat yhtä ristiriitaiset kuin ulkomuotonsakin.

Hänen luontainen lueskeluun taipumuksensa, tahi ehkäpä Skotlannissa hyvin yleiseksi tavaksi tullut nuorten aatelismiesten kasvattaminen lakimiehiksi, oli saanut aikaan sen, että hänet oli aiottu lainopilliselle uralle. Mutta hänen sukunsa valtiolliset mielipiteet ehkäisivät ylenemisen toiveet sillä alalla. Senvuoksi mr. Bradwardine matkusteli mainehikkaana useita vuosia ja oli ulkomaisessa palveluksessa muutamilla sotaretkilläkin. Vuonna 1715 oltuaan syytteessä valtiokavalluksesta, hän oli elellyt yksikseen, seurustellen siitä asti melkein yksinomaan niiden lähimpien naapuriensa kanssa, joilla oli samat periaatteet kuin hänellä itsellään. Lakimiehen muodollisuus ja soturin ylpeys saattoi nykyajan miehen mieleen muistutella noita innokkaan tarjokaspalveluksen päiviä, jolloin asianajajiemme lakimieskaavun alta useasti vilahtivat sotilaspuvun kultanauhat. Tähän olivat lisänä vanhan aatelissuvun ja jakobiittisen politiikan etuluulot, joita suuresti vahvisti hänen yksinäinen ja epäämätön valta-asemansa tuossa puolisivistyneessä alustalaisvaltakunnassaan. "Bradwardinen, Tully-Veolanin ja muut tilukset", oli hänellä tapana selittää, "oli David I julistanut vapaaksi paroonikunnaksi, *cum liberali potest, habendi curias et justicias, cum fossa et furca, et saka et soka, et thol et theam, et infang-thief et outfang-thief, sive hand-habend, sive bak-barand*." Näiden salaperäisten sanojen oikeaa merkitystä saattoi tuskin kukaan selittää; mutta ylimalkaan ne nähtävästi sisälsivät, että Bradwardinen parooni saattoi rikkomuksen tapahtuessa vangituttaa, tuomita ja

mestauttaa alustalaisiaan oman päätösvaltansa nojalla. Mutta samoin kuin Jakob I, piti tämän vallan nykyinenkin omistaja mieluisampana puhua tästä oikeudesta, kuin sitä käyttää; enkä tiedä häntä milloinkaan syytetyn suuren valtansa väärinkäyttämisestä, hän kun ei sillä tehnytään muuta kuin kerran sulki kaksi salametsästäjää Tully-Veolanin vanhan tornin tyrmään, missä aaveiden pelko oli pelottaa heidät kuoliaaksi, ja rotat pyrkivät heidät syömään – ja panetti erään vanhan eukon jalkapuuhan siitä, että tämä oli sanonut loordin linnassa olevan muitakin narreja kuin David Gellatley. Valtansa tajunta kuitenkin lisäsi ryhtiä ja painoa paroonin käytökselle ja puhetavoille.

Hänen ensimmäisistä Waverleylle lausumistaan tervehdyssanoista päättäen näytti miltei kuin olisi sydämellinen ilo, minkä ystävänsä veljenpojan näkeminen tuotti, hiukan järkäyttänyt Bradwardinen paroonin jäykkää ja täsmällistä arvokkuutta. Kyyneleet näet kihosivat vanhan herrasmiehen silmiin, hänen ensin sydämellisesti puristaessaan Edwardin kättä englantilaiseen tapaan, sitte syleillessään häntä *à la mode Française* ja suudelllessaan häntä molemmille poskille – puristuksen lujuuden ja ritarisyleilyn välittämien skotlantilaisen nuuskan rippeiden tuottaessa samanlaisia nestehelmiä hänen vieraansa silmiin.

"Kautta ritarikunniani", hän virkkoi, "tulenpa jälleen nuoreksi teidät täällä nähdessäni, mr. Waverley! Oiva vesa Waverley-Honourin vanhasta rungosta – *spes altera*, kuten Maro lausuike – ja teillä on isäinne näköä, kapteeni Waverley; ette vielä ole niin ruumiikas kuin vanha ystäväni, Sir Everard – *mais cela viendra avec le tempus*, kuten hollantilainen tuttavani, parooni Kikkitbroeck sanoi, kun oli puheena *sagesse de Madame son épouse*. – Ja olette siis ottanut kokardin hattuunne? Oikein kyllä, vaikka olisin suonut värin toiseksi, ja niin kaiketikin Sir Everardkin. Mutta se sikseen; olen vanha, ja ajat ovat muuttuneet. – Ja miten jaksaa tuo kunnianarvoisa parooni, ja kaunis mrs. Rachel? – Haa, te nauratte, nuori mies! Vaan toden totta hän oli kaunis mrs. Rachel armon vuonna 1716; mutta aika kuluu – *et singula praedantur anni* – se on varma se. Vaan vielä kerran lausun teidät sydämeni pohjasta tervetulleeksi köyhään Tully-Veolaniini! – Meneppä sisälle, Rose, sanomaan Alexander Saundersonille, että hän noutaa vanhaa Chateau Margauxta, jota vuonna 1713 lähetin Bordeaux'sta Dundeehin."

Rose sipsutteli asialleen näpeästi kylläkin, kunnes pääsi ensimmäisen kulman taakse, vaan juoksi sitte nopsajalkaisena kuin keijukainen – saadakseen, isänsä antaman tehtävän suoritettuaan, aikaa järjestellä omaa pukuansa ja ottaa ylleen kaikki pikku korunsa, mihin toimeen lähenevä päivällistunti soi hänelle vain lyhyen hetken.

"Emme voi kilpailla englantilaisen ruokapöydän ylellisyyksissä, kapteeni Waverley, eivätkä täällä myöskään ole saatavissa Waverley-Honourin *epulae lautiores* – sanon *epulae* mieluummin kuin *prandium*, koska jälkimäinen sana on kansanomainen: *epulae ad senatum, prandium vero ad populum attinet*, lausuu Suetonius Tranquillus. Mutta toivon että Bordeaux'ni saavuttaa hyväksymisenne; *c'est des douze oreilles*, kuten kapteeni Vinsaufilla oli tapana sanoa – *vinum primae notae* oli se St. Andrews'n kirkkoherran mielestä. Ja kerran vielä, kapteeni Waverley, suuresti olen siitä iloissani, että olette täällä juomassa parasta mitä kellarini voi tarjota."

Tätä puhetta, välttämättömine, lyhyine vastauksineen, jatkui puistokujan päästä, missä olivat toisensa tavanneet, talon ovelle asti. Siellä vastaanotti heidät neljä tahi viisi vanhanaikuisiin livreihin pukeutunutta palvelijaa, kellarimestari Alexander Saundersonin johtamina, jossa ei nyt näkynyt mitään puutarhatyön jälkiä. Suurella muodollisuudella, vaan vielä suuremmalla tosi ystävällisyydellä parooni vei vieraansa useiden huoneiden läpi suoraa päätä avaraan ruokasaliin. Sen seinät olivat alapuoleltaan silatut mustalla tammella, ja niillä riippui suvun esi-isien muotokuvia. Keskellä salia oli kuudelle hengelle katettu pöytä, ja vanhanaikuisessa astiakaapissa hohtivat Bradwardinein kaikki vanhat, raskaat hopeakapineet. Puistokujan yläpäästä kuului jo kellon soittoa, sillä muuan ukko, joka kemupäivinä oli portinvartijana, oli tullut hälyytetyksi liikkeelle ja asettunut paikoilleen, ilmottaen nyt muiden vieraiden tulon.

Nämä olivat hyvin arvossa pidettäviä henkilöitä, vakuutti parooni nuorelle ystävälleen. "Ensinnäkin nuori loordi Balmawhapple, lisänimeltään Linnustaja, Glenfarquharein sukua, peräti

uuttera metsästäjä – *gaudet equis et canibus* – muuten hyvin siivo nuori mies. Sitte loordi Killancureit, joka omistaa joutoaikansa maanviljelykseen ja maatalouteen; hän ylpeilee verrattomasta härästään, joka on tuotu Devonin kreivikunnasta (roomalaisten Damnoniasta, jos saamme luottaa Cirencesterin Robertiin). Niinkuin sellaisista taipumuksista voitte arvatakin, hän on vain vapaatilallis-sukua – *servabit odorem testa diu* – ja meidän kesken puhuen luulen, että hänen isoisänsä tuli rajan tuolta puolen – muuan Bullsegg, joka saapui tänne pehtooriksi, voudiksi, veronkantajaksi tahi joksikin semmoiseksi Kiliancureitin viimeiselle Girnigolle, joka kuoli hivutustautiin. Herransa kuoltua – voinneteko uskoakaan sellaista häpeää – tämän Bullseggin, joka oli reipas ja komea muodoltaan, onnistui saada vaimokseen leskeksi jäänyt, nuori ja rakastunut lady Killancureit. Siten hän sai omakseen tilan, jonka tuo onneton vaimo oli mies vainajansa säädöksestä perinyt, aivan vastoin (pahaksi onneksi kirjottamatta jäänyttä) suvun perintöjärjestystä, ja vahingoksi omistajan omalle lihalle ja verelle, nimittäin hänen seitois-serkulleen ja luonnolliselle perilliselleen Tipperhewitin Girnigolle, jonka suku siitä aiheutuneen oikeudenkäynnin johdosta niin köyhtyi, että sen viimeinen edustaja nyt palvelee pelkkänä sotamies-herrasmiehenä Ylänkömaan Mustassa kaartissa. Mutta tällä nykyisellä Killancureitin Bullseggillä on suonissaan hyvää verta äidin ja äidinäidin puolelta, jotka kumpikin olivat Pickletillimin sukua; hän on yleisesti suosittu ja tietää asemansa. Ja Jumala varjeltakoon, kapteeni Waverley, meitä vanhaan ja moitteettomaan sukuun kuuluvia ylvästelemästä hänelle; saattavathan hänen jälkeläisensä kahdeksännessä, yhdeksännessä tahi kymmenennessä polvessa tavallaan olla maan vanhan aatelin tasalla. Meidän, tahratonta rotua olevien huulilla ei saisi olla sanoja sellaisia kuin säätyarvo ja syntyperä – *vix ea nostra voco*, kuten Naso sanoo. – Seuraamme saapuu vielä eräs Skotlannin oikeauskoisen (mutta nyt kärsimyksiin joutuneen) episkopaalisen kirkon pappismies. Hän pysyi tunnustuksessaan vielä jälkeen vuoden 1715, vaan whigien roskaväki hävitti hänen rukoushuoneensa, repi hänen messupaitansa ja rosvoisi hänen asunnostaan neljä hopealusikkaa, omavaltaisesti käyden myös käsiksi hänen talvivarastossaan löytyviin naudanlihoihin, hänen jauhuhinkaloonsa, kahteen oluttynnöriin ynnä kolmeen paloviinapulloon. Neljäntenä listallamme on räätälini ja asiamieheni, mr. Duncan Macwheeble. Vanhan oikokirjotuksen häilyväisyyden vuoksi on vielä kiistelyä siitä, kuuluuko hän Wheedlein tahi Quibblein klan'iin, mutta etevä lakimiehiä ovat ne suvut tuottaneet molemmatkin."

Ja siinä kun miehistä mainittiin,
he tulivat, atria alkoi niin.

VIII. Pidot

Atria oli silloisen skotlantilaisen käsityksen mukaan runsas ja aistikkaasti järjestetty, ja vieraat osottivat sille täyttä tunnustustaan. Parooni söi kuin nälkiintynyt soturi, Balmawhapplen loordi kuin urheilija, Killancureitin Bullsegg kuin maamies, Waverley itse kuin matkustaja, ja räätäri Macwheeble kuin kaikki neljä yhteensä. Kuitenkin viimeksimainittu, joko pelkästä kunnioituksesta tahi osottaakseen vartalonsa soveliaalla koukistuksella olevansa herransa edessä, istui vähintään kolmen jalan päähän pöydästä asetetun tuolinsa syrjällä. Lautasensa kanssa hän siis pääsi tekemisiin kumartumalla sitä kohti, niin että vastapäätä istuva saattoi nähdä hänestä ainoastaan tekotukan kamaran.

Tuollainen kumara asento olisi kenties ollut epämukava kenelle muulle tahansa, mutta arvoisalle räätärillemme oli monivuotinen tottumus tehnyt sen aivan helpoksi, joko sitten istui tahi käveli. Jälkimmäisessä asennossa tuo kummallinen köykyisyys epäilemättä tuntui hieman hankalalta niille, jotka osuivat astelemaan hänen takanaan; mutta kun nämä kaikessa tapauksessa olivat alempia arvoltaan (sillä mr. Macwheeble antoi hyvin tunnollisesti kullekin paikkansa), niin hän ei suuresti välittänyt siitä, millaista halveksumista tahi loukkausta mainittu seikka tuottaisi. Lyllertäessään siis pihan poikki vanhan, harmaan ponihevosen luokse tahi luota, hän muistutti takajaloillaan tepastelevaa mäyräkoiraa.

Uskollisuudenvalasta kieltäytynyt pappismies oli mietiskelevä, miellyttävä vanhus, jonka koko olemus ilmaisi omantuntonsa tähden kärsijää. Hän oli yksi noita miehiä, jotka

vapaasta tahdostansa hylkäsivät
etunsa, asemansa kaikkineen.

Kun parooni ei ollut kuulemassa, räätäri toisinaan hiukan teki pilaa tästä mr. Rubrickin oikusta, moitiskellen hänen omantuntonsa epäilysten hienoisuutta. Ja tunnustaa täytyykin, että hän itse, niin harras maanpakoon ajetun kuningasperheen puoluelainen kuin olikin sydämessään, oli onnistunut melko hyvin suoriutumaan kaikista aikakautensa valtioselkkauksista. David Gellatley kerran kuvasikin häntä erinomaisen hyväksi mieheksi, jonka tyyni ja rauhallinen omatunto *ei milloinkaan ahdistellut omistajaansa*.

Kun ateria oli korjattu pois, parooni esitti maljan kuninkaalle, kohteliaasti jättäen vieraittensa omantunnon asiaksi päättää itsekseen, *minkä* kuninkaan terveydeksi joivat. Keskustelu kävi nyt yleiseksi; ja pian sen jälkeen miss Bradwardine, joka luonnollisella sulollaan ja vaatimattomuudellaan oli emäntänä kääntänyt kaikkien huomion puoleensa, vetäytyi pappismiehen seuraamana pois. Seurueen muiden jäsenten keskuudessa kierteli vapaasti viini, joka täydellisesti vastasi isännän ylistelyjä; Waverley kuitenkin, joskin jokseenkin työläästi, sai oikeuden jättää lasinsa toisinaan täyttämättä. Vihdoin, myöhempään illalla, sai mr. Saunders Saunderson – eli, kuten parooni leikillään häntä nimitteli, *Alexander ab Alexandro* – paroonilta salavihkaisen viittauksen ja poistui päätään nyökäyttäen. Pian hän palasi, vakavilla kasvoillaan juhlallinen ja salaperäinen hymy, ja laski herransa eteen pienen tammilaatikon, joka oli koristeltu monimuotoisilla messinkiheloilla. Parooni otti taskustaan pienen avaimen, avasi laatikon ja nosti sen sisältä omituisen näköisen vanhanaikaisen kultamaljan, joka oli valettu takajaloilleen nousseen karhun muotoiseksi. Sen omistaja katseli sitä kunnioituksella, ylpeydellä ja ilolla, mikä väkisinikin muistutti Waverleyn mieleen Ben Jonsonin Tom Otterin lempipikarit, joita tuo irvileuka kutsui Häräkseen, Hevosekseen ja Koirakseen. Mutta mr. Bradwardine kääntyi häneen hyvin tyytyväisenä ja pyysi häntä silmäilemään tätä omituista entisajan muistokapinetta.

"Se esittää", hän virkkoi, "perheemme valiokoristetta, karhua, huomannette – *seisovaa* karhua, koskapa jokainen hyvä vaakunanpiirtäjä kuvaa jokaisen eläimen sen jaloimpaan asentoon: hevosien hyppääväksi, metsäkoiran juokseväksi, ja tietysti pedon *in actu ferociori* eli saaliinhimoisessa, raatelevassa ja ahmivassa asennossa olevaksi. No niin, sir, – tällä mitä kunnioittavimmalla kilpimerkillä palkitsi Saksan keisari Fredrik Punaparta erityisessä vaakunakirjeessä esi-isääni Godmund Bradwardinea. Se näet oli kypärinharjana jättiläismäisellä tanskalaisella, jonka hän surmasi kilpatantereella Pyhässä maassa, riidassa, joka koski keisarin puolison tahi tyttären siveyttä – perintätaru ei tarkemmin sano kumpaisen – ja siten kävi kuten Vergilius lausuu:

"Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis aptemus.

"Ja tämä malja, kapteeni Waverley, valettiin Aberbrothockin abbotin St. Duthac'in käskystä eräälle toiselle Bradwardinen paroonille, joka oli uljaasti puolustanut tuon luostarin kalleuksia muutamien saaliinhaluisten aatelismiesten hyökkäyksiltä. Sen varsinaisena nimenä on 'Bradwardinen pyhä karhu', ja vanhoina katoolisina aikoina sillä luultiin olevan joitakin salaperäisiä ja yliluonnollisia ominaisuuksia. Ja vaikka minulle ovat arvottomat moiset *anilia*, niin varmaa on, että tätä on suvussamme aina pidetty juhlakalleutena ja arvokkaana perintökapineena. Eikä sitä käytetäkään milloinkaan muulloin kuin suurina juhlahetkinä, ja sellaisena pidän Sir Everardin perillisen saapumista kattoni alle. Tämän juoman omistan vanhan ja korkeasti kunnioitettavan Waverley-suvun terveydeksi ja menestykseksi."

Pitkän esitelmänsä aikana hän huolellisesti pohjasakoa myöten tyhjensi lukinverkkojen peittämän punaviinipullon maljaan, joka oli lähes engl. korttelin vetoinen, ja sen lopulla hartaasti hulautti kurkkuunsa Bradwardinen pyhän karhun sisällön.

Kauhistuneena näki Edward eläimen kiertävän ympäri, ja ajatteli ahdistunein mielin valiolausetta "Varo karhua"; mutta samalla hän myös selvästi käsitti, että, koska kukaan vieraista ei epäröinyt osottaa hänelle tätä erityistä kunnioitusta, hänen itsensä ei millään muotoa sopisi kieltäytyä vastaamasta heidän kohteliaisuuteensa. Hän päätti siis alistua ja sitte poistua pöydästä, jos mahdollista. Luottaen ruumiinrakenteensa lujuteen, hän noudatti seurueen esimerkkiä pyhään karhuun nähden, ja tunsu siitä vähemmän häntä kuin oli odottanut. Vaan toisissa, jotka olivat toimekkaammin käyttäneet aikansa, alkoi näkyä muuttumisen oireita – "tehonsa täytti hyvä viini heti." Sovinnaisuuden kylmäkiskoisuus ja sukuylpeys alkoivat väistyä metsän kuninkaan elähyttävän siunauksen tieltä, ja ne muodolliset nimitykset, joita nuo kolme ylimystä tähän asti olivat toisistaan käyttäneet, lyhenivät nyt tuttavallisiksi Tullyksi, Ballyksi ja Killieksi. Maljan vielä muutama kertaan kierrettyä kuiskaili kaksi viimeksi mainittua jotakin keskenään ja pyysi sitte (Edwardin suureksi iloksi) saada esittää kiitosmaljan talon väelle. Tuokion viivyteltä suoriuduttiin tästäkin, ja Waverley päätteli Bakkuksen kemujen loppuneen täksi illaksi. Mutta hän ei eläissään ollut sen suuremmasti erehtynyt.

Kun vieraat olivat jättäneet hevosensa kylän pikku ravintolaan, pakotti kohteliaisuus paroonin saattamaan heitä pitkin puistokujaa. Waverley yhtyi seurueeseen samasta syystä, sekä myös illan viileydessä virkistyäkseen kuumeellisista kekkereistä. Mutta heidän tultuaan Luckie Maclearyn majataloon selittivät Balmawhappen ja Killancureitin loordit kiitollisuuden osotukseksi Tully-Veolanissa suodusta vieraanvaraisuudesta tahtovansa vielä tyhjentää isäntänsä ja hänen vieraansa kapteeni Waverleyn kanssa eromaljan (jolla heidän suussa oli nimenä *deoch an doruis*) paroonin suvun kunniaksi.

Tässä täytyy minun huomauttaa, että räätäri kokemuksesta tiesi päivän pitojen, joita tähän asti oli vietetty hänen isäntänsä tiliin, saattavan päättyä osaksi omalla kustannuksellaan. Siitä syystä hän oli noussut täplikkeen hiirakkonsa selkään, ja puolittain iloisin sydämin, puolittain peläten joutuvansa siepatuksi tilinteolle, kannustanut sen lönkkäneliin (paremmasta ei voinut olla puhetta) sekä jo jättänyt taaksensa kylän. Toiset astuivat ravintolaan, vieden mukanaan vastustelemattomasti alistuvan Edwardin, sillä parooni oli kuiskannut hänelle että sellaisen ehdotuksen hylkääminen

tulkittaisiin suureksi loukkaukseksi *leges convivales* eli hilpeän pitoseurueen sääntöjä vastaan. Leski Macleary näkyi odottaneen tätä käyntiä, luonnollista kyllä, se kun kuusikymmentä vuotta takaperin oli tavallisena loppuna illoille illanviettoille ei ainoastaan Tully-Veolanissa, vaan useimmissa muissakin Skotlannin aateliskartanoissa. Siten saivat vieraat suoritetuksi kiitollisuudenvelkansa illan isännälle, kannatetuksi hänen ravintolansa liikettä, osotetuksi kunniaa paikalle, joka soi suojan heidän hevosilleen, ja korvatuksi yksityisen vieraanvaraisuuden vaatimat pidätykset, viettämällä ravintolan ihanassa vapaudessa sen, mitä Falstaff sanoo yön suloksi.

Luckie Macleary oli siis ylhäisten vieraittensa odotuksessa lakaissut lattiansa ensi kerran kahteen viikkoon, lietsonut turvetulensa niin kuumaksi kuin keskikesälläkin tarvittiin hänen kosteassa hökkelissään, vetänyt keskelle lattiaa vasta pestyn tammisen pöydän, pöngittänyt sen ontuvan jalan turvepalasella, järjestänyt neljä tahi viisi suunnattoman jyhkeää tuolia paikkoihin, jotka olivat parhaassa suhteessa savilattian epätasaisuuksiin – jopa pukunut ylleen puhtaan nauhamyssynsä, ryijynsä ja tulipunaisen, ruudukkaan huivinsa, vakavana sitte varroskellen seurueen saapumista. Heidän istuttuaan Luckie Maclearyn ainoan huoneen nokisten kattohirsien alle, joita lukinverkot tiheästi verhosivat, toi nähtävästi loordi Balmawhapplelta jo ohjeensa saanut emäntä suuren, vähintäinkin kolmen engl. korttelin vetoisen tinakannun, joka reunojaan myöten oli täynnä vastikään tynnöristä laskettua punaviiniä.

Pian osottausi, että tämä kemujen jatko täydentäisi karhun alottaman työn; mutta vallalle päässyt sekamelska antoi Edwardille tilaisuuden vältellä ripeästi kiertävää maljaa. Toiset alkoivat sammaltaa ja puhua yht'aikaa, kukin pitäen keskustelua voimassa omasta puolestaan, vähääkään välittämättä vierustoveristaan. Bradwardinen parooni lallatti ranskalaisia *chansons à boire* ja lasketteli latinalaisia sananparsia; Killancureit puhui herkeämättä, yksitoikkoisella, kumealla äänellä, pintalannotuksesta ja pohjalannotuksesta, pajukaisista ja mullikoista, kesantovuoroista ja salvupässeistä, sekä suunnitellusta maantieveräjä-säännöstä; ja Balmawhapple hoilasi hevosensa, haukkojensa ja Viheltäjä nimisen metsäkoiransa ansioita äänellä, joka kuului yli kaiken. Keskellä tätä hälinää pyyteli parooni moneen kertaan hiljaisuutta; ja kun kohteliaan seurakurin vaisti kotvaseksi myönsi hänelle suunvuoron, kiirehti hän suosittelemaan heidän huomionsa "sotilaallisen laulelman, josta Berwickin herttua erityisesti piti." Sitte hän heti alkoi laulaa, jälitellen ranskalaisen muskettisoturin tapaa ja ääntä niin hyvin kuin taisi:

Mon coeur volage, dit-elle,
N'est pas pour vous, garçon;
Est pour un homme de guerre,
Qui a barbe au menton.
Lon, lon, laridon.

Qui porte chapeau à plume,
Soulier à rouge talon,
Qui joue de la flute,
Aussi de violon.
Lon, lon, laridon.

Balmawhapple ei enää voinut pidättyä, vaan alkoi aikaa hukkaamatta huikata "hiton hyvää laulua, jonka oli sepittänyt Gibby Gaethroughwi't, Cuparin piipari":

Glenbarchan-kunnaat kiipeän
ja Killiebraidin pengermän,
raskaaksi tunnen työni tän,
pyynnissä vuorien riistan.

Paroonin ääni hukkui Balmawhapplen äänekkäämpiin hihkauksiin ja hän luopui pian kilpailusta, vaan hyräili yhä itsekseen *Lon, lon, laridoniaan* ja mittaili seurueen huomion onnellisempaa tavottelijaa halveksivin katsein, Balmawhapplen jatkaessa:

Jos metso nousee lentohon,
varalla luoti valmis on,
on reppuun työntää vaivaton —
hukkaanpa harvoin ammun.

Turhaan yritettyään johtaa muistiinsa kolmatta värssyä, hän lauloi ensimmäisen uudelleen; ja sitte voittonsa riemussa julisti että "tässä on enemmän järkeä kuin Ranskan ja Fifeshiren kaikissa renkutuksissa yhteensä." Parooni vastasi ainoastaan navakalla nuuskauksella ja mitä perinjuurisinta halveksimista ilmaisevalla katseella. Mutta vieraspidot ja niiden jatko olivat vapauttaneet nuoren lairdin siitä tavanmukaisesta kunnioituksesta, jota hän muulloin tuns Bradwardinea kohtaan. Hän julisti punaviinin olevan "latkua" ja kiljaisi paloviinaa pöytään. Sitä tuotiin; ja nyt politiikankin paholaiselle kävi kateeksi tämä valtojen konsertin sopusointuisuus, kun sen aiheuttamassa kummallisessa hälyssä ei kuulunut ainoatakaan raivostumisen äännähdystä. Sen yllyttämänä Balmawhapplen loordi, ollen jo yläpuolella niitä nyhjäyksiä ja silmäniskuja, joilla Bradwardinen parooni Edwardin vuoksi oli tähän asti ehkäissyt häntä ryhtymästä valtiollisiin asioihin, pyysi pikarin ja jylisevällä äänellä esitti maljan "sille samettitakille pikku herrasmiehelle, joka teki niin hyviä palveluksia vuonna 1702, ja taittakoon valkoinen ratsu niskansa omatekemäänsä mättääseen!"

Edward ei sillä hetkellä enää ollut kyllin selvä, muistaakseen että kuningas Wilhelmin kuoleman syyksi sanottiin hänen hevosensa kompastumista myyränkeeseen; mutta kuitenkin tuns hän loukkaantuvansa tuosta maljapuheesta, jossa Balmawhapplen katseista päättäen oli erikoinen ja epäkohtelias viittaus siihen hallitukseen, jota hän palveli. Vaan ennenkuin hän itse ennätti puuttua asiaan oli Bradwardinen parooni jo ryhtynyt riitaan. "Sir", hän virkkoi, "olkoot mielipiteeni, *tamquam privatus*, näissä asioissa mitkä tahansa, niin en millään muotoa voi tyynesti sallia teidän loukkaavan minun vieraanani olevan herrasmiehen kunniantuntoa. Sir, jos ette vähääkään pidä arvossa sivistyneen elämän lakeja, niin ettekö toki kunnioita sotilaslakia, *sacramentum militare*, joka sitoo kunkin upseerin uskolliseksi sille lipulle, jolle on valansa tehnyt? Katsokaa mitä Titus Livius sanoo niistä roomalaisista sotilaista, joiden onnettomuudekseen täytyi *exuere sacramentum* – rikkoa legio-valansa; mutta teille, sir, on vanhan-ajan historia samoin kuin nykyaikainen kohteliaisuuskin tuntematon."

"Ei niin tuntematon kuin te sanotte", karjui Balmawhapple; "tiedänpä hyvinkin, että tarkotatte presbyteriemme pyhää liittoa; mutta jos kaikki hornan whigit olisivat ottaneet –"

Tässä parooni ja Waverley kumpikin puuttui puheeseen yhtäikaa. Edellinen huusi: "Olkaa vaiti, sir! Ette ainoastaan osota tietämättömyyttänne, vaan myös häpäisette isänmaatanne vieraan ja englantilaisen edessä", ja Waverley samalla pyyteli mr. Bradwardinea sallimaan hänen vastata loukkaukseen, joka tuntui olevan mieskohtaisesti tähdätty häntä itseään kohti. Mutta viini, vimma ja halveksiminen olivat niin kiihdyttäneet paroonin, että hän ei voinut piitata mistään muusta maallisesta.

"Vaadin teitä olemaan alallanne, kapteeni Waverley; muualla voitte *sui juris* olla oikeutettu ajattelemaan ja vastaamaan omasta puolestanne isännekin eläessä; mutta minun alueellani, tässä pienoissessa Bradwardinen paroonikunnassa, ja tämän katon alla, joka on *quasi* minun – se kun on vaitiolon kautta uudistetulla sopimuksella minun valitsemani vuokraajan hallussa – täällä olen *in loco parentis* teille ja velvollinen pitämään huolta siitä, ettei teille mitään vahinkoa tapahdu. – Ja mitä teihin tulee, loordi Balmawhapple, varotan teitä: älkää enää panko minua näkemään enempiä hyvien tapojen tieltä horjahduksia."

"Ja minä vakuutan teille, Cosmo Comyne Bradwardine, Bradwardinen ja Tully-Veolanin loordi", vastasi metsästäjä tuimasti, "tekeväni teirenpojan siitä miehestä, joka kieltäytyy ehdottamastani maljasta, olkoonpa hän sitte tyyppikorvainen englantilainen whig tahi muu mokoma, joka hylkää omat ystävänsä, kerjätäkseen suosiota Hannoverin rotilta."

Tuossa tuokiossa häilähtivät molempien säilät tupesta ja muutamia hurjia lyöntejä vaihdettiin. Balmawhapple oli nuori, voimakas ja ketterä; mutta parooni oli ehdottomasti varmempi miekkailutaituri ja hän olisi kutitellut vastustajaansa toisin kuin teki, jos ei olisi yhä vielä ollut pyhän karhun vaikutuksen alaisena.

Edward ryntäsi erottamaan taistelijoita toisistaan, mutta kompastui Killancureitin loordin jykevään, pitkin pituuttaan makaavaan ruumiiseen. Miten Killancureit sattui olemaan tuossa lepäävässä asennossa noin tärkeällä hetkellä, sitä ei milloinkaan ole tarkoin saatu tietoon. Jotkut arvelivat hänen olleen aikeissa mataa pöydän alle suojaan; hän itse väitti kaatuneensa, ollessaan sieppaamassa poukkutuolin, jolla pahemman välttämiseksi iskisi kumoon Balmawhapplen. Olkoon miten tahansa, jos ei nopeampaa apua olisi tullut kuin hänen tahi Waverleyn, niin olisi ollut mahdoton välttää verenvuodatusta. Mutta kalpojen tuttu kalske, mikä ei ollut mitään harvinaista hänen asunnossaan, herätti Luckie Maclearyn, joka oli rauhallisena istunut kamarin savisen väliseinän takana, ajatuksissaan laskien illan tuloja. Hän hyökkäsi uljaasti sisälle, kimeällä äänellään kirahtaen: "Siunatkoon! Murhatako herrat tahtovat itsensä ja saattaa häpeään kunniallisen leskivaimon talon, kun on toki maailmaa maassa kyllästi pelmennellä?" ja heitti hyvin kätevästi huivinsa taistelijain aseiden päälle. Palvelijatkin ehättivät hätään, ja kaikeksi ihmeeksi olivat he melko selvät, joten saivat Edwardin ja Killancureitin avulla erotetuksi raivostuneet vastustajat toisistaan. Jälkimäinen vei pois Balmawhapplen, joka noitui, kiroidi ja vannoi veristä kosta jokaiselle whigille, presbyteerille ja muulle intoilijalle, mitä Englannissa ja Skotlannissa löytyi. Meidän sankarimme saattoi Saunders Saundersonin avulla Bradwardinen paroonin hänen asuntoonsa, vaan ei saanut vanhusta menemään levolle, ennenkuin tämä oli illan tapahtumista lausunut pitkät ja oppineet anteeksipyynnöt, joista toinen ei kuitenkaan saanut selville muuta kuin kaksi ainukaista sanaa: "kentaurit" ja "lapiitit."

IX. Katumus ja sovinto

Waverley oli tottunut nauttimaan viiniä ainoastaan hyvin kohtuullisesti. Senvuoksi hän sikeästi nukkui myöhäiseen aamuun ja heräsi sitte tuskallisiin muistelmiin edellisen illan tapauksista. Häntä oli mieskohtaisesti loukattu – häntä aatelismiestä, soturia, Waverleytä! Tosin ei loukkaajalla ollut silloin käytettävissään se kohtalainenkaan järjen määrä, minkä luonto oli hänelle suonut; tosin hän myös, jos vaatisi hyvitystä tästä loukkauksesta, rikkoisi sekä taivaan että isämaansa lakeja vastaan; ja tosin hän niin tehdessään voisi tulla riistäneeksi hengen nuorelta mieheltä, joka kenties rehellisesti täytti yhteiskunnalliset velvollisuutensa, ja syösseeksi hänen perheensä onnettomuuteen – tahi saattaisi hän menettää oman henkensä, mikä ei urhoollisimmallekaan ole mieluisa vaihtoehto, tyynesti ja yksinäisyydessä harkittuna.

Kaikki tämä painoi hänen mieltään, vaan kuitenkin palasi kärsitty loukkaus vastustamattomalla voimalla hänen muistiinsa. Häntä oli häväisty; hän oli Waverley-sukua; ja hän oli upseeri. Ei ollut tilaisuutta valintaan; ja hän astui aamiaishuoneeseen siinä mielessä, että jättäisi jäähyväiset perheelle sekä sitte kirjottaisi jotakuta upseeritoveriaan tapaamaan häntä ravintolassa, joka oli puolitiessä Tully-Veolanin ja Dundeen välisellä taipaleella, jotta tämä veisi Balmawhapplen lairdille sellaisen sanoman, kuin asianhaarat näyttivät vaativan. Miss Bradwardine emännöitsi aamiaispöydässä. Siinä olivat tee ja kahvi, lämmin vehnä-, kaura- ja ohraleipä viipaleiksi leikottuna, kakkuina ja muunlaisina leivoksina; munat, poronlapa, lampaan ja naudan paisti, savustettu lohi, hedelmähillo ja kaikki muut herkkupalat, jotka saivat itse Johnsoninkin ylistelemään skotlantilaisen aamiaisen yllellisyyttä kaikkiin muihin maihin verrattuna. Vadillinen kaurapuuroa oli asetettu paroonin tuolin kohdalle, sekä puoleksi kermaa ja puoleksi kirnupiimää sisältävä hopeahaarikka; mutta Rose huomautti isänsä lähteneen kävelylle aikaisin aamulla, kiellettyään häiritsemästä nuoren vieraansa lepoa.

Waverley istuutui melkein sanaakaan hiiskumatta, niin hajamielisenä ja näöltään tylsänä, että miss Bradwardine ei voinut saada suotuisaa käsitystä hänen keskustelulahjoistaan. Hän vastasi umpimähkään pariin jokapäiväiseen huomautukseen, jotka Rose neiti rohkeni tehdä; jälkimäisestä senvuoksi tuntui kuin olisivat hänen lähentely-yrityksensä olleet vastenmielisiä nuorelle upseerille, ja hän ihmetteli itseksensä sitä, että punaisen upseeritakin alla ei ollut parempaa sisäistä sivistystä. Hän siis jätti Waverleyn omaan sielulliseen hupiinsa – pyhän karhun noitumiseen, se kun oli ollut syynä kaikkeen pahaan, mitä tapahtunut ja vielä tapahtuva oli. Yht'äkkiä Edward säpsähti ja puna syöksähti hänen kasvoilleen, kun hän ikkunaan katsahtaessaan näki paroonin ja nuoren Balmawhapplen käsikynkässä astelevan ohi, nähtävästi hartaaseen keskusteluun syventyneinä; ja hän kysäsi nopeasti: "Oliko loordi Balmawhapple täällä yötä?" Rosea ei suuresti miellyttänyt nuoren vieraan hänelle tekemän ensimmäisen kysymyksen omituisuus, ja hän vastasi kuivakiskoisesti kieltäen. Sitte vaikenä jälleen kumpainenkin.

Tovin kuluttua astui sisälle mr. Saunderson, ilmottaen että hänen herransa halusi toisessa huoneessa puhutella kapteeni Waverleytä. Edwardin sydän sykki hiukan rajummin, ei suinkaan pelosta, vaan epätietoisuudesta ja jännityksestä, hänen noudattaessaan kutsumusta. Hän tapasi molemmat miehet seisomassa, kahden kesken, paroonin otsalla tyytyväisen arvokkuuden ilme, kun taas Balmawhapplen muutoin häikäilemättömät kasvopiirteet tuntuivat vetäytyneen häpeilevään murjotteluun. Edellinen pujotti käsivartensa jälkimäisen kainaloon ja näytti siten kävelevän hänen kanssaan, vaikkakin todellisuudessa talutti häntä; he astuivat kohtaamaan Waverleytä, ja pysähtyen keskelle huonetta, parooni hyvin juhlallisesti piti seuraavan puheen: "Kapteeni Waverley, nuori ja arvossa pidetty ystäväni, loordi Balmawhapple, on pyytänyt minua vanhana, kokeneena ja kaksintaistelun eli *monomachian* tapoja ja muotoja jonkin verran tuntevana miehenä lausumaan teille hänen puolestaan mielipahansa, jota hänessä herättää muisto muutamista eilis-illan *symposionin*

kohdista, joiden täytyi olla suuresti vastenmielisiä teille, palvellessanne nykyistä hallitusta. Hän pyytää, sir, että upottaisitte unohduksen haltuun sellaiset kohteliaisuuden lakeja vastaan tehdyt virheet, jotka hänen järkensä nyt tunnustaa, ja vastaanottaisitte käden, jonka hän teille ystävytydessä tarjoaa. Ja minun täytyy vakuuttaa, ettei sellaista myöntymystä olisi voinut aikaansaada mikään vähäisempi syy, kuin teidän erikoisten ansioittenne oivaltaminen sekä tieto olevansa *dans son tort*, kuten muuan uljas ranskalainen ritari, monsieur Le Breuille, kerran virkkoi minulle moisessa tilaisuudessa – sillä onhan hän, niinkuin koko Balmawhapplen suku jo ammoisista ajoista on ollut, *mavortia pectora*, kuten Buchanan sanoo, rohkeaa ja sotaista heimoa eli kansaa."

Edward vastaanotti auliisti ja luontaisella kohteliaisuudellaan käden, jonka Balmawhapple (eli pikemmin parooni, välimiehenä) hänelle ojensi. Hänen oli mahdoton muistaa sanoja, lausui hän, joita kelpo mies soisi ainiaan jättäneensä puhumatta; ja kernaasti hän tahtoi pitää kaikkea tapahtunutta kemujen uhkeuden tuottamana.

"Varsin sievästi sanottu", vastasi parooni, "sillä epäilemättä, jos mies on *ebrius* eli päissään – jollainen sattuma voi ja saa tapahtua juhlatilaisuuksissa ja pitoloissa kunniallisellekin miehelle – ja jos tämä sama herrasmies sitte selvittyään ja järjillään ollessaan peruuttaa päihtyneenä lausumansa loukkaukset, niin täytyy olettaa, että *vinum locutum est*; sanat eivät ole olleet hänen omansa. Kuitenkaan en katso tätä puolustusta kelpaavaksi sellaiseen henkilöön nähden, joka on *ebriosus* eli juomari, syystä että, jos hän saa päähänsä viettää enimmän aikansa päihtyneessä tilassa, hänellä ei ole oikeutta saada hetkellistä vapautusta kohteliaisuuden säännöksistä, vaan tulisi hänen oppia käyttäytymään rauhallisesti ja siivosti, viininkin vaikutuksen alaisena ollessaan. – Ja lähtekäämme nyt aamiaiselle, sen enempää ajattelematta tätä tuhmaa juttua!"

Tehtäköön asiasta mitä johtopäätöksiä tahansa, niin täytyy minun myöntää, että Edward niin tyydyttävän selityksen saatuaan osotti miss Bradwardinen aamiaispöydän herkullisuuksille paljoa suurempaa tunnustusta kuin alku ennusti. Balmawhapple sitävastoin näytti hämmentyneeltä ja nololta; ja nyt vasta Waverley havaitsi, että hän kantoi käsivarttaan nauhassa, mikä näyttäkin selittävän, minkävuoksi hän äsken oli niin kankeasti ja työläästi ojentanut kätensä. Miss Bradwardinen kysymykseen hän jupisi jotakin ratsunsa kompastumisesta; ja nähtävästi haluten välttää sekä puheenainetta että seuraa, hän aamiaisen jälkeen nousi pöydästä, kumarsi seurueelle, hyppäsi ratsunsa selkään ja palasi kotiinsa, hylättyään paroonin tarjouksen päivälliseen asti viipymisestä.

Waverleykin nyt ilmotti aikovansa jättää Tully-Veolanin siksi aikaisin päivällisen jälkeen, että vielä saman päivän illaksi ennättäisi ensimmäiseen yömajaksi soveltuvaan paikkaan; mutta se vilpiton ja ilmeinen loukkaantuminen, jota hyvänsävyinen ja herttainen vanha herra osotti kuullessaan tuon esityksen, riisti häneltä kaiken rohkeuden, päätöksessään pysyäkseen. Tuskin oli hän saanut Waverleyn suostutetuksi pitentämään vierailuaan muutamaksi päiväksi, kun jo kävi yrittämään poistaa perusteita, joiden nojalla arveli vieraansa suunnitelleen aikaisempaa lähtöä. "En soisi teidän, kapteeni Waverley, pitävän minua vasituisena juoppouden puolustajana, joskin eilis-iltaisissa kemuissamme jotkut ystävämmme olivat, ehkeivät peräti *ebrii* eli päihtyneet, vähintään *ebrioli*, minkä nimityksen vanhat antoivat niille, jotka olivat ryypyissään tahi, kuten te englantilaiset vertauskuvallisesti sanotte, puoleksi yli laidan. En sano sitä teistä, kapteeni Waverley – järkevänä, nuorena miehenä te suuresti pidätyitte ryypyistä; eikä sitä oikeudellisesti voida sanoa minustakaan, sillä minä olen monien suurten kenraalien ja marsalkkain juhlapidoissa oppinut juomaan viinini varovasti, enkä illan mittaan mennyt kohtuullisen hilpeyden rajain yli, niinkuin kaiketikin huomaisitte."

Hän epäilemättä oli paras tuomari siinä asiassa, joten noin nimenomaisesti lausuttua väitettä vastaan ei voinut olla mitään huomauttamista. Mutta jos Edward olisi muodostanut mielipiteensä omista muistelmistaan, niin hänen olisi täytynyt sanoa, että parooni ei ainoastaan ollut *ebriolus*, vaan jotakuinkin likipitään *ebrius*, tahi suoraan sanoen ehdottomasti päihtynein koko seurueessa, lukuunottamatta kenties hänen vastustajaansa, Balmawhapplen lairdia. Nyt kuitenkin saatuaan odottamansa tahi pikemmin vaatimansa tunnustuksen selvänä olostaan, pitkitti parooni: "Ei, sir,

vaikka itse voin sietää suuret määrät, niin kammoan kuitenkin juopottelua ja inhoan niitä, jotka ryyppivät viiniä *gulae causa*, vain kurkkunsa kutkutukseksi. En sittenkään pitäisi hyvänä Mitylenen Pittacuksen lakia, joka kaksin verroin rankaisi sellaisen rikoksen, minkä *Liber Pater* oli välillisesti aiheuttanut; enkä myöskään täydellisesti yhtyisi siihen moitiskeluun, mitä nuorempi Plinius lausuu *Historia naturalis* teoksensa neljännessätoista luvussa. En, sir – minä pidän tarkan eron, ja kiitän viiniä ainoastaan mikäli se ilahuttaa kasvot eli, Flaccuksen sanoilla, *recepto amico*."

Niin päättyi puolustelu, minkä Bradwardinen parooni piti tarpeellisenä lausua vieraanvaraisuutensa ylenpalttisuudesta; ja lukija ymmärtää kyllä, ett'ei häntä keskeytetty vastaväitteillä eikä millään uskomattomuuden ilmauksella.

Sitte hän kutsui vieraansa aamuratsastukselle, ja käski David Gellatleyn kohtaamaan heidät Ban ja Buscar koirien keralla metsäpolun haarassa. "Sillä jo ennen metsästyskauden alkuakin haluaisin suoda teille hiukan urheiluhupia, ja jos jumala suo, niin tapaammekin metsäkauriin. Sitä saa metsästetyksi kaikkina aikoina; se näet ei milloinkaan ole n.s. parhaassa lihassaan eikä siis kelpaamatonkaan. Vaan totta on, ettei se riistana vedä vertoja ruunuhirvälle eikä kuusipeuralle. Mutta kelpaa se osottamaan miten koirani juoksevat; ja sentähden ne saavat David Gellatleyn keralla tulla mukaan." Waverley lausui ihmettelynsä siitä, että ystävänsä Davie pystyi sellaiseen luottamustoimeen; mutta parooni selitti, että tämä hupsu rukka ei ollut rajupäinen, *nec naturaliter idiota*, kuten hulluudentodistuksissa lausutaan, vaan pelkästään heikkojärkinen vetelys, joka kykeni varsin hyvin suorittamaan oman mielensä mukaisia tehtäviä, vaan käytti hupsuuttaan tekosyynä muunlaisten välttämiseen. "Hän on päässyt väleihin kanssamme sen kautta", jatkoi parooni, "että henkensä uhalla pelasti Rosen suuresta vaarasta; täytyy siis pitää laiskuri vekkulia ruoassaan, teettämällä hänellä mitä hän voi taikka tahtoo – mikä häneen nähden lopulta vie yhteen, jos Saundersonin ja räätälin epäilyt ovat perusteltuja",

Miss Bradwardine kertoi Waverleylle, että narri raukka kiihkeästi piti musiikista; kaihomieliset säveleet koskivat häneen syvästi, kun taasen keveät, vilkkaat soinnut saivat hänen hurmaantumaan ilosta. Tässä suhteessa oli hänellä hämmästyttävän hyvä muisti, täynnä sekalaisia sävelmien ja laulujen katkelmia, joita ajoittain käytti melkoisen sattuvasti vastaväitteenä, selityksenä tahi kompana muiden puheille. Davie oli lujasti kiintynyt niihin harvoin, jotka osottivat ystävällisyyttä häntä kohtaan, vaan herkkä havaitsemaan pienimmänkin karsimansa vääryyden ja valmis tilaisuuden tullen kostamaan sen. Rahvas, joka usein ankarasti tuomitsee toinen toistaan niinkuin parempiaankin, oli osottanut mitä suurinta sääliä kurjaa hupakkoa kohtaan, hänen kiertäessään ryysyissään pitkin kylää. Mutta heti kun näkivät hänet kunnollisissa pukimissa, suojattuna ja suosittunakin, he johdattivat muistiinsa kaikki saatavissa olevat viekkauden ja kekseliäisyyden esimerkit, joita hänen sanansa ja tekonsa olivat ilmaisseet, ja armeliaasti perustivat niihin sellaisen oletuksen, ett'ei David Gellatley ollut hullu enempää kuin tarvitsi parahiksi, kovaa työtä välttääkseen. Tämä mielipide ei ollut oikeutetumpi kuin neekerien, jotka apinain ovelista kujeista päättävät, että niillä on puhelahja, jota ne ainoastaan työtä peläten ovat käyttämättä. Mutta otaksuma oli aivan kuviteltu; David Gellatley oli todenteolla se hupakko, jolta näyttikin, ja mihinkään yhtämittaiseen ja vakaaseen ponnistukseen pätemätön. Hänellä oli täperästi sen verran vakaisuutta, että pysyi mielipuolisuuden paremmalla puolella; sen verran järjen rahtua, ett'ei häntä voitu väittää epatoksi; jonkinlaista nokkeluutta metsästyksessä (jossa olemme muidenkin narrien nähneet onnistuvan), suurta ystävällisyyttä ja hyväntahtoisuutta hoidettavakseen uskottuja eläimiä kohtaan, ja luontaista taipumusta musiikkiin; hän oli uskollinen ja harvinaisen tarkkamuistinen.

Ratsujen töminää kuuluikin jo pihalta, ja Davidin ääni, hänen laulaessaan noille kahdelle suurelle metsästyskoiralle:

Joutuin vain, joutuin vain
yli vuorten korkeain,
missä viita vehmahinna,

missä lähde leppoisinna,
missä liekopeite laajin,
missä aamukaste taajin,
missä tetri kaunein juo sen,
missä keijut leijuu luo sen!
Metsän kätköön rientäkäämme,
yksiksemme rauhaan jäämme!
Joutuin vain, joutuin vain
yli vuorten korkeain.

"Ovatko hänen laulamansa säkeet skotlantilaista runoutta, miss Bradwardine?" kysyi Waverley.

"En luule", vastasi hän. "Tällä poika paralla oli veli, ja ikäänkuin korvatakseen perheelle Davien vajavaisuudet oli taivas suonut hänelle lahjoja, joita täällä maaseudulla pidettiin aivan tavattomina. Muuan setä sai hänet kasvatetuksi Skotlannin kirkkoa varten, mutta hän ei päässyt ylenemään, kun oli meidän alueeltamme. Toivottomana ja särkynein sydämin palasi hän yliopistosta, ja kääntyi kivuloiseksi. Isäni autteli häntä, kunnes hän tuskin yhdeksäntoista vanhana kuoli. Hän soitti hyvin sielukkaasti huilua, ja runoilijaakin tuntui hänessä olevan. Hän oli hellä ja sääliväinen veljeään kohtaan, joka seurasi häntä kuin varjo, ja luulemme että Davie häneltä sai muistiinsa monta sellaista laulun ja sävelmän katkelmaa, joita täällä päin ei tunnettu. Mutta jos häneltä kysymme, mistä hän on saanut laulunsa, niin hän vastaa joko hurjalla naurulla tahi kyyneltulvalla; hänen ei ole milloinkaan kuultu antavan mitään selitystä siitä, eikä mainitsevan veljensä nimeäkään sen koommin kun hän kuoli."

"Varmaankin voisi toki saada tietää häneltä enemmän, kun erityisemmin tiedustelisi?" virkkoi Edward, jossa tämä romanttiseen vivahtava kertomus heti herätti mielenkiintoa.

"Kenties", vastasi Rose; "mutta isäni ei salli kenenkään vaikuttaa hänen tunteisiinsa tässä suhteessa."

Sillävälän oli parooni mr. Saundersonin avulla vetänyt jalkaansa tavattoman pitkävartiset saappaat, ja pyysi sankariamme seuraamaan mukanaan, kannuksiaan kilistellen harpatessaan leveitä portaita alas, tukevan ratsupiiskansa tyvellä mojuuttaen jokaista kaidepuun taivetta ohi mennessään ja Ludvig XIV:n jääkärien tapaan hyräillen:

Pour la chasse ordonnée il faut preparer tout,
ho la ho! Vite! vite debout.

X. Eilistä järkevämpi päivä

Parooni ei ollut mikään huono vanhan suunnan edustaja, nähtynä vilkkaan ja hyvin ohjatun hevosensa selässä, takasuippoon satulaan juuttuneena, metsästyspukuunsa soveltuvassa kasukassaan. Pukua täydensivät heleänvärinen, kirjailtu takki ja monen kultanauhan koristamat liivit sekä prikaatikenraalin tekotukka, jonka laella oli pieni kultanyörinen kolmikolkkainen hattu. Häntä seurasi hyvien ratsujen selässä kaksi palvelijaa, joiden huostassa ratsupistoolit olivat.

Näissä pukimissa hän samosi yli vuorten ja laaksojen, ihmeenä jokaiselle maatalolle, minkä ohi heidän tiensä kulki, kunnes syvällä eräässä vehmaassa ruohikkonotkossa tapasivat David Gellatleyn taluttamassa kahta hyvin suurta metsäkoiraa, ympärillään puolikymmentä rakkia ja toinen sen verta avojalkaisia ja – päisiä pojan nallikoita. Nämä viimeksimainitut, harvinaisena kunniana saadakseen tilaisuuden olla mukana metsästysretkellä, olivat kutitelleet hänen korviaan nimityksillä niin hivelevillä kuin *Maister Gellatley*, vaikka luultavasti jok'ainoa oli entisissä tilaisuuksissa hoilannut hänelle toista arvonimeä, *daft (hassu) Davie*. Mutta tämä ei ole mitään harvinaista, imartelu virassa oleville henkilöille, eikä se myöskään kokonaan rajotu Tully-Veolanin asukkaihin; se oli yleinen kuusikymmentä vuotta takaperin, se on sitä tänä päivänä, ja on oleva kuusisataa vuotta tämän jälkeen, jos tämä maailmaksi sanottu merkillinen narriuden ja pahuuden yhtymä silloin vielä on olemassa.

Poikaparvella oli tehtävänä ajaa riista ulos pensaikosta, minkä he täyttivätkin sellaisella menestyksellä, että puolen tunnin kuluttua saatiin liikkeelle metsäkauris, joka tuokion ajon perästä sai surmansa. Parooni seurasi valkean ratsunsa selässä, kuin muinoin kreivi Percy, ja suvaitsi ihka omakätisesti vapaaherrallisella *couteau de chassellaan* nylkeä ja avata saaliin (millä tempulla, hän huomautti, oli ranskalaisilla jääkäreillä nimenä *faire la curée*). Tämän jälkeen hän ohjasi vieraansa kiertoteitse kotiin, halki miellyttävän maiseman, ohi monien kylien ja talojen, joista jokaisesta mr. Bradwardine tiesi kertoa jonkin sen historiaa tahi sukujohdantoa valaisevan kaskun. Sen hän tosin teki sanantavoilla, jotka turhantarkka muodollisuus ja sovinnaisuus monasti saattoi hullunkurisiksi, mutta kuitenkin olivat nuo muistelmat mieltä kiinnittäviä, osottaessaan kertojan hyvää järkeäkin ja rehellisiä tunteita, sekä huvittavia, jopa opettavaisiakin kuvaamiensa tapahtumien laadun vuoksi.

Vaikka heidän luonteensa ja käsitystapansa monessa suhteessa olivat aivan vastakkaisia, niin oli ratsastusmatka molemmille herrasmiehille hyvin mieleinen. Kuten lukija tietää, oli Edward lämmintunteinen, ajatuksiltaan ja harrastuksiltaan haaveinen, suuresti taipuisa runouteen. Mr. Bradwardine oli kaiken tämän vastakohta, ja ylpeili siitä, että oli astellut läpi elämän samalla järkähtämättömän tyynellä ja vakavalla ryhdillä, mikä oli kuvaavaa hänen joka-iltaiselle kävelyllään Tully-Veolanin pengermällä, missä hän tuntikausia – vanhan Hardyknuten perikuvana —

itähän vankkana astui
ja vankkana länteen taas.

Mitä kirjallisuuteen tuli, niin hän kyllä lueskeli klassillista runoutta sekä muutamien maan suurimpien seipitelmää, vaan olisi kuitenkin totta puhuen ollut enemmän mielissään, jos nuo kaikki erilaiset teokset olisivat olleet yksinkertaisessa suoranasaisessa muodossa. Mutta vaikka Edward ja hän tällä alalla olivat toisistaan erilaiset *toto coelo*, kuten parooni olisi sanonut, niin oli heillä historiassa puolueeton yhtymäpaikka harrastuksilleen. Parooni tosin rasitti muistiaan ainoastaan tosiasioidella, historian määräämillä jyrkillä, kiinteillä piirteillä, ja Edwardilla päinvastoin oli mielitekona täyttää ja pyöristellä hahmopiirteet lämpimän ja vilkkaan mielikuvituksen värityksellä, joka luopi valoa ja eloa menneiden aikojen draaman näyttelijöille ja puhujille. Kuitenkin he noinkin vastakkaisin luontein saivat suurta mielihyvää toistensa seurassa. Mr. Bradwardinen seikkaperäiset

jutelmat ja harvinaisen laaja muisti loivat Waverleyn eteen uusia sellaisia esineitä, joita hänen mielikuvituksensa ryhtyi halusta muovailemaan ja kehittelemään yksityiskohtaisemmin, ja avasivat hänelle uuden tapauksien ja luonteiden aartehiston. Ja siten saamansa hovin palkitsi hän vakavalla tarkkaavaisuudella, mikä on tärkeä jokaisen kertojan mielestä, eritoten paroonin, jonka oman arvonsa tuntoa se hiveli; ja toisinaan myös omilla huomautuksillaan, jotka herättivät mr. Bradwardinessa mielenkiintoa, kun vahvistivat tahi valaisivat hänen omia kaskujaan. Sitäpaitsi oli mr. Bradwardinelle rakasta haastella nuoruutensa päivistä, jotka oli viettänyt soturina vieraissa maissa, ja monta huomattavaa seikkaa hän tiesi tarinoida palvelemistaan kenraaleista sekä kokemistaan taisteluista.

Molemmat palasivat Tully-Veolaniin mitä parhaimmalla tuulella ja hyvin tyytyväisinä toisiinsa. Waverley oli saanut kiihkeän halun oppia yhä enemmän tuntemaan isäntänsä hänen mielestään merkillistä ja harvinaista luonnetta, hänellä kun muistissaankin oli suunnaton varasto entis- ja nykyajan taruja; ja Bradwardine tunsu joutuvansa siihen käsitykseen, että Edward oli *puer (tahi pikemmin juvenis) bonae spei et magnae indolis*, nuorukainen vailla sitä hermostuvaa huikentelua, joka ei kärsi tahi halveksi vanhempien ihmisten puhelua ja neuvoja – ja tästä seikasta hän ennusti suuria Edwardin tulevaisuudelle. Päivällisellä ei ollut muuta vierasta kuin mr. Rubrick; ja hänen tietonsa ja puheensa, hengen miehenä ja oppineena, yhtyivät hyvin paroonin ja hänen vieraansa keskusteluun.

Päivällisen jälkeen parooni esitti mentäväksi Rosen huoneisiin eli, kuten hän sen nimitti, *troisième étageen*. Hän opasti Waverleyn parinkin tuollaisen pitkän, hankalan käytävän läpi, joilla arkkitehdit näyttivät ennen vanhaan tahtoneen ällistytellä talojen asujamia; sellaisen päässä alkoi mr. Bradwardine astua ylös hyvin jyrkkiä, kapeita ja kiertäviä portaita, kaksi astuinta kerrallaan, jättäen nuoren vieraansa ja mr. Rubrickin seuraamaan vitkallisemmin, sillävälän kuin hän tyttärelleen ilmottaisi heidän tulonsa.

Kiivettyään tätä pystysuoraa korkkiruuvia kunnes heidän päätään miltei huimasi, he saapuivat pieneen matoilla verhottuun eteiseen, jonka takana oli Rosen *sanctum sanctorum*, vierashuone. Se oli pieni, mutta miellyttävä kamari, ikkunat etelään, seinillä verhokudoksia; sitäpaitsi koristi niitä kaksi muotokuvaa, joista toinen kuvasi hänen äitiään paimenettareksi tekeytyneenä, vannehomeisena, ja toinen paroonia kymmenvuotiaana, puettuna siniseen takkiin ja kirjailtuihin liiveihin, kädessä jousi. Edward ei voinut olla hymyilemättä puvulle ja sille omituiselle yhtäläisyydelle, mikä oli kaikesta huolimatta havaittavissa muotokuvasta tirkistelevien pyöreiden, sileiden, punaposkisten kasvojen ja niiden laihojen, partaisten, kuoppasilmäisten, ahavoittuneiden piirteiden välillä, jotka aika oli luonut kuvan esineelle. Parooni yhtyi nauruun. "Tuo kuva", sanoi hän, "oli hyvän äitini naisekasta haaveilua (Tullielumun lairdin tytär hän oli, kapteeni Waverley – talon näytin teille ollessamme Shinnyheuchin laella; sen polttivat hallituksen kutumat hollantilaiset apujoukot vuonna 1715). En ole sen koommin antanut maalata kuvaani, paitsi yhden ainoan kerran, ja se tapahtui Berwickin herttuan erityisestä pyytelystä."

Hyvä vanha herrasmies ei maininnut, mitä mr. Rubrick jälkeinpäin kertoi Edwardille, nimittäin että herttua oli osottanut hänelle tämän kunnian, koska hän vuoden 1709 muistettavalla sotaretkellä Savoiijassa oli ensimmäisenä rynnännyt erään vihollislinnan muurissa syntyneeseen aukkoon ja siinä puolustautunut käsikehällä lähes kymmenen minuuttia, kunnes apua saapui. Oikeudentunto pakottaa sanomaan paroonista, että joskin hän oli hetas esiintuomaan ja liiottelemaankin sukunsa arvokkuutta ja tärkeyttä, niin oli hän toki todellisen miehuullinen mies eikä koskaan viittaillut sellaisiin omakohtaisiin ansiotöihin, joilla itse oli kunnostautunut.

Miss Rose nyt saapui sisemmästä huoneesta, tervehtimään isäänsä ja hänen ystäviään. Pikku työt, joissa hän oli puuhaillut, osottivat luontaista aistia, joka ainoastaan kaipasi kehittämistä. Isältään hän oli oppinut ranskan ja italian kieltä, ja hänen hyllyllään näkyikin muutamien tunnetuimpien sikäläisten kirjailijain teoksia. Parooni oli yritellyt olla hänen ohjaajanaan soitannossakin; mutta hän kun heti alotti vaikeimmilla säännöillä eikä kenties itsekään ollut niissä varma, niin ei Rosekaan ollut päässyt sen pitemmälle, kuin että kykeni klaveerilla säestämään lauluaan – vaan tämäkään ei siihen aikaan ollut Skotlannissa kovin yleistä. Sen sijaan hän lauloi tunteikkaasti,

hyvällä aistilla ja niin syvällä laulamansa ymmärryksellä, että olisi voinut kelvata esikuvaksi paljoa lahjakkaammille laulajattarille. Hänen luontainen järkevyytensä oli opettanut hänelle, että joskin soitanto "säkeeseen liittyy kuolemattomaan", niin erottaa ne moni esittäjä mitä kurjimmalla tavalla toisistaan. Varmaankin juuri tämä runollinen henkevyys ja sen yhdistäminen soiton säveleihin sai hänen laulunsa useimmille miellyttävämmäksi kuin olisi ollut paljoa hienompikin ääni ja loistavampi esitys, mutta saman herkkätuntoisuuden ohjausta puuttuva.

Vierashuoneen ikkunain edessä oleva ulkoneva lava ilmaisi vielä toisenkin Rosen puuhista; se näet oli täynnä erilaisia kukkasia, jotka hän oli ottanut erityiseen suojelukseensa. Ulospistävän harjatornin kautta tultiin tuolle goottilaiselle rintavarustukselle, jolta oli mitä kaunein näköala. Syvällä alhaalla näytti korkeamuurinen puutarha kutistuneen pelkäsi kukkalavaksi; ulompana avautui metsäinen laakso, jossa pieni virta pujahti toisinaan näköksälle ja taasen piiloutui viidakkoon. Katse saattoi milloin viivähtää levähtämään kallioilla, joita siellä täällä nousi laaksosta suurina louhikkoina tahi terävinä huippuina, milloin kiintyä kunnioitusta herättävään, vaikka osaksi sortuneeseen torniin, joka arvokkaana ja uhkaavana kohosi virralle päin ulkonevalla kallionkielekkeellä. Vasemmalla näkyi pari kolme mökkiä, osa kylää; vuorenharjanne kätki muut. Laakso päättyi Loch Veolaniksi nimitettyyn lampeen, johon virta laski ja joka nyt välkkyi länteen painuvan auringon säteissä. Etäinen maisema oli avointa ja vaihtelevaa, vaikk'ei metsäistä, eikä mikään keskeyttänyt katseen lentoa, kunnes taivaanrannalla sininen vuorijono rajotti tätä alankoa etelässä. Tälle miellyttävälle lavalle tuotti miss Bradwardine kahvia.

Vanhan tornin näkeminen käänsi puheen muutamiin sukutaruihin ja skotlantilaisiin ritarikertomuksiin, joita parooni jutteli suurella innolla. Tornin lähellä olevan kallionkielekkeen ulkonevalla kärjellä oli nimenä Pyhän Swithinin Istuin. Siihen liittyi taikauskoinen tarina, josta mr. Rubrick mainitsi muutamia omituisia yksityisseikkoja; ja Rosea pyydettiin laulamaan pikku balladi, joksi ne oli sepittänyt joku kylärunoilija, joka

unhosta säästäin nimet urhojen,
omansa laulamatta jätti vaan.

Hänen äänensä sulous ja soittonsa yksinkertaisuus loi laululle kaiken sen tenhon, mitä runoilija oli saattanut haluta ja mitä hänen säkeensä niin suuresti tarvitsivat. Epäilenpä, voidaanko sitä lukea kärsivällisesti, noiden etujen ollessa poissa.

Pyhän Swithinin Istuin

Sä Pyhienpäivänä vuoteesees
kun käyt, heti siunaus huokaa ees,
tee ristinmerkki, ja Ave veisaa,
sun sielusi rauhaa muutoin ei saa.

Näät, Pyhienpäivänä Noita Yön
villiytyy vimman riettaan työn —
halk' ilman keijuen kuutamossa
tai piilossa pilven pimennossa.

Pyhän Swithinin Istuimelle käy
paroonin puoliso nuor' – ei näy
katseessa kauhua, loihdun joskin
yön kasteessa kuiskaa kalpein poskin.

Sen Swithin uljas lausua ties,
kun kesk-yön kätköhön astui mies,
ja Noidan lennosta käski alas
sen ilmi tuomaan, mink' unho salas.

Hänen Istuimelleen ken uskaltaa,
Yön Noita kun ilmassa samoaa,
ja loihdun lausuen kolmasti kysyy,
tuon vastata täytyy – se varmana pysyy.

Paroonilla sodissa Robertin
vasallina vuos' on jo kolmaskin,
ei tietoa retkistä ritarin urheen,
siks puoliso vallassa tuskan ja murheen.

Hän loihtunsa lausuu, hän vapisee,
salon huuhkajako noin huutelee,
noin naurun ja itkun keskitieltä,
vai virranko haltijan vaivaa mieltä?

Vaan äkkiä tuuli kuoleutuu,
veden pauhu on vaiti ja kaikki muu,
tyven kauhea voittaa myrskyn humun,
käy haamu keskestä harmaan sumun!

"Olen pahoillani siitä, että tuotan pettymystä seurueelle, erittäinkin kapteeni Waverleylle, joka kuuntelee noin kiitettävän totisena; mutta laulu on säilynyt ainoastaan katkelmana. Siinä kuuluu kyllä alkujaan olleen jatko, jossa kuvataan miten parooni palasi sodasta ja miten hänen puolisonsa löydettiin 'kuolleenä kylmällä kalliolla'."

"Se on noita sepitelmiä", mr. Bradwardine huomautti, "jotka taikauskon aikakaudelta sekaannuttavat etevien sukujen aikaisempaa historiaa, niinkuin roomalaisilla ja muilla entisajan kansakunnilla oli ihmeensä, joita olette kai nähneet mainittavan vanhan-ajan historioissa tahi Julius Obsequensin toimittamassa pienessä teoksessa, minkä sen kustantaja, oppinut Scheffer, on omistanut suosijalleen Benedictus Skyttelle, Dudershoffin paroonille."

"Isälläni on merkillinen vastenmielisyys kaikkea ihmeellistä vastaan", virkkoi Rose, "ja kerran hän pysyi yksinään paikallaan, kun presbyteeriläisten pappien koko synoodi turvasi pakoon, sielunvihollisen äkkiä ilmestyessä heidän keskuuteensa."

Waverleyn katse ilmaisi hänen tahtovan kuulla enemmän.

"Täytyykö minun kertoa tarinani, niinkuin minun täytyi laulunikin esittää? No – olipa kerran vanha vaimo, nimeltä Janet Gellatley, jota epäiltiin noidaksi, sillä epäämättömällä perusteella, että hän oli hyvin vanha, hyvin ruma ja hyvin köyhä, sekä että hänellä oli kaksi poikaa, joista toinen oli runoilija ja toinen narri, jollainen vitsaus naapurien yksimielisen käsityksen mukaan oli kohdannut häntä synnillisen noituutensa takia. Ja hänet sulettiin viikoksi pitäjänkirkon tapuliin, missä sai liian niukasti ruokaa; eipä hänen sallittu nukkuakaan, kunnes hän itse joutui yhtä varmaan uskoon noituudestaan kuin syyttäjänsäkin. Tässä selvässä ja onnellisessa mielentilassa tuotiin hänet tunnustuksille lähiseudun kaikkien whigien ja pappien eteen. Isäni läksi pitämään huolta siitä, että syytetylle ei sokeassa innossa tehtäisi vääryyttä, sillä vaimo oli syntynyt hänen maatilallaan. Ja tunnustaessaan, että sielunvihollinen oli aina ilmestynyt hänen eteensä pulskan,

mustapintaisen miehen muotoisena ja puhunut hänelle sievistelyjä – mikä ei ollut suureksi kunniaksi Apollyonin aistille, sen mielestä ken vain tunsi vanhan hatarasilmäisen Janet rukan – ja kuulijain kummeksiessa korvat pystyssä, ja kirjurin pistellessä pöytäkirjaan vapisevin käsin, velho yht'äkkiä kohotti hiljaisen jupinansa kimeäksi kirahdukseksi ja kiljahti: 'Varokaa! Varokaa! Näen paholaisen istuvan keskessänne!' Yleinen hämminki, kauhistus ja pakoon pötkiminen siitä seurasi. Onnellisia ne, jotka olivat lähellä ovea; monta tapaturmaa tuli hatuille, röyhykauluksille ja tekotukille, ennenkuin kaikki pääsivät ulos kirkosta, jättäen sinne itsepintaisen prelaatin, isäni, yksikseen sopimaan asioista omalla uhallaan noidan ja hänen mielitiettynsä kanssa."

"*Risu solvuntur tabulae*", sanoi parooni; "toinnuttuaan silmittömästä säikähdyksestään he eivät kehdanneet ryhtyä nostamaan uutta juttua Janet Gellatleytä vastaan."

Tämä kasku saattoi puheenalaisiksi kaikki

nuo joutoaatteet, näköerheen aaveet,
ja unennäöt, loihtuluvut, taiat,
ennustusmerkit, heikon järjen haaveet,
tekaistut tiedot, harmaat satuaiat.

Sellaisessa keskustelussa ja sen aiheuttamissa romanttisissa jutelmissa kului lopulleen sankarimme toinen ilta Tully-Veolanin linnassa.

XI.

Muuan havainto. – Waverley alkaa kotiutua Tully-Veolanissa

Seuraavana aamuna Edward nousi ylös hyvissä ajoin, ja ollessaan aamukävelyllä pitkin talon ympäristöä saapui äkkiä koirakopin edustalle, missä hänen ystävänsä Davie hääräili nelijalkaisten holhottiensa keralla. Nopealla katseella hän huomasi Waverleyn, vaan käänsi heti selkensä ja alkoi laulaa vanhaa kansanlaulun katkelmaa, ikäänkuin ei olisi tulijaa huomannutkaan:

Nuor' rakkaus kaunis on – häilyvä vain;
satakielen sä kuuletko kankahalla?
Vaan vanhan on lempi säilyvä ain',
urorastaalla pää on jo siiven alla.

Äkä nuoren on kuin tuli oljissa ois;
satakielen sä kuuletko kankahalla?
Viha vanhan ei unhollla vaimene pois,
urorastaalla pää on jo siiven alla.

Kemu-iltana nuoret ne nurpahtaa;
satakielen sä kuuletko kankahalla?
Hetä aamulla vanha jo säilänsä saa,
urorastaalla pää on jo siiven alla.

Waverley ei voinut olla huomaamatta, että Davie antoi jonkinlaisen pilkallisen soinnun säikeillensä. Senvuoksi lähestyi hän laulajaa ja koetti saada urkituksi, mitä tämä tarkoitti viittauksellaan; mutta Davie ei ollut halukas selittämään, ja hänellä oli älyä kylliksi käyttääkseen narriuttaan koirankurisuuden verhona. Edward ei kyennyt saamaan häneltä muuta tietoonsa, kuin että loordi Balmawhapple oli eilisäamuna mennyt kotiinsa "saappaat hurmetta kukkuroillaan." Puutarhassa hän kuitenkin tapasi vanhan kellarimestarin, joka ei enää yrittänytäkään salata, että hän silloin tällöin lairdin ja Rose neidin mieliksi hääräili puutarhassa, koska kerran oli oppinut senkin ammatin nuorina päivinään Sumack ja Kumpp. palveluksessa Newcastleessa. Tiedustelujensa johdosta Edward sai lopulta hämmästyksen ja häpeän tuskallisin tuntein kuulla, että Balmawhappen alistuminen ja anteeksipyyntö oli ollut tuloksena hänen ja paroonin välillä tapahtuneesta kaksintaistelusta, jossa nuorempi taistelija oli saanut haavan oikeaan käteensä ja siten joutunut aseettomaksi – ennenkuin Edward oli vuoteestaankaan noussut.

Suuresti harmistuneena tästä tiedosta, Edward etsi ystävällisen isäntänsä ja intti kiihkeästi, että tämä oli tehnyt hänelle vääryyttä, estäessään hänet tuosta kaksintaistelusta – tätä seikkaa voitaisiin tulkita hänen nuoruuteensa ja ammattiinsa katsoen hänelle perin epäedullisesti. Parooni puhdistautui perusteellisemmin kuin tässä huolin toistaa. Hän väitti, että riita oli heille yhteinen, ja että Balmawhapple kunnian lakien mukaan ei voinut olla antamatta hyvitystä molemmille, minkä hän tässä tapauksessa oli tehnyt kunniaakkaan kaksintaistelun kautta ja Edwardiin nähden sellaisella peruutuksella, joka saattoi miekkojen mittelyn tarpeettomaksi, ja jonka, kerran lausuttuna ja vastaanotettuna, ehdottomasti täytyi lopettaa koko juttu.

Tämä puolustus tahi selitys vaiensi Waverleyn, joskaan se ei täydellisesti tyydyttänyt häntä; mutta hän ei voinut olla osaksi ilmaisematta mielenkarvauttaan "Pyhää karhua" kohtaan, joka oli antanut kiistalle aiheen, eikä pidättyä huomauttamasta, että pyhän nimitys siinä tuskin oli paikallaan. Parooni ei ottanut kieltääkseen, "että vaikka vaakunantuntijat pitävät karhua hyvin kunnioitettavana

kilpimerkkinä, sillä kuitenkin on jotakin tuimaa, vihaista ja juroa luonteessaan (kuten Dalkeithin pastorin, Archibald Simsonin *Hieroglyphica Animalium* teoksestakin näkee), ja sen vuoksi oli se ollut vertauskuvana monelle Bradwardinein suvussa sattuneelle riidalle ja erimielisyydelle. Niistä olkoon mainittuna oma onneton kiistani kolmois-serkkuni (äidin puolelta), Sir Hew Halbertin kanssa, joka oli niin ajattelematon, että pilkkasi sukunimeäni, niinkuin se olisi ollut *Bear-Warden* (karhunvartija). Se oli tosiaankin törkeä pila. Ensinnäkin se viittaili, että sukuni kantaisä oli ollut villipetojen kaitsijan alhaisessa asemassa, jollainen toimi, kuten kait olette huomannut, kuului vain kaikkein alhaisimmille plebeijeille. Toiseksi, se tuntui tarkottavan, että asekilpeämme ei oltu saatu sodan mainetoilla, vaan että se oli muodostunut *paranomasiana* eli sanaleikkinä sukunimestämme – jollaisilla vaakunoilla ranskaksi on nimenä *armoirs parlantes* ja latinaksi *arma cantantia*. Moinen vaakunamaalauksen laji soveltukoon maankiertäjille ja kerjäläisille, joiden puhe perustuu sananvääntelyihin, vaan ei jalolle, kunnioitettavalle ja hyödylliselle vaakunatieteelle, joka antaa aateluusmerkkejä palkintoina uljaista ja jalomielisistä töistä eikä tahdo kutkutella korvia tyhmillä viisasteluilla, jollaisia kaskukirjoissa tavataan." Riidastaan Sir Halbertin kanssa hän ei sanonut sen enempää kuin että se päätettiin "oikealla tavalla."

Olen näin juurtajaksain kertonut Edwardin ensi päivien oleskelusta Tully-Veolanissa, esittäkseni lukijalle sen asukkaat; vaan tarpeettomaksi käy seurata sen jatkoa yhtä seikkaperäisesti. Hilpeämpään seuraan tottunut nuori mies olisi kaikesti kyllästynyt niin kiihkeän "vaakunatieteen ylvästelijän" haasteluihin kuin parooni oli; mutta Edward tapasi miellyttävää vaihtelua miss Bradwardinen seurassa, joka oli innokkaana kuuntelijana hänen enimmiten kirjallisuutta kosketeleville huomautuksilleen, ja vastauksissaan osotti hyvää ymmärrystä ja aistia. Luontaisella suloudellaan hän oli aivan halukkaastikin suostunut isänsä laatimaan lukujärjestykseen, vaikka se ei käsittänyt ainoastaan useita raskaita nidoksia historiaa, vaan myöskin muutamia jättiläismäisiä korkeakirkollisten väittelyiden sarjoja. Vaakunatieteestä oli parooni onneksi tyytynyt antamaan tyttärelleen ainoastaan sellaisen ylimalkaisen käsityksen, kuin oli saatavissa Nisbetin kahdesta nelitaitteisnidoksesta. Rose oli todellakin isänsä silmäterä. Hänen ainainen vilkkautensa, hänen huomaavaisuutensa toisen pikku tapoja ja oikkuja kohtaan – mikä on omiaan herättämään suurinta mielihyvää juuri niissä, joiden mieleen ei milloinkaan johtuisi vaatia sellaisia, hänen kauneutensa, joka isälle muistutti rakkaan puolison kasvopiirteitä, vilpitiön hurskasmielisyytensä ja luonteensa jalous olisivatkin oikeuttaneet mitä sokeinta isän hellyyttä.

Tyttärensä vaalintaa ei parooni kuitenkaan näkynyt ulottaneen sille taholle, millä sellainen yleisen mielipiteen mukaan tehokkaimpana ilmenee, nimittäin yrityksiin hänen tulevaisuutensa turvaamiseksi, joko suurilla myötäjäisillä tahi rikkailla naimisilla. Erään vanhan sopimuksen perusteella oli miltei kaikki paroonin maaomaisuus määrätty muutamalle kaukaiselle sukulaiselle; ja oletettiin, että miss Bradwardinelle ei ollut jääpä suurtakaan turvaa, koska vanhan herran raha-asiat olivat olleet rättäri Macwheeblen yksinomaisessa hoidossa jo liian kauvan, jotta niistä olisi voinut odottaa mitään mainittavampaa perintöä. On kyllä totta, että rättäri rakasti isäntäänsä ja isäntänsä tytärtä, lähinnä (vaan kuitenkin verrattoman pitkän matkan päässä) itseään. Hän uskoi mahdolliseksi syrjäyttää miespuolisen perimyksen, olipa saanut hankituksi asiantuntijankin sitä ilmaisevan lausunnon (ja palkkiotta, kerskui hän) eräältä etevältä skotlantilaiselta lakimieheltä, jonka huomioon sai sujautetuksi tuon ongelman, neuvotellessaan hänen kanssaan muutamista käytännöllisistä asioista. Mutta parooni ei ottanut kuullakseen moista esitystä. Päin vastoin oli hänellä häijynä ilona kerskailla, että Bradwardinen paroonikunta oli miehinäinen läänitys, jonka ensimmäinen myönnytyskirje oli annettu niin aikaisena ajanjaksona, että silloin ei vielä katsottu naisia kelvollisiksi pitämään läänitysomaaisuutta hallussaan. Sääsiväthän *les coutumes de Normandie, c'est l'homme ki se bast et ki conseil*; toiset asiantuntijat taas, joiden kaikkien raakasointuisia nimiä hän hyvillä mielin toisteli kaikessa laajuudessaan, lausuivat vielä epäkohteliaammin syyksi sen, että nainen ei sukupuolensa vuoksi, soveliaisuuden vaatimuksien mukaan, voinut sodassa palvella lääninherraansa, eikä rajotetun älynsä vuoksi auttaa häntä neuvoilla, eikä luontaisen heikkoutensa

vuoksi säilyttää hänen salaisia suunnitelmiaan. Voitonriemuisesti oli paroonin tapana kysäistä, miltä näyttäisikään, jos nainen – ja tämä vielä Bradwardine – puuhaisi *in servitio exuendi, sen detrahendi, caligas regis post battaliam* s.o. vetämässä kuninkaalta saappaita jalasta taistelun jälkeen, mikä oli se läänityspalvelus, jonka perusteella Bradwardinen paroonius oli annettu. "Ei", pitkitti hän, "ilman epäilystä, *procul dubio*, monet naiset, yhtä hyvät kuin Rose, ovat tulleet suljetuiksi pois, jotta perintöjärjestys on minullekaan siirtynyt, ja taivas minua varjelkoon tekemästä mitään esisieni aikomuksille vastakkaista, tahi loukkaamasta heimolaiseni oikeutta – Malcolm Bradwardinen, Inchgrabbitista; se on kunnioitettavaa, joskin rappeutunutta sukuni haaraa."

Miss Bradwardine, sellaisena kuin olemme hänet kuvanneet, tarttui kaikella yksikseen elelleen yksinkertaisuudella ja tiedonhalulla niihin tilaisuuksiin, joita Edwardin käynti hänelle soi kirjallisten tietojensa laajentamiseksi. Tämä haetti muutamia kirjojaan leirikaupungistaan, ja ne olivat Roselle suuremman ilon lähteenä kuin hän siihen asti oli voinut mielessäänkään kuvailla. Tuossa kallisarvoisessa lähetyksessä olivat edustettuina kaikki parhaat englantilaiset runoilijat ja muut kaunokirjailijat. Impi laiminloi soitantonsa, kukkasensakin, eikä Saunders ainoastaan nureksinut vaan teki suoranaisten kapinan työtä vastaan, josta nyt enää hädin sai kiitokset palkakseen. Nämä uudet huvitukset saivat ajan mittaan yhä lisää viehätystä siitä, että oli toveri, jolla oli samanlainen käsitys ja ajatustapa niistä. Edwardin aulius tekemään valaisevia muistutuksia ja selittelemään vaikeita kohtia teki hänen apunsa peräti suuriarvoiseksi: ja hänen luonteensa yltiö romanttisuus tenhosi sielua, joka oli liian nuori ja kokematon havaitsemaan sen vajavaisuuksia. Asioista, jotka häntä innostuttivat, ja hyvällä tuulella ollessaan, Edwardilla oli tuollainen luontaisen sujuva ja hiukan loistelas kaunopuheliaisuus, jonka väitetään olevan voimakkaampikin naisen sydäntä valtaamaan kuin kauneus, loisto, maine tahi rikkaus. Tässä alituisessa seurustelussa oli siis kasvava vaara Rose rukan mielenrauhalle, sitäkin enemmän, kun hänen isänsä oli aivan liiaksi syventynyt omiin tutkimuksiinsa ja verhoutunut omaan arvokkuuteensa, uneksiaksensakaan tyttärensä asemassa olevan mitään sellaista häiriötä uhkaamassa. Bradwardine-suvun tyttäret olivat hänen mielestään kuin Bourbonin tahi Itävallan hallitsijaperheiden prinsessat, korkealla yläpuolia intohimon pilvien, jotka voisivat pimittää halvempien naikkosien järkeä. He liikkuiivat toisessa piirissä, olivat toisten tunteiden hallitsemat, ja tottelivat toisia sääntöjä kuin joutilaan ja haaveksivan rakkauden. Sanalla sanoen, niin tyyten ummisti hän silmänsä Edwardin ja tyttärensä tuttavuuden luonnollisille seurauksille, että koko naapuristo päätteli hänen avanneen ne huomaamaan, miten edullinen olisi liitto Rosen ja nuoren, varakkaan englantilaisen välillä; tästä lähtien he pitivät paroonia paljoa vähemmin narrina, kuin hän yleensä oli muka ollut omia etujaan koskevissa asioissa. Mutta jos parooni olisi todella mietiskellyt sellaista liittoa, niin olisi Waverleyn penseys kuitenkin ollut voittamattomana esteenä. Vapaammin liikuttuaan maailmassa oli sankarimme oppinut suurella häpeällä ja hämillä ajattelemaan omaa Pyhän Cecilian tarinaansa, ja noiden muistojen kiusallisuus oli omiaan, ainakin joksikin aikaa, hänen luonteensa herkkyyden vastapainoksi. Sitäpaitsi ei Rose Bradwardinella, niin kauniiksi ja rakastettavaksi kuin olemmekin hänet kuvanneet, ollut juuri sitä laatua kauneutta tahi juuri niitä ansioita, jotka tenhoavat ensi nuoruuden romanttisen mielikuvituksen. Hän oli liian avomiellinen, liian luottavainen, liian ystävällinen: kieltämättä herttaisia ominaisuuksia kaikki, vaan häiritseviä sille loihdulle, jolla uneksiiva nuorukainen niin kernaasti ympäröi sydämensä kuningattaren. Oliko mahdollista kumartaa, vapista ja jumaloida tuota ujostelevaa, vaan kuitenkin leikkisää pikku tyttöä, joka milloin pyysi Edwardia terottamaan kynäänsä, milloin selittämään Tassosta jonkin säkeen, milloin lausumaan mielipiteensä jonkin hyvin, hyvin pitkän sanan oikeinkirjotuksesta hänen siitä tekemässään käännöksessä? Kaikilla noilla yksityisseikoilla on viehätöksensä eräänä elämän jaksena, vaan ei nuorukaiselle, joka vasta käy elämään ja mieluummin etsii esinettä, jonka rakkaus tuottaisi hänelle arvoa omissa silmissään, kuin kumartuu sellaisen puoleen, joka odottaa samaa häneltä itseltään. Tästä syystä – vaikk'ei noin oikukkaassa intoutumisessa voikaan mitään sääntöä lausua – on aikainen rakkaus useasti kunnianhimoinen esineensä valinnassa, tahi – mikä vie yhteen – valitsee sen (niinkuin enenmainitun Pyhän Cecilian) sellaisesta asemasta, mikä myöntää *le beau idéalille* tilaa, jota

taasen tuttavallisen ja perhe-elämän todellisuus supistaa ja häiritsee. Tunsin hyvin etevän ja järkevän nuoren miehen, joka parani rajusta intohimosta kaunista naista kohtaan, jonka lahjat eivät vetäneet vertoja muodon ansioille; ja paraneminen aiheutui siten, että hän joutui seurustelemaan ihailtunsa kanssa kokonaisen ehtoopäivän. Siten olisi täti Rachelinkin varovaisuustoimenpide varmaankin ollut tarpeeton, jos Edwardilla olisi ollut tuollainen tilaisuus keskustella miss Stubbsin kanssa, sillä yhtä pian hän olisi rakastunut karjakkoon. Ja vaikka miss Bradwardinea ei sovi tähän verrata, niin tuntuu todenmukaiselta, että juuri heidän keskinäinen tuttavallisuutensa pidatti Edwardia ajattelemasta Rosea muuna kuin herttaisena ja lahjakkaana sisarena, kun taas Rose paran tunteet vähitellen, hänen itsensäkin sitä huomaamatta, sukeusivat ystävyyttä ylemmiksi.

Olen unohtanut mainita, että kun Edward haetti Dundeeestä yllämainitut kirjat, hän oli samalla pyytänyt pitennettyä lomaa, ja saanut sen. Mutta hänen päällikkönsä kirje sisälsi myös ystävällisen kehotuksen hänelle, ett'ei hän kuluttaisi aikaansa yksinomaan sellaisten henkilöiden seurassa, joita, niin arvossa pidettäviä kuin muuten olivatkin, ei voitu olettaa aivan ystävällisiksi hallitusta kohtaan, jota olivat kieltäytyneet uskollisuudenvalallaan tunnustamasta. Kirjeessä oli hieno vihjaus siitä, että joskin jotkin perhesuhteet saattoivat kapteeni Waverleylle välttämättömäksi olla tekemisissä sellaisten herrasmiesten kanssa, jotka olivat tuollaisessa ikävässä, epäilyssä tilassa, niin tulisi hänen isänsä aseman ja toivomusten ehkäistä häntä pitentämästä huomaavaisuuttaan kovin läheiseksi tuttavuudeksi. Edelleen viitattiin, että samalla kun seurustelu tuollaisten maallikoiden kanssa voisi vaarantaa hänen valtiollisia periaatteitaan, voisi hän myös saada erehdyttäviä uskonnollisia vaikutuksia korkeakirkkoliselta papistolta, joka niin silmittömästi työskenteli kuninkaallisen etuoikeudellisuuden vahvistamiseksi pyhissä asioissa.

Tämä viime huomautus kaiketikin sai Waverleyn päättämään molemmat pelkästä komentajansa etuluuloisuudesta johtuneiksi. Hän tiesi mr. Bradwardinen mitä tarkkatuntoisimmin vältelleen kaikkea sellaista keskustelua, mikä vähimmässäkään määrässä olisi voinut järkyttää toisen valtiollisia periaatteita, vaikka hän itse ei ainoastaan ollut maanpakolaisperheen ilmeinen puoluelainen, vaan oli eri aikoina saanut tärkeitä luottamustoimiakin sen palveluksessa. Sen vuoksi hän tunsikin ikäänkuin tekevänsä vääryyttä setänsä vanhalle ystävälle, jos vain etuluuloa ja hairahtanutta epäilyä tynnyttääkseen poistuisi talosta, jossa antoi ja sai hupia ja viihdytystä. Hän vastasi hyvin ylimalkaisesti, vakuuttaen everstilleen, ett'ei hänen uskollisuutensa ollut pienimmässäkään häiriintymisen vaarassa – ja pysyi edelleenkin rakkaana ja kunnioitettuna vieraana Tully-Veolanissa.

XII.

Rosvoretki ja sen seuraukset

Edward oli oleillut Tully-Veolanissa lähemmä kuusi viikkoa, kun eräänä aamuna tavallisella aamukävelyllään ollessaan huomasi merkillistä hämminkiä perheessä. Neljä paljasjalkaista karjapiikaa, tyhjät maitosangot käsissä, juoksenteli hurjin liikkein pitkin pihaa, äänekkäillä huudahduksilla ilmaisten hämmästyttä, surua ja suuttumusta. Kun tältä epätoivoiselta kööriltä ei voinut saada kuuluviinsa muuta kuin voihkauksia "Herra armahda!" ja "Siunatkoon!" jotka eivät suoneet mitään selitystä surun syistä, niin Waverley läksi etukartanolle, missä näki rättäri Macwheeblen rientävän puistokujaa pitkin valkean poninsa selässä niin nopeasti kuin tämä suinkin jaksoi. Rättäri näkyi saaneen kutsun kiireimmän kautta saapua taloon, ja häntä seurasi kylästä kymmenisen talonpoikaa, joiden ei ollut vaikea pysyä hänen tasallaan.

Rättäri, liiaksi toimessaan ja liiaksi mahdikkaana käymään selittelyihin Edwardin kanssa, kutsui esille mr. Saundersonin, jonka kasvonpiirteet ilmaisivat juhlallisuuden sekaista suuttumusta; he kävivät sitte heti kahdenkeskiseen neuvotteluun. Davie Gellatleykin näkyi muiden joukossa, laiskana kuin Diogenes Sinopessa hänen maanmiestensä valmistautuessa piiritykseen. Häntä virkisti kaikki, hyvä tahi paha, mikä aiheutti melua, ja hyppelhtien, heiskuen ja tanssien hän lauleli vanhan balladin lopputoisintoa:

on mennyt talo, tavara,

kunnes sattui liian lähelle rättäriä ja sai tämän ratsuraipasta letkauksen, joka muutti hänen laulunsa ulinaksi.

Siirtyessään puutarhaan, Waverley näki itse paroonin, vinhasti ja huimin harppauksin edes takaisin mittelemässä pengermää. Hänen kasvojaan synkisti loukattu ylpeys, ja koko ryhtinsä tuntui ilmaisevan, että hänen kiihkonsa aiheen kyseleminen tuntuisi kiusalliselta, jopa voisi suorastaan loukata. Sen vuoksi livahti Waverley häntä puhuttelematta taloon, ja astui aamiaishuoneeseen, missä tapasi nuoren ystävänsä Rosen. Tämän kasvonpiirteissä ei kuvastunut isänsä suuttumusta, rättäri Macwheeblen hälisevää mahtavuutta eikä palvelijain toivottomuutta, mutta alakuloiselta ja miettiväiseltä näytti toki hänkin. Salaisuus selvisi silmänräpäyksessä. "Aamiaisenne on tänään jokseenkin levoton, kapteeni Waverley. Joukko *cateraneja* on viime yönä hyökännyt tilallemme ja ajanut pois mukanaan kaikki lypsylehmämme."

"Joukko *cateraneja*?"

"Niin, ylämaan rosvoja. Entisaikaan olimme heiltä aivan turvassa, maksaessamme suojelusveroa Fergus Mac-Ivor Vich Ian Vohrille; mutta isäni piti asemalleen ja säädylleen arvottomana suorittaa sitä edelleenkin, ja niin on nyt tämä turma tapahtunut. Ei minua sureta karjan kadottaminen, kapteeni Waverley, vaan isäni on niin kiivastunut tästä häväistyksestä, ja on niin rohkea ja kuumaverinen, että pelkään hänen aikovan saada ne väkivallalla takaisin – ja jos hän ei itse joudu vahinkoon, niin on hän tuottava vammoja joillekuille noista hurjista vuoristolaisista, ja silloin ei meidän ja heidän välillä ole rauha vallitseva kenties koko ikänämme. Emmekä me voi puolustautua kuten ennen, sillä hallitus on ottanut kaikki aseemme, ja isä on niin hillitön – oi, mihin joudummekaan!" – Rose rukka lannistui kokonaan ja puhkesi kyyneliin.

Samassa astui sisään parooni ja nuhteli häntä karskimmin sanoin kuin Waverley vielä milloinkaan oli kuullut hänen käyttävän kenellekään. "Eikö ole häpeä", sanoi hän, "että hän esiintyy minkään herrasmiehen edessä moisessa valossa, ikäänkuin kynelehtien muutaman sarvipään ja lypsynaudan tähden, cheshireläisen vuokraajantytären tapaan! – Kapteeni Waverley, minun täytyy pyytää teitä tulkitsemaan parhain päin hänen surunsa, joka saattaa, tahi jonka pitäisi, johtua yksinomaan isänsä maatilán näkemisestä alttiina vorojen ja maankulkurien rosvouksille ja hävityksille, meillä olematta lupaa pitää kymmentäkään muskettia puolustukseemme tahi

omaisuutemme takaisin hankkimiseksi." Rättäri Macwheeble saapui heti jälkeenpäin, ja todisti oikeaksi, mitä parooni oli lausunut aseista, ilmottaen surunvoittoisella äänellä isännälleen, että vaikka väestö kyllä tottelisi hänen armonsa määräyksiä, niin ei kuitenkaan ollut mitään toiveita rosvojoukon tavottamisesta, kun ainoastaan hänen armonsa kamaripalvelijoilla oli miekat ja pistoolit, ja rosvoja oli kaksitoista ylämaalaista, maansa tapaan täysissä aseissa. – Tämän murheellisen julistuksen annettuaan hän astui äänettömän alakuloisuuden asentoon, pudistellen päätään hitaasti kuin heilumasta herkeävä kellonlerkku, ja jäi sitte liikkumattomana seisomaan, ruumis tavallista terävämmäksi kulmaksi taipuneena ja takaosa sitä enemmän ulkonevana.

Parooni sill'aikaa asteli edes takaisin lattialla, äänettömässä kiukussa, ja kiinnitti vihdoin katseensa vanhaan muotokuvaan, joka esitti haarniskoitua ritaria; tämän kasvonpiirteet esiintyivät jylhinä tuuhean tukan lomasta, joka valui hartioille asti, parran ulottuessa rintapanssariin. – "Tuo mies, kapteeni Waverley, minun isoisäni", hän virkkoi, "hajotti ja löi pakosalle kahdensadan omalta alueeltaan keräämänsä ratsumiehen kanssa enemmän kuin viisisataa noita ylämaan roistoja, jotka ovat ikuisesti olleet *lapis offensionis et petra scandali*, loukkauskivenä alamaan asujamille – hän löi heidät pakosalle, sanon, kun he julkesivat tulla ahdistamaan näitä tienoita kansalaissotien aikana armon vuonna 1642. Ja nyt minä, sir, minä, hänen pojanpoikansa, saan kärsiä epäkelpojen häväistykset!"

Syntyi kamala äänettömyys, jonka jälkeen koko seurue, niinkuin on tavallista pulmallisissa olosuhteissa, alkoi antaa jos jonkinmoisia neuvoja. Alexander ab Alexandro esitti lähetettäväksi jonkun välimiehen *cateranien* luokse, jotka hänen luullakseen kernaasti suostuisivat luovuttamaan saaliinsa taalarista mieheen. Rättäri oli sitä mieltä, että tämä kaupan hieronta olisi siveellisesti hyljättävää varkaiden suojelemista tahi lurjuksien keralla liittoutumista; ja hän suositti lähetettäväksi jonkun näppärän miehen tuonne vuoriston onkaloihin tekemään karjasta omaan nimeensä niin hyvät kaupat kuin suinkin, jotta loordi ei joutuisi mainituksi koko jutussa. Edward ehdotti toimitettavaksi lähimmästä linnotuskaupungista joukon sotamiehiä ja vangitsemiskäskyn; ja Rose yritti, minkä uskalsikaan, vihjata apukeinona maksamattomien suojelusverojen suoritusta Fergus Mac-Ivor Vich Ian Vohrille, joka helposti hankkisi karjan takaisin, kuten oli hyvin tiettyä, kunhan hänet vain taivutettaisiin sovintoon.

Mikään näistä ehdotuksista ei saavuttanut paroonin hyväksymistä. Suoranaisen tahi välillisenkään sopimuksen tekoa hän piti ehdottomasti häpeällisenä; Waverleyn neuvo vain osotti, että hän ei käsittänyt maan oloja ja puoluesuhteita; ja sille kannalle kuin asiat olivat joutuneet Fergus Mac-Ivor Vich Ian Vohriin nähden, parooni ei ollut tekevä myönnytyksiä hänelle, vaikkapa, vakuutti hän, "senkautta tulisi takaisin *in integrum* jok'ainoa hieho ja mullikka minkä päällikkö, hänen esi-isänsä ja koko klan'insa ovat varastaneet Malcolm Canmoren päivistä asti."

Hän toden teolla yhä puolsi avointa taistelua, ja esitti toimitettavaksi pikalähetit Balmawhapplen, Killancureitin, Tulliellumin ja muiden lairdien luo, jotka olivat samanlaisten rosvoilujen vaarassa, kehottamaan heitä yhteiseen takaa-ajoon; "ja sitte, sir, nämä *nebulones nequissimi*, niinkuin niitä Leslaeus nimittää, saavat saman kohtalon kuin edeltäjänsä Cacus:

"*elisos oculos, et siccum sanguine guttur.*"

Rättäriä eivät ollenkaan miellyttäneet nämä sotaiset aikeet. Hän veti taskustaan suunnattoman suuren kellonsa, joka väriltään ja miltei ko'oltaankin oli kuin korpinauris, ja huomautti, että oltiin jo ohi puolenpäivän. *Cateranit* oli nähty heti auringonnousun jälkeen Ballybroughin solassa; ennenkuin liittoutuneet voimat olisivat ko'olla, olisivat nuo saaliinensa jo kaukana kaiken takaa-ajon tavattavista, tuon poluttoman erämaan suojassa, niissä ei olisi hyvä seurata heitä, eikä tosiaan mahdollinenkaan.

Tätä huomautusta vastaan ei käynyt kiistäminen. Neuvosto hajaantui siis mihinkään tulokseen pääsemättä, ja niin on sattunut monelle tärkeämmällekin neuvostolle; päätettiin vain, että rättäri lähettäisi paroonin talouden käytettäväksi omat kolme lehmäänsä, ja panisi olutta sen sijaan omiksi tarpeikseen.

Paroonin poistuttua antamaan joitakuita tarpeellisia määräyksiä, Waverley käytti tilaisuutta kysäistäkseen, mikä oikeastaan olikaan miehiään tuo Fergus, jolla oli niin mahdoton nimi.

"Hän on erään mahtavan ylämaan klan'in haaran päämies, jota pidetään suuressa arvossa sekä oman voimansa että sen suuren vaikutuksen vuoksi, mikä hänellä on heimolaisiinsa, ystäviinsä ja liittolaisiinsa. En oikein osaa selittää, missä väleissä hän on rosvojen kanssa; mutta rohkeimmatkaan heistä eivät konsanaan varasta keneltäkään, joka vaan maksaa suojelusveroa Vich Ian Vohrille."

"Ja oleskeleeko tuo ylämaan urho tavallisissakin seurapiireissä, kuin ainakin herrasmies?"

"Kaikin puolin", vastasi Rose. "Alkoihan isäni ja hänen välinen jupakka kreivikunnan kokouksessa, jossa hän tahtoi saada arvoluokkansa tunnustetuksi korkeammaksi kuin kaiken saapuvilla olevan alamaan aatelin, vaan sitä ei isäni kärsinyt. Ja silloin hän hännäsi isääni sillä väitteellä, että tämä oli hänen lippunsa alainen ja maksoi hänelle veroa; ja isäni joutui hurjaan vimmaan, sillä räätäri Macwheeble, joka järjestelee sellaiset asiat omin päin, oli saanut salatuksi häneltä koko suojelusveron. Ja he olisivat taistelleet; mutta Fergus Mac-Ivor sanoi hyvin kohteliaasti, ett'ei hän milloinkaan nostaisi kättään niin kunnioitettua harmaapäätä vanhusta vastaan kuin isäni oli. Oi kuinka soisinkaan heidän pysyneen ystävinä!"

"Hyvä kapteeni Waverley", pitkitti hän, "koettakaa tekin vaikuttaa isääni, jotta hän taipuisi sovintoon. Olen varma siitä, että tämä on vain alkua vaikeuksillemme, sillä Tully-Veolan ei ole ollut turvallinen tahi rauhallinen asuinpaikka koskaan silloin kun olemme olleet riidassa ylämaalaisten kanssa. Ollessani kymmenvuotiaana tyttönä tapahtui täällä lähellä kahakka kahdenkymmenen ylämaalaisen ja isäni sekä hänen palvelijainsa välillä. Kolme ylämaalaista sai surmansa ja heidät kannettiin levänteihinsä käärittyinä suuren salin kivilattialle; ja seuraavana aamuna tulivat heidän vaimonsa ja tyttärensä käsiään väännellen, itkuvirsiä laulaen ja kirahdellen noutamaan pois ruumiit, joiden saattueessa säkkipillin puhaltajat kulkivat etumaisina. En voinut nukkua kuuteen viikkoon tuon tuostakin kavahtamatta noiden kauheiden huutojen sointuun, ollen näkevinäni ruumiit jäykkinä ja verisiin tartaneihinsa verhottuina. Mutta sittemmin saapui Stirlingin linnotuksesta osasto sotaväkeä, esivallan valtakirja mukanaan, ja otti pois kaikki aseemme; ja miten saatamme nyt suojella itseämme, jos heitä ryntää tänne jonkinkaan suuruinen joukko?"

Waverley ei voinut olla hätkähtämättä kertomusta, jolla oli niin paljon yhtäläisyyttä hänen omien romanttisten haaveilujensa kanssa. Tässä oli tuskin seitsemäntoista vuoden ikäinen tyttönen, herttaisin sukupuoltaan sekä luonteeltaan että ulkomuodoltaan, ja hän oli ollut omin silmin näkemässä sellaisen kohtauksen, joita Edward oli mielikuvituksessaan loihtinut esille ikäänkuin ainoastaan ammoisiin aikoihin kuuluvina, ja puhui siitä tyynesti, kuin helpostikin jälleen uudistuvasta tapauksesta.

Parooni palasi päivällisen aikaan, ja oli suuressa määrin saanut takaisin tyyneytensä ja ripeän mielialansa. Hän kertoili omasta kokemuksestaan monta kaskua ylämaasta ja sen asukkaista, saaden Edwardin tuntemaan yhä suurempaa mielenkiintoa tuota nähtävästi monessa suhteessa varsin merkillistä rotua kohtaan. Heidän näin haastellessaan avautui ovi äkkiä, ja Saunders Saundersonin opastamana astui sisälle täysissä varuksissaan ylämaalainen mies, jota Edward ensi silmäyksellä täydellä syyllä säpsähti. Tämä geeli (Skotlannin kelttiläinen) oli tukeva, tumma-ihoinen nuori mies, ja lyhyt kasvultaan; levätin avarat poimut lisäsivät hänen muotonsa voimakasta vaikutusta. Lyhyt *kilt* eli puolihame jätti jäntevät kaunismuotoiset jäsenet näkyviin; edessä riippui pukinnahka-reppu ja sen vieressä tavalliset puolustusaseet – tikari ja teräksestä taottu pistooli; hatussa oli lyhyt töyhtösulka, joka osotti hänet *Duinhwasseliksi* eli herrasluokkaan kuuluvaksi; kyljellä riippui lyömämiekka, hartioilla kilpi, ja kädessään hän kantoi pitkää espanjalaista luodikkoa. Toisella kädellään hän nosti hattuaan, ja parooni, joka hyvin tunsu heidän tapansa ja mihin laatuun heitä oli puhuteltava, virkkoi heti arvokkaasti, mutta istualtaan nousematta, ja Edwardin mielestä suuresti samaan tapaan kuin lähetystä vastaanottava ruhtinas: "Tervetuloa, Evan Dhu Maccombich: mitä uutta Fergus Mac-Ivor Vich Ian Vohrilta?"

"Fergus Mac-Ivor Vich Ian Vohr", vastasi lähetti, "tervehtii sinua, Bradwardinen ja Tully-Veolanin parooni, ja on pahoillaan siitä, että sinun ja hänen välilleen on noussut paksu pilvi, joka on estänyt teitä näkemästä ja ajattelemasta sukujenne ja esi-isienne välillä jo vanhoista ajoista asti voimassa ollutta ystävyyttä ja liittoa. Hän pyytää sinua, että pilvi kulkisi ohitse, ja että kaikki jälleen tulisi ennalleen Ivorin klan'in ja Bradwardinen suvun välillä. Ja hän odottaa sinunkin lausuvan mielipahasi tästä pilvestä, älköön yksikään ihminen vast'edes kysykö laskeusiko se vuorilta laaksoon vai nousiko laaksosta vuorille; sillä ne eivät milloinkaan lyöneet huotralla, jotka eivät saaneet iskua miekasta, ja voi sitä joka keväisen aamun myrskypilven vuoksi tahtoisi menettää ystävänsä."

Tähän Bradwardinen parooni soveliaan arvokkaasti vastasi, että hän tiesi Ivorin klan'in päällikön olevan ystävällinen *kuninkaalle*, ja ilmaisi mielipahansa siitä, että hänen ja kenenkään niin terveitä periaatteita noudattavan herrasmiehen välillä oli ollut mitään pilveä, sillä kun ihmiset liittoutuvat, niin heikko on se, jolla ei veljeä ole."

Kun tämä selitys tuntui tyydyttävältä, niin parooni käski tuomaan mitallisen ryytiä, jotta juhlallinen sovinto vahvistettaisiin. Hän joi maljan Glennaquoichin Mac-Ivorin terveydeksi ja menestykseksi, ja kelttiläinen lähetti vastasi samanlaisella kohteliaisuudella Bradwardinelle. Sitte hän kahden kesken mr. Macwheeblen kanssa sopi sellaisista yksityiskohdista, joilla ei katsottu tarpeelliseksi paroonia vaivata. Ne varmaankin koskivat veron lakkautumista, ja nähtävästi löysi räätäri keinoja liittolaisen tyydyttämiseksi, saattamatta isäntäänsä pelkäämään arvoansa loukattavan. Ainakin on varmaa, että kun nämä valtuutetut olivat juoneet pullollisen paloviinaa pikku ryyppyinä – jotka eivät noin tottuneihin vaikuttaneet sen enempää kuin olisi ne kaadettu puistokujan päässä seisovien kahden karhun kintaan – oli Evan Dhu Maccombich saanut kaikki mahdolliset tiedot edellisen yön rosvouksesta ja selitti aikovansa heti lähteä tavoittelemaan ryöstettyä karjaa. Se ei hänen mielestään voinut kovinkaan kaukana olla. "He ovat särkeneet luun", hän huomautti, "vaan eivät ole ehtineet imeä ydintä."

Sankarimme oli seurannut Evan Dhun tiedusteluja ja ihmetteli sitä nerokkuutta, jota tämä osotti kerätessään asiaan kuuluvia tietoja ja tehdessään niistä täsmällisiä ja sattuvia johtopäätöksiä. Evan Dhu puolestaan oli ilmeisesti hyvillään Waverleyn huomaavaisuudesta, ja muutta mutkitta kutsui hänet mukaansa pienelle kymmenen tahi viidentoista penikulman kävelyille vuoristoon, katsomaan sitä merkillistä sopukkaa, minne karja oli hänen luullakseen viety. Evan vielä huomautti, että Waverley voisi paluumatkallaan viipyä päivän tahi pari hänen päällikkönsä luona, missä oli varmasti saava hyvää vieraanvaraisuutta ja sydämellisen vastaanoton osakseen. Seurauksena tästä oli se, että muutamia välttämättömiä tarpeita sisältävä matkareppu sidottiin erään paroonin metsästäjän hartioille ja sankarimme läksi matkaan luodikko kädessä, uuden ystävänsä sekä yllämainitun metsästäjän ja kahden Evanin seuranneen ylämaalaisen saattamana; jälkimäisillä oli aseina toisella pitkä Lochaber-kirves ja toisella suuri vesilintuluodikko. Edwardin kysyessä selitti Evan, että tämä aseellinen saattue ei suinkaan ollut tarpeellinen vartiona, vaan ainoastaan sitä varten, että hän saattaisi esiintyä Tully-Veolanissa sillä arvokkuudella, mitä Vich Ian Vohrin kasvattiveljen asema vaati.

Illemmalla he astuivat yhteen noista jylhistä solista, jotka välittävät yhteyttä ylämaan ja alamaan välillä. Tavattoman jyrkkä ja rosoinen polku polvitteli pitkin kahden huimaavan korkean kallion rotkoa, seuraten vaahtoavan virran juoksua, joka kohisi syvällä vuosituhansien vierieissä uurtamassaan uomassa. Muutamat laskevan auringon vinot säteet sattuivat veden tummaan kouruun ja osottivat miten se syöksyi satojen railojen läpi satoina putouksina. Polku kulki pitkin virran äkkijyrkkää kallioseinämää, josta siellä täällä ulkoni terävä graniittikieleke tahi vaivainen puu, joka oli kiinnittänyt käiveräiset juurensa kivenrakoihin. Toisella puolella polkua nousi kallio miltei yhtä jyrkkänä; mutta vastapäätä oleva rinne kasvoi näreikköä, joukossa jokunen mäntykin.

"Tämä", virkkoi Evan, "on Bally-Broughin sola, jota entis-aikaan kymmenen Donnochie-klan'in miestä piteli sataa alamaan huovia vastaan. Surmansa saaneiden haudat ovat vieläkin nähtävissä tuossa pikku notkelmassa puron toisella äyräällä – jos näköne on hyvä, niin voitte kanervikossa erottaa nuo vihreät mättäät."

Sola johti kapeaan laaksoon, jonka päässä alkoi avara, musta suo. Se oli täynnä syviä kuoppia, joiden lomitse he pujottausivat suurella vaivalla ja vaarallakin, jälkiä myöten, joita ei olisi löytänyt kukaan muu kuin ylämaalainen. Polku itse – eli se osa hiukan tukevampaa maaperää, missä vaeltajat puoleksi kävelivät, puoleksi kahlasivat – oli rosoinen ja monin paikoin hyllyvänä liejuna. Toisinaan oli maaperä niin epävarmaa, että täytyi hyppiä mättäältä toiselle, kun välillä oleva hete ei kannattanut ihmistä. Tämä oli helppoa ylämaalaisille, joilla oli tarkotukseen sopivat keveä-anturaiset kengät jalassaan ja omituinen joustava käynti, mutta Edward alkoi havaita tämän oudon ponnistelun työläämmäksi kuin oli odottanut. Hitaasti häipyvä illan hämy opasti vielä tämän rämeikön läpi, vaan hylkäsi heidät miltei kokonaan jyrkän ja hyvin louhikkoisen mäen juurella, jonka nouseminen oli lähinnä ponnistuksena.

Vuoren toisella rinteellä, tiheää metsikköä lähestyttäessä, Evan Dhu neuvotteli seuralaistensa kanssa ja tästä oli tuloksena se, että Edwardin matkareppu siirrettiin metsästäjältä ylämaalaisen hartioille. Edellinen lähetettiin sitte toisen ylämaalaisen kanssa kulkemaan aivan eri tietä kuin toiset kolme matkamiestä. Evan selitti Waverleylle, että alamaalaisen täytyi mennä tien poskessa olevaan kylään yöksi, sillä Donald Bean Lean – se arvoisa henkilö, jonka hallussa he luulivat karjan olevan – ei suuresti suvainnut vento vierasta syrjäisessä asuinsijassaan. Tämä tuntui luonnolliselta ja vaiensi epäluulon, joka oli hetkeksi juolahtanut Edwardin mieleen hänen nähdessään ainoan alamaalaistoverinsa poistuvan sellaisessa paikassa ja sellaiseen aikaan. Ja hän lisäsi heti jälkeensä, että hänenkin oli tosiaan parempi lähteä ennakolta ilmottamaan Donald Bean Leanille heidän tulonsa, "koska punatakin sotainen ilmestyminen muutoin voisi olla hänelle vastenmielisenä yllätyksenä." Ja vastausta odottamatta hän ripein askelin poistui näkyvistä.

Waverley jäi nyt omien aatoksiensa varaan, sillä hänen taistelukirvestä kantava seuralaisensa puhui tuskin sanaakaan englanninkieltä. He kulkivat tiheän ja loppumattomalta tuntuvan mäntymetsän läpi, ja polkua oli sen vuoksi mahdoton enää erottaa sankassa pimeydessä. Ylämaalainen sen näkyi kuitenkin vaistomaisesti löytävän, hetkeäkään olematta kahden vaiheilla, ja Edward seurasi visusti hänen kintereillään. Vaan äkkiä he saapuivatkin ison joen tahi järven partaalle, ja opas teki hänelle ymmärrettäväksi, että heidän tuli istahtaa siinä hiukan odottelemaan. Nouseva kuu valaisi himmeästi veden pintaa ja sen ympärillä olevien vuorien epämääräisiä ääripiirteitä. Kesäisen yön vilpas ja kuitenkin leppoisa ilma virkisti Waverleytä ripeästi ja väsyttävästä kävelystään, ja iltakasteessa kylpevien hieskoivujen tuoksu oli erinomaisen herttainen. Hänellä oli nyt aikaa miettiä asemansa koko romanttisuutta. Tässä istui hän tuntemattoman järven äyräällä, oppaana alkuasukas, jonka kieltä hän ei osannut, matkalla jonkun kuuluisan sissin luolaan – kenties toisen Robin Hoodin tahi Adam o' Gordonin – keski-yöllä, vaivaloisin ponnistuksin, erossa seuralaisestaan, oppaansa jättämänä. – Miten vaihteleva sarja tapauksia romanttisen mielikuvituksen sommiteltavaksi, ja kaiken lisänä juhlallinen epävarmuuden, ehkäpä vaarankin tunne! Ainoa muun yhteyteen huonosti soveltuva seikka oli matkan aihe – paroonin lypsylehmät! Mutta tämän halvan asian hän tahtoi kokonaan sivuuttaa mielessään.

Hänen ollessaan vaipuneena unelmiinsa, ylämaalainen kosketti häntä hiljaa hartioihin ja sanoi, melkein suoraan järven poikki viitaten: "Tuolla on luola." Pieni valopiste loisti hänen osottamallaan suunnalla, ja vähitellen kasvaen kooltaan ja loistoltaan, se näytti vihdoinkin meteoorilta taivaanrannalla. Edwardin katsellessa tuota ilmiötä kuului etäistä airojen loisketta, joka lähenemistään läheni, ja samalta taholta sointui pian kimakka vihellys. Ylämaalainen vastasi heti samaan tapaan, ja neljän tahi viiden ylämaalaisen soutama vene lipui siihen pikku lahdelmaan, jonka äärellä Edward istui. Hän astui seuralaisensa keralla tulijoita vastaan, jolloin kaksi vankkaa vuoristolasta viipymättä ja hyvin kohteliaasti auttoi hänet veneeseen, tarttuen sitte airoihinsa ja rivakasti soutaen järven yli.

XIII. Ylämaan sissin tyyssija

Heidän saapuessaan lähemmä toisella rannalla tuikkivaa valoa, se osottausi kokkovalkeaksi, joka oli sytytetty jyrkästi vedestä nousevan kallionkärjen juurelle; kallio oli punaisessa hohteessaan ihalana vastakohtana ympärillä oleville äyräille, joita silloin tällöin kelmeä kuutamo himmeästi ja osittain valaisi. Kokkoa pitivät yllä, siihen runsaasti männyn karahkoita heittelemällä, kaksi olentoa, jotka tuossa punaisessa loimussa näyttivät kummituksilta. Lopulta saattoi erottaa, että tuli oli avaran luolan suussa, johon järven poukama näkyi päättyvän; ja hän arvasi, että se oli sytytetty johtoloistoksi venemiesten paluumatkaa varten. He soutivat suoraan luolan suuta kohti, vetivät sitte aironsa veneeseen ja antoivat aluksensa kulkea omalla vauhdillaan sen kalliopenkereen ohi, jolla kokko loimusi, pari venemittaa edemmä, kunnes se pysähtyi siihen kohtaan, missä luola jo kaareusi holvina heidän ylitseen ja nousi vedestä viitenä tahi kuutena leveänä kallioportaana, jotka miltei tuntuivat ihmiskäsien tekemiltä. Samassa hetkessä valettiin vettä tuleen, joka pihisten sammui, jättäen rannalla olijat pimeään. Voimakkaat kädet nostivat Waverleyn veneestä, asettivat hänet jaloilleen ja puolittain kantoivat luolan sisustaan. Hän astui pimeässä muutaman askeleen äänten sorinaa kohti, joka tuntui kuuluvan kallion keskuksesta, ja jyrkän kulmauksen takaa tulivat näkyviin Donald Bean Lean ja hänen koko taloutensa.

Luolan sisus oli hyvin korkea, ja sitä valaisivat petäjäiset soihdut, jotka soivat kirkasta ja räiskyvää valoa, samalla levittäen voimakasta, vaikk'ei vastenmielistä tuoksua. Valoa lisäsi punaisella hehkullaan sysinuotio, jonka ympärillä istui viisi, kuusi aseellista ylämaalaista, toisten himmeästi häämöttäessä leväteillään loikovina luolan etäisemmissä sopissa. Eräässä tilavassa komerossa oli takajaloistaan roikkumassa äsken teurastetut lammaset ja kaksi lehmää. Tämän omituisen asunnon isäntä astui vierastaan tervehtimään, aivan erilaisena ulkomuodoltaan ja tavoiltaan, kuin tämä oli kuvitellut mielessään.

Donald Bean Lean oli hintelä ja lyhytkasvuinen; tukka oli vaaleanruskea, kasvot hennot ja vaaleat; ja vaikka hän oli vartaloltaan hyvinmuodostunut ja notkea, niin tuntui hän sentään kauttaaltaan mitättömältä. Hän oli palvellut jonakin alempana soturina Ranskan armeijassa, ja vastaanottaakseen englantilaista vierastaan juhlallisesti sekä osottaakseen hänelle kohteliaisuutta omalla tavallaan, oli hän vaihtanut ylämaalaisen pukunsa vanhaan punaisen ja sinisen kirjajaan sotilaspukuun sekä työttömyyteen. Noin pyntäytynä hän näytti ympäristössään niin oudolta, että Waverley olisi purskahtanut nauruun, jollei se olisi ollut säädytöntä ja vaarallista. Rosvo toivotteli kapteeni Waverleyn kaikella ranskalaisen kohteliaisuuden ylenpalttisuudella tervetulleeksi, ja näkyi tarkoin tuntevan hänen nimensä ja sukuuhteensa, sekä olevan erityisemmin selvillä hänen setänsä valtiollisista mielipiteistä. Näitä hän suuresti kiitteli, Waverleyn pitäessä viisaampana vastata aivan ylimalkaisin sanoin.

Hänen saatuaan istumasijan mukavan matkan päässä nuotion helteestä, asetti vantterra ylämaan neitonen Waverleyn, Evanin ja Donald Beanin eteen kolme puuvatia, täynnä *eanaruichia*, eräänlaista voimakasta lihalientä. Väsymys ja nälkä saivat tämän yksinkertaisen ruokalajin maistumaan, ja sitä seurasivat hiilillä käristetyt lihaviipaleet, jotka katosivat Evan Dhun ja isännän edestä kerrassaan kuin loihduttuina. Juhlan kunniaksi tuotiin whiskyä esille niin runsaasti kuin suinkin tarvittiin. Ylämaalaiset joivat sitä siekailematta; mutta Edward ei sitä saanut sekotettunakaan nautituksi. Hänen isäntänsä oli suuresti pahoillaan siitä, ett'ei ollut viiniä tarjota: "Olisinpahan vain tiennyt neljäkolmatta tuntia aikaisemmin, niin olisin hankkinut vaikka neljäkymmenen penikulman takaa."

Hän alkoi pian puhella maan valtiollisista ja sotilaallisista oloista, ja Waverley kummasteli, vieläpä pelästyikin huomattessaan tuollaisen henkilön niin tarkoin tuntevan Tayn pohjoispuolella majailevien linnotusväestöjen ja rykmenttien lukumäärän. Mainitsipa hän täsmälleen niiden

tarjokkaiden luvun, jotka olivat yhtyneet Waverleyn mukana sotaväkeen hänen setänsä tilalta, ja huomautti, että he olivat "aimo poikia." Hän muistutti Waverleylle paria rykmentin tarkastuksessa sattunutta pikku seikkaa, joista hän tiesi varmasti päättää rosvon olleen omin silmin niitä näkemässä; ja kun Evan Dhu sill'aikaa oli vetäytynyt levähtiinsä kääriytyneenä levolle, Donald erityisellä äänenpainolla kysyi Edwardilta, eikö tällä ollut mitään erikoista sanottavaa hänelle.

Waverleytä hämmästytti ja jonkin verran saattoi rauhattomaksikin moinen kysymys tuollaiselta mieheltä. Hän vastasi vain uteliaisuudesta saapuneensa katsomaan tätä merkillistä paikkaa. Donald Bean Lean katseli häntä vakaasti kasvoihin tovin, ja virkkoi sitte, merkitsevästi päättään nyökäyttäen: "Olisittehan voinut luottaa minuunkin; olen yhtä varma kuin Bradwardinen paroonikin, tahi Vich Ian Vohr. Mutta yhtä tervetullut olette majaani silti."

Waverleytä ehdottomasti värähdytti rosvon salaperäinen puhe, eikä hän parhaalla tahdollaankaan saanut kysytyksi, mihin nuo viittaukset tähtäsivät. Erääseen luolan komeroon oli hänelle valmistettu kanervainen alus, kukat päälle päin käännettyinä, ja siellä hän muutamien ylimääräisten levätkien peitossa makasi jonkin aikaa silmäillen luolan muiden asukasten liikkeitä. Kahden tahi kolmen miehen ryhminä he saapuivat luolaan tahi läksivät ulos, ainoastaan lausuen muutaman sanan geelinkielellä rosvopäällikölle, ja jälkimäisen vaivuttua uneen, eräälle kookkaalle ylämaalaiselle, joka toimi hänen sijaisenaan ja näkyi hänen levätessään olevan vartijana. Ne, jotka saapuivat luolaan, näyttivät palanneen joltakin onnistuneelta retkeilyltä, ja astuivat suoraa päätä ruokakomeroon, leikaten tikareillaan osuutensa siellä riippuvista elukoista, ja paistellen ja syöden niitä sitte nuotion ääressä mielensä mukaan. Väkijuomat olivat ankaran valvonnan alaisina; niitä jakelivat ainoastaan joko Donald itse tahi hänen sijaisensa ja ennenmainittu neitonen, joka näkyi olevan ainoa nainen leirissä. Määrätty whisky-osuus olisi kuitenkin tuntunut liialliselta kenelle muulle tahansa kuin ylämaalaisille, jotka enimmäkseen taivasalla ja hyvin kosteassa ilmanalassa eläen voivat nauttia suuret määrät väkijuomia, niiden aiheuttamatta tavallisia haitallisia seurauksiaan aivoihin tahi ruumiin vointiin.

Vihdoin alkoivat liikehtivät ryhmät sulautua yhteen sankarimme silmissä, jotka vähitellen painuivat umpeen, eikä hän jälleen avannut niitä, ennen kuin aamun aurinko oli korkealla yli järven pinnan, joskin siitä oli vain himmeä heijastus Uaimh an Ri'ssä – Kuninkaan luolassa, kuten Donald Bean Leanin asuntoa ylpeästi nimitettiin.

Toinnuttuaan unestaan Edward ihmeekseen huomasi luolan työpö tyhjäksi. Käydessään luolan suulle, hän näki että sille kallionkärjelle, jolla olivat jäännökset edellisen illan kokkovalkeasta, johti pieni polku pitkin luolaan ulottuvan poukaman reunaa. Noustuaan ylös tuolle pengermälle, hän olisi pitänyt enemmän etenemisen maitse mahdottomana, jos ei olisi ollut uskomatonta, että luolan asukkailla oli ainoastaan vesitie käytettävänä. Etsimällä hän löysikin pikku pengermän ulommassa päässä kolme, neljä kaltevaa paasiastuinta, joita myöten kiipesi kallion toiselle puolelle ja melkoisen työläästi laskeusi sen kuvetta alas. Siten hän äkkiä joutui ylämaalaisen järven karulle ja jyrkälle rannalle. Järvi itse oli noin neljän penikulman pituinen ja puolentoista levyinen, ja sitä rajottivat jylhät, kanervien kattamat tunturit, joiden harjalla vielä aamun usma lepäsi.

Katsellessaan taakseen hänen täytyi ihmetellä turvapaikan hyvin salattua asemaa. Kallio, jonka kärjen hän oli kiertänyt muutamia pikku koloja käyttäen, jotka tuskin jalansijaksi soveltuivat, näytti nyt ylipääsemättömältä äkkijyrkänteeltä. Etäämpänä rannalla näkyi Evan Dhu onkimassa, mukanaan toinen ylämaalainen, jonka Edward taistelukirveestään tuns i iliseksi ystäväkseen. Paljoa lähempää hän kuuli iloista geeliläistä laulua, ja sen opastamana saapui päiväpaisteiseen, riippakoivun siimestämään poukamaan, jonka pohjana oli luja valkohiekka. Siellä hän tapasi luolan neidon parhaansa mukaan puuhaamassa aamiaista maidosta, munista, ohraleivästä, tuoreesta voista ja mesikakuista. Tyttö parka oli sinä aamuna tehnyt neljän penikulman kaarroksen, etsimässä noita Donald Bean Leanin leirissä tuiki tuntemattomia aineksia, vaan oli kuitenkin saanut aikaa laitella oman persoonansa mitä parhaimpaan kuntoon. Tosin olivat koko pukimina ainoastaan lyhyt, tummanruskea, omakutoinen nuttu ja mitaltaan niukka hame, mutta ne olivat puhtaat ja sievästi

sommitellut. Tulipunainen kirjailtu huivi piteli tukkaa, joka valui runsaina, mustina kiharina alas hartioille. Alicen uhkeimpana koristuksena oli pari kultaisia korvarenkaita ja kultainen rukousnauha, jonka hänen isänsä (sillä hän oli Donaldin tytär) oli tuonut Ranskasta, kaiketikin jonkin taistelun saaliina. Hänen vartalonsa, joskin hiukan liian kookas tuon ikäiselle, oli hyvin sopusuhtainen, ja ryhtinsä sokea ja sujuva. Hän tervehti Waverleytä, englanninkieltä osaamattomana, herttaisella hymyllä, joka sai lumivalkeat hammasrivit näkymään kaikessa loistossaan ja hilpeät silmät veitikkamaisesti välkehtimään. Hän näytti kiihkeästi haluavan vierastaan istuutumaan noin suurella innolla hommatun aamiaisen ääreen, johon hän vielä lisäsi läheiseltä nevalta poimittuja karpaloita.

Evan ja hänen seuralaisensa palasivat nyt verkalleen rantamalta, tuoden riistanaan suuren lohenmullon. Kipinä Evanin pistoolista sytytti tuleen muutamia kuivia näreitä, jotka yhtä nopeasti paloivat hiilille, ja niillä paistettiin kala suurina viipaleina. Aterian päätteeksi Evan veti lyhyen nuttunsa taskusta suuren helttasimpukan kuoren ja levättinsä poimuista whiskyllä täytetyn oinaansarven. Hän siemasi aimo kulauksen, huomauttaen ottaneensa jo aamuryypyn Donaldin kanssa ennen tämän lähtöä, ja tarjosi simpukankuoren sitte loordin armollisin elein Dugald Mahonylle, kumppanilleen, joka ei odottanut toista käskyä, vaan tyhjensi sen suurella halulla. Evan valmistausi sitte lähtemään veneelle, kutsuen Waverleytä mukaansa. Sillävälän oli Alice kerännyt pieneen vasuun mitä piti korjaamisen arvoisena ja heittänyt hartioilleen tulipunaisen vaippansa. Astuen nyt Edwardin luo, hän sievästi niiaten, tarjosi, vieraansa käteen tarttuen, mitä vilpittömimmällä yksinkertaisuudella poskensa hänelle suudeltavaksi. Evan, joka vuoriston tyttösten keskuudessa kävi aimo hulivilistä, astui esille ikäänkuin samaa suosiota tavottamaan; mutta Alice sieppasi vasunsa ja kiiti ylös kallioharjannetta kuin metsäauris. Naurellen kääntyi hän vielä kerran katsahtamaan taakseen, huusi jotakin geelinkielellä Evanille, joka vastasi samaan tapaan ja samalla kielellä, heilutti kättään Edwardille ja pitkitti sitte yksinäistä matkaansa, pian kadoten tiheikköön, josta vielä jonkin aikaa kajahtelivat hänen säveleensä.

He astuivat jälleen luolan suulla olevaan alukseen, jonka Dugald Mahony lykkäsi vesille. Käyttäen hyväkseen aamutuulahdusta, hän nosti kömpelönlaisen purjeen, Evanin käydessä käsiksi peräsimeen ja ohjatessa, mikäli Waverleystä näytti, jonkin verran ylemmäksi vastakkaiseen rantaan kuin edellisenä iltana olivat olleet. Heidän soluessaan pitkin hopealta läikehtivää pintaa, Evan alotti keskustelun ylistyspuheella Alicesta, joka hänen sanojensa mukaan oli sekä *näköisä* että *näpevä*, ja sitäpaitsi notkein *strathspeyn* tanssija koko maakunnassa. Edward yhtyi ylistyksiin sikäli kuin niitä ymmärsi, mutta ei voinut pidäytyä pahottelemasta sitä, että tyttö oli tuomittu niin vaarallisiin ja surkeihin oloihin.

"Huh, mitä siihen tulee", virkkoi Evan, "niin ei koko Perthshiressä ole mitään, minkä puutteessa hänen tarvitsee olla, jos sitä isältään pyytää, kun se vain ei ole liiaksi kuuma eikä liiaksi raskas."

"Mutta hänen isänsä on rosvo, tavallinen varas!"

"Tavallinen varas! Ei mitenkään: Donald Bean Lean ei ikipäivinä *nosta* vähempää kuin kokonaisen lauman kerrallaan."

"Sanotteko häntä siis epätavalliseksi varkaaksi?"

"En sitäkään. Vaan se on varas, joka anastaa köyhältä leskeltä lehmän tahi mökkiläiseltä sonnini; se taas, joka nostaa alamaalaislaidilta karjalauman, on herrasmies ja karjanvälittäjä. Sitäpaitsi ei puun ottaminen metsästä, lohen virrasta, peuran vuorilta, tahi lehmän alamaalta ole mitään häpeällä mainittavaa kellekään ylämaalaiselle."

"Mutta mikä siitä tulisi lopuksi, jos hän joutuisi kiinni moisessa hommassa?"

"Tietenkin hän kuolisi lain edestä, niinkuin on tehnyt moni muukin reima mies häntä ennen."

"Kuolisi lain edestä!"

"Niin, nimittäin lain kanssa tahi lain kautta – Crieffin iloisessa hirsipuussa, missä hänen isänsä ja isoisänsä päivänsä päättivät, niinkuin arvelen hänelle itselleenkin käyvän, jos ei häntä osu lopettamaan luoti tahi miekka jollakin partioretkellä ollessaan."

"*Toivot* sellaista kuolemaa ystäväillesi, Evan?"

"Niinpä tietystikin, vai pitäisikö minun toivotella miestä menehtyväksi märälle olkikuvolle luolassaan kuin syyhelmäinen koira?"

"Mutta mihin joutuukaan silloin Alice?"

"No, jos noin käypi ja hänen isänsä ei siis kaipa tytön apua, niin mikäpä estäisi vaikkapa minua itseäni naimasta häntä."

"Uljas päätös", sanoi Edward; "mutta sitä odotellessa, Evan, mihin onkaan appesi (joksi hän tulee, jos saa kunnian nousta hirteen) pannut paroonin karjan?"

"Oh, se jo löntysteli paroonin metsästäjän ja Allan Kennedyn edellä ennen kuin aurinko tän'aamuna kurkisti Ben-Lawersin yli. Tällä hetkellä lienevät Bally-Broughin solassa, paluumatkalla Tully-Veolanin laiturille, kaikki paitsi kaksi, jotka pahaksi onneksi ehdittiin teurastaa ennen Uaimh an Ri'hin tuloani."

"Ja minne matkaamme me, Evan, jos saan kysyä?"

"Minnekäpä munallekaan kuin lairdin omaan taloon Glennaquoichiin? Ettehän toki olisi tullut hänen alueelleen, aikomatta käydä häntä itseäänkin tapaamassa?"

Noin puolen tunnin kuluttua he saapuivat järven yläpäähän. Heidän noustuaan maihin, ylämaalaiset vetivät veneen kaislikkoon näkemättömiin ja piilottivat toisanne aivot, epäilemättä Donald Bean Leanin käytettäväksi hänen sattuessaan kulkeutumaan sille tienoolle.

Matkaajat seurasivat viehättävää polkua ylös kunnaille, joilta pieni puro soristen juoksi alas järveen. Waverley vieläkin jatkoi kyselyjään luolan isännästä.

"Asuuko hän aina luolassaan?"

"No ei. Yksikään sielu ei tiedä sanoa, missä hän jolloinkulloin on tavattavissa; ei ole koko maassa ainoatakaan hänelle tuntematonta soppea, onkaloa tahi metsän kätköä."

"Ja suojaavatko häntä muutkin kuin sinun herrasi?"

"Minun herrani? *Minun* herrani on taivaassa", vastasi Evan korskastasti, vaan palasi heti jälleen kohteliaaseen sävyynsä; "mutta tarkotatte päällikköäni. Vaan ei hän suojele Donald Bean Leania eikä hänen kaltaisiaan; hän suo Donaldille vain puun ja veden."

"Ei suurikaan lahja, nähteni, Evan, kun kumpainkin lienee kyllälti."

"Tarkotan maan ja järven; ja luulenpa, että Donald olisi pinteessä, jos laird ottaisi miesjoukon keralla hänet katsellakseen tuolla Kailychatin metsässä, ja jos veneemme kymmenlukuisina saapuisivat järveä myöten Uaimh an Ri'hin, minun tahi jonkun muun riuskan miehen johtamana."

"Mutta jos alamaasta tulisi voimakas joukko häntä vastaan, niin eikö päällikkösi kävisi puolustamaan?"

"Ei, päällikkö ei soisi ainoatakaan piilukon kipinää hänen puolestaan – jos nuo tulisivat lain kanssa."

"Ja mitä tekisikään Donald?"

"Hänen olisi pakko vetäytyä loitomma, ehkäpä vuorten yli Letter Scriveniin."

"Ja jos häntä sinnekin seurattaisiin?"

"Varmaankin hän silloin menisi serkkunsa luokse Rannochiin."

"Entäpä jos tunkeutuisivat Rannochiin?"

"Se on aivan uskomatonta", lausui Evan. "Yksikään alamaalainen koko Skotlannissa ei uskaltaisi tulla kahakoimaan pyssynkantamankaan päähän Bally-Broughin taakse, paitsi jos hänellä olisi apunaan *Sidier Dhu*."

"Ketä niin nimität?"

"*Sidier Dhu* merkitsee mustaa soturia, niitä riippumattomia komppanioita, joita muodostettiin yleisen järjestyksen ja rauhan valvojiksi Skotlannissa. Vich Ian Vohr oli sellaisen päällikkönä viisi vuotta, ja minä itse kersanttina, sen sanon."

Kuului pyssynlaukaus, ja laakson yläpäässä näkyi metsästäjä koirineen ja seuralaisensa kanssa. "Totisesti", virkkoi Dugald Mahony leveällä murteellaan, "siinäpä on itse päällikkö."

"Eikä ole", sanoi Evan jyrkästi. "Luuletko että hän saapuisi tuolla lailla vastaanottamaan alamaan aatelismiestä?"

Mutta heidän tullessaan lähemmä hän sanoi nolestuneena: "Ja sittenkin se on hän, ja aivan ilman seuruetta – ei mukanaan muuta elollista olentoa kuin Callum Beg."

Fergus Mac-Ivorista olisi ranskalainen voinut lausua, yhtä osuvasti kuin kenestä tahansa ylämaalaisesta, *qu'il connait bien ses gens*. Hän ei tosiaan ollut ajatellut herättävänsä kunnioitusta nuoren ja rikkaan englantilaisen ylimyksen silmissä esiintymällä joutilasten ylämaalaisten saattueessa, joka oli tilaisuuteen suhteeton. Hän älysi hyvin, että sellainen tarpeeton seura näyttäisi Edwardista pikemmin naurettavalta kuin arvokkaalta. Harvat miehet kyllä saattoivat häntä enemmän olla kiintyneitä päällikkyyden ja läänitysvallan periaatteisiin, mutta juuri siitä syystä hän varoi osottamasta ulkonaisia arvokkuuden merkkejä muulloin kuin sellaisena hetkenä, jolloin niillä voi olettaa olevan paras tehonsa. Hänellä oli nyt mukanaan yksi ainoa seuralainen, hyvin kaunis ylämaalainen nuorukainen, ja tämä kantoi herransa metsästysreppua ja lyömämiekkää, jota vailla hän harvoin oli ulkosalla.

Kun Fergus ja Waverley kohtasivat toisensa, jälkimäisen huomiota herätti päällikön erityisemmän uljas ja arvokas ulkomuoto. Ylämaalainen puku – jota hän käytti yksinkertaisimman kuosisena – esitti mitä edullisimmin hänen keskikokoa pitemmän, sopusuhtaisen vartalonsa; hän piti tartanista tehtyjä ihokkaita ja muutoinkin samanlaista pukua kuin Evan, ainoana aseenaan vain hopeahelainen tikari, jos ei ota lukuun lintuluodikkoa, jota kantoi kädessään ja jolla oli kävellessään ampunut muutamia nuoria villihanhia. Hänen kasvonsa olivat ilmeisesti skotlantilaiset kaikkine erikoispiirteineen, mutta kuitenkin hienommat ja säännöllisemmät, jotta niitä olisi sanottu kauneiksi missä maassa tahansa. Lakin sotilaallinen kuosi kotkansulkineen lisäsi pään miehekästä vaikutusta, niinkuin tukan mustat, sirot kiharatkin.

Sievään ja arvokkaaseen ulkomuotoon liittyi avomielinen, sydämellinen sävy ja käytös. Mutta taitava ihmistuntija ei kuitenkaan olisi ollut lähemmin silmäillessään yhtä tyytyväinen noihin kasvoihin kuin ensi katseella. Kulmakarvat ja ylähuuli tuntuivat ilmaisevan omapäisyyttä ja jyrkkään käskyvaltaan tottumista. Hänen kohteliaisuutensakin näytti kaikessa vilpittömyydessään osottavan oman arvonsa tuntoa; ja pienenkin kiihtymyksen sattuessa ilmaisi äkillinen välähdys silmissä, että hänellä oli pikavihainen, korskea ja ärtyinen luonne, jota ei silti ollut vähemmin pelkääminen, joskin se tuntui suuresti olevan omistajansa hallittavissa. – Päällikön kasvot siten muistuttivat hymyvää kesäpäivää, jonka autereisella taivaalla muutamat vähäpätöiset merkit aavistuttavat ukonjyrinää ja salamaa ennen illan tuloa.

Näitä vähemmän edullisia havaintoja ei Edward kuitenkaan tehnyt ensi kohtauksessa. Päällikkö vastaanotti hänet Bradwardinen paroonin ystävänä, sydämellisesti kiittäen häntä tulostaan, ja ryhtyi haastelemaan Donald Bean Leanin taloudesta, rosvo laittomuuksiin kajoamatta; vilkkaasti keskustellen he astelivat Glennaquoichia kohti, Evanin kunnioittavasti seuratessa järempänä Callum Begin ja Dugald Mahonyn keralla.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.